

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרח"צ שליט"א

פרשת
חקת
א' – ז' תמוז תשפ"ד

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

בֵּית סָתוּם - שֵׁהיה לוֹ פתח לחצר, וסתמו. יש לוֹ **אַרְבַּע אַמּוֹת** - בחלוקת החצר, אם באו לחלוק, כאילו הוא פתוח. **אֵינוֹ מַמְצֶא מְבִיבָיו** - אלא בנגד הפתח, אם מת בתוכו. **פָּרַץ אֶת פְּצִימָיו** - הרי הוא בקבר, וחכמים טימאו את סביבות הקבר ארבע אמות, כדי שלא יקברו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו, ולאו אדעתייהו. **לְעִיר אַחֶרֶת** – לדרך עיר אחרת. **וּבִקְּשׁוּ בְּנֵי הָעִיר** – שהמבואות בה, לסותמן מאחריהם. **בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר** – האחרת, מעבבין עליהן, שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן המבואות. **בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶן** – משום דכי דחקו בני רשות הרבים מתלקלי לתוך המבואות. **הָנֵי מִילֵּי** – תוך ארבע אמות של ראש המבוי הסמוכות לרשות הרבים מעכבין מלהעמיד דלתות לשם. **כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ** – לענין ספק טומאה ברשות הרבים. **וְלֹא הִיא** – שאפילו רצו להעמידם לפנים מארבע אמות – מעכבין עליהן. **בִּי דֵּידֵי יוֹמָא** – בית חרישת יום אחד. לזה וכן לזה. "לא תחרוש" – מתרגמינן: לא תרדי (דברים כב). הכי גרסינן: בי דדי יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי. אי בעית אימא יומא דזרעא באתרא דכריב ותני ואי בעית אימא ביומא דכרבא ובאהדדי. **אִי יוֹמָא דְּזֹרְעָא** – בשעת הזרע הוא נוח לחרוש, שכבר נחרשת בשעת הניר. **תְּרֵי יוֹמֵי כְּרֵבָא לָא הָוֵי** – בלומר בשעת הניר היאך ישכור שוורים? **אִין בּוֹ בְּדֵי מְלֶאכֶת שְׁנֵי יָמִים, וְיֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִבְּדֵי מְלֶאכֶת יוֹם אֶחָד. וְאִי בְּיוֹמָא כְּרֵבָא** – של שעת הניר קאמרת – לא הוי יומא דזרעא, והיאך ישכור שוורים בשעת הזרע? **אִי בְּעֵית אֵימָא יוֹמָא דְּזֹרְעָא** – ודקא קשיא לך: תרי יומי כרבא לא הוי – באתרא דכרבי ותנו בשעת הניר איבא ביומא דזרעא תרי יומי כרבא. **וְאִי בְּעֵית אֵימָא יוֹמָא כְּרֵבָא** – ודקאמרת: לא הוי יומא דזרעא – בהדורי עסקינן; שארץ קשה ויש בה מעלות ומורדות, ויש טורח בשעת הזרע בשעת הניר. לישנא אחרינא איפכא גרסינן: ואי בעית אימא יומא דכרבא, ודקשיא לך: יומא דזרעא לא הוי – באתרא דכריב ותני בשעת הזרע, אחת קודם לזורעיה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעים. ואי בעית אימא יומא זרעא, ודקאמרת תרי יומי כרבא לא הוי – בהדורי עסקינן, שיש טורח גדול בשעת הניר, ויומא זרעא הוי תרי יומי כרבא. ולשון זה הגון. **דְּוֹלָא** – אם יש להן בור שממנו משקין שדה. **בִּי דְּלוֹ יוֹמָא** – עד שיחא בו בדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה, משום שכר פעול. **פְּרִידְיָא** – כרם. **שְׁלוֹשָׁה קַבִּין** – לכל אחד, לפי חשבון סאתים כחצר המשכן. **אֵין אֶלָּא אֶלָּא דִּבְרֵי נְבִיאוּת** – בלא טעם. **אוֹצִיתָא** – כל שנים עשר גפנים קרי אוציא. **דְּרִפְיָן** – עודר. **נִיטְלָה נְבוּאָה בוֹ'** – משום דאמר ליה לעיל "אין אלו אלא דברי נביאות", שקרא דברי חכמים נבואה, נקט לה להא מילתא. **אִמּוֹ חָכָם לֹאו נְבִיא הוּא** – וכי אין חכם יכול להיות נביא? דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים, מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים. **הִכִּי קָאָמַר אַף עַל פִּי שֶׁנִּיטְלָה מִן הַנְּבִיאִים** – שאינם חכמים, מן חכמים לא ניטלה. ונביאים יש להן לבב חכמה. **תַּרְגּוּ** – שלא ניטלה מן חכמים.

משמיה

בַּיִת סָתוּם - יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, פָּרַץ אֶת פְּצִימָיו - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת; כֻּלָּם שֶׁפָּתְחוּ סָתוּם - אֵינוֹ מְמַצֶּה כָּל סְבִיבָיו, פָּרַץ אֶת פְּצִימָיו וְסָתָמוּ - מְמַצֶּה כָּל סְבִיבָיו; בַּיִת סָתוּם - אֵינוֹ מְמַצֶּה כָּל סְבִיבָיו, פָּרַץ אֶת פְּצִימָיו - מְמַצֶּה כָּל סְבִיבָיו. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְבוֹאוֹת הַמְפוּלָּשׁוֹת לְעִיר אַחֶרֶת וּבִקְּשׁוּ בְּנֵי הָעִיר לְסוֹתְמָן - בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶן; לָא מִטְּעֵי כִּי לֵיפָא דְּרֵבָא אַחֲרִינָא דְּמַעֲכְּבִי, אֶלָּא אֲפִילּוּ כִּי אֵיפָא דְּרֵבָא אַחֲרִינָא נַמֵּי מְעַכְּבִי, מִשּׁוּם דְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר: מִצַּר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים - אַסּוּר לְקַלְקְלוֹ. פְּדַרַב גְּיוֹחֵל, דְּאָמַר רַב גְּיוֹחֵל: רַבִּים שֶׁבָּרְרוּ דֶּרֶךְ לְעַצְמָן - מַה שֶּׁבָּרְרוּ בָּרְרוּ. אָמַר רַב עֲנָן אָמַר שְׁמוּאֵל: מְבוֹאוֹת הַמְפוּלָּשׁוֹת לְרְשׁוּת הָרַבִּים וּבִקְּשׁוּ בְּנֵי מְבוֹאוֹת לְהַעֲמִיד עֲלֵיהֶן, סְבוּר מִינָּהּ: הָנֵי מִילֵּי בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כִּדְרַבִּי זֵירָא אָמַר רַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב נַחְמָן: אַרְבַּע אַמּוֹת הַמְסוּכּוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמְיָין. וְלָא הִיא, הָתָם - לְעִנְיַן טוּמְאָה, אֲבָל הָכָא - זִימְנִין דְּדָחֲקִי בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים וְעָיְילִי טוּבָא. "וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה - עַד שֶׁיִּהֶא בָּהּ תִּשְׁעָה קַבִּין לֶזֶה וְתִשְׁעָה קַבִּין לָזֶה" כו'. וְלָא פְּלִיגִי, מָר כִּי אַתְרֵיהּ וּמָר כִּי אַתְרֵיהּ. בְּבָבֶל מַאי? אָמַר רַב יוֹסֵף: בֵּי רַדּוּ יוֹנָאֵי. מַאי בֵּי רַדּוּ יוֹנָאֵי? אִי יוֹנָא יַתְרָא - תְּרֵי יוֹנָא כְּרֵבָא לָא הָוֵי, אִי יוֹנָא כְּרֵבָא - יוֹנָא דְּזֹרְעָא לָא הָוֵי. אִי בְּעֵית אֵימָא: יוֹנָא דְּזֹרְעָא - בְּהַדְהּוּרֵי. דְּוֹולָא - אָמַר רַב נַחְמָן: בֵּי דְּאוֹלֵי יוֹנָא. פְּרִדְּסָא - אָמַר אַבּוּהּ מִשְׁמוּאֵל: בַּת שְׁלֹשָׁה קַבִּין. תָּנֵיא נַמֵּי הָכִי: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "מָנֶת בְּכֶרֶם אֲנִי מוֹכֵר לְךָ" - סוֹמְכוֹס אוֹמֵר: לֹא יִפְחוֹת מִשָּׁלֹשָׁה קַבִּין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין אֵלּוּ אֶלָּא דִּבְרֵי נְבִיאוּת. בְּבָבֶל מַאי? אָמַר רָבָא בַּר קִסְנָא: תִּלְתָּא אַצִּיאָתָא בְּנֵי תְּרֵיסַר גּוּפְנֵי, כִּי הֵיכִי דְּרָפִיק נַגָּרָא בְּיוֹמָא. אָמַר רַבִּי אַבְדִימִי דְּמִן חֵיפָה: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִיטְלָה נְבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִיתְּנָה לַחֲכָמִים.

- אַטּוּ חָכָם לָאו נְבִיא הוּא? הָכִי קָאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁנִּיטְלָה מִן הַנְּבִיאִים, מִן הַחֲכָמִים לֹא נִיטְלָה. אָמַר אַמֵּימָר: וְחָכָם עָדִיף מִנְּבִיא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָבִא לִבְב חָכְמָה", מַה נַּתְלָה בְּמִי? הֲוֵי אוֹמֵר: קָטָן נִתְלָה בִּגְדוֹל. אָמַר אַבָּיֵי: תַּדַּע, דְּאָמַר גְּבָרָא רַבָּה מִילְּתָא, וּמִתְאַמְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּגַבְרָא רַבָּה אַחֲרִינָא כְּוָותֵיהּ. אָמַר רָבָא: וּמַאי קוּשְׁיָא? וְדִילְמָא תַּרְוַיְיהוּ בְּנֵי חַד מַוָּלָא נִינְהוּ אֶלָּא אָמַר רָבָא: תַּדַּע, דְּאָמַר גַּבְרָא רַבָּה מִילְּתָא, וּמִתְאַמְרָא

משמיה

פָּרַץ פְּצִימָיו מְטַמֵּא כָּל סְבִיבָיו - פִּירַשׁ הַקּוֹנְטְרֵס: כָּל סְבִיבָיו - אַרְבַּע אַמּוֹת, כִּקְבֶר. וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן, כֵּיוָן דִּמְסַיְּימִי מְחִיצּוֹת, וְלֵיכָא לְמֵימַר שֶׁמָּא יַעֲלֶה עַל הַבַּיִת וְיֹאהִיל עָלָיו - לֵית לָן לְמֵימַר שֶׁיְּטַמֵּא אַרְבַּע אַמּוֹת סְבִיבָיו, כְּדַמְּוֹכַח בְּפֶרֶק "מְשׁוּחַ מִלְחָמָה" (סוטה מד,א) גַּבֵּי חֵצֵר הַקֶּבֶר, דְּעוּמְקוֹ שֶׁל הַקֶּבֶר כְּמַסְיְּימֵי מְחִיצוֹת, אֲבָל בְּעֻלְמָא תָּפִיס. לְכָךְ נִרְאֶה לוֹ לְפָרֵשׁ: כָּגוֹן שֶׁיֵּשׁ זִיזִין הַרְבֵּה בּוֹלְטִין מִן הַבַּיִת מִכָּל צַד, וְיֵשׁ בֵּהֶן פּוֹתָה טֶפַח לְכָל אֶחָד. וּבִשְׁלֹא פָּרַץ פְּצִימָיו, אַף עַל פִּי שֶׁסְּתָמוֹ - אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא תַּחַת הַשְּׁאֵר זִיזִין, שֶׁסְּתָמוֹ שֶׁל מַת עוֹמֵד לְצֵאת דֶּרֶךְ פֶּתַח. אֲבָל אִם פָּרַץ פְּצִימָיו וְחָזַר וּבָנָאן כְּשֶׁאֵר כֹּתֶל, וְאֵין כָּאן פֶּתַח כְּלָל - מְטַמֵּא כָּל סְבִיבָיו, דְּכָל זִיז וְזִיז אֵיכָא לְסַפּוֹקֵי דִּשְׁמָא דֶּרֶךְ תַּחַת אוֹתוֹ זִיז יָצָא מִן הַבַּיִת. וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּירוּשׁ הַקּוֹנְטְרֵס: דְּבֵית נְמִי לֹא מְסַיְּימִי מְחִיצָתָא, דְּאִם עַל גַּב דְּלֵיכָא לְמֵימַר שֶׁמָּא יַעֲלֶה עַל הַבַּיִת - מִכֹּל מָקוֹם אֵיכָא לְמֵימַר שֶׁמָּא יָגַע בִּכְתָלָיו, דְּקֶבֶר מְטַמֵּא בְּמֻגָּע אֲפִילּוּ מִן הַצַּד, כְּדַמּוֹכַח בִּסְפֵּרִי בְּפָרָשַׁת פָּרָה אֲדֻמָּה: "בַּקֶּבֶר" – זֶה קֶבֶר סְתוּם, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא פְּתוּחַ? אֲמָרַת קַל וָחוֹמֶר: וּמָה אֹהֶל שֶׁהוּא מַקֵּבֶל טוּמְאָה – אֵינוֹ מְטַמֵּא מִכֹּל הַצְּדָדִין כְּשֶׁהוּא פָּתוּחַ, קֶבֶר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה – אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא מִכָּל הַצְּדָדִין כְּשֶׁהוּא פָּתוּחַ? מִשְּׁמַע דִּכְשֶׁהוּא סָתוּם – מְטַמֵּא אַף בְּגוֹגֵג בֵּין מִן הַצַּד.

מִצַּר שֶׁהֶחֱזִיקוּ בּוֹ רַבִּים אָסוּר לְקַלְקְלוֹ - הַיְינוּ כְּשֶׁהֶחֱזִיקוּ בִּרְשׁוּת. אֲבָל אִם בָּאִין לְהַחֲזִיק שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת - יֵשׁ לְמַחוֹת בְּיָדָם, וְלִנְקוֹט פִּיאָה וְלַחְיַיִם; כְּדַמּוֹכַח בְּ"הַמְנִיחַ" (בבא קמא כח,א).

וְלֹא פְּלִיגִי מַר כִּי אַתְרֵיהּ וּמַר כִּי אַתְרֵיהּ - פִּירַשׁ רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן רַבֵּינוּ מַרְדְּכַי: דְּבָבֶל אַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה הֵיכָא קַרְקַע חָשׁוּב וְטוֹב, וְהֵיכָא חָשׁוּב לְטוֹרְחָא בְּתִשְׁעָה חֲצֵאי קַבִּין. אֲבָל בְּאַתְרֵיהּ דְּתַנָּא קַמָּא לֹא הֵיכָא קַרְקַע טוֹב כָּל כָּךְ, שֶׁהֵיכָא חָשׁוּב לְטוֹרְחָא בְּפָחוֹת מִתִּשְׁעָה קַבִּין. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵיכָא חָשׁוּב כְּבֵן חֲרִישַׁת יוֹם - רְאוּי הֵיכָא לְטוֹרְחָא. וְהַשְׁתָּא בְּעֵי: בְּבָבֶל מַאי, שְׁאֵין הַקַּרְקַע טוֹב כָּל כָּךְ, וְאֵינוֹ רְאוּי בְּשִׁיעוּר הַשְּׁנִי בְּמִשְׁנָתֵנוּ. הֵכִי גָּרֵס רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל: **וְאִי** בְּעֵית אֵימָא בְּבֵרֵכָא חֲרִיצָא וּבְהַדּוֹרֵי – פִּירְדוּ: בֵּית חֲרִישַׁת יוֹם, וְשִׁפְעַת הַזַּי יוֹמָא לְזוֹרְעָא, דְּכַשְׁעָה לְזוֹרְעָה – חוֹרֵשׁ, וּבְחֵזִירְתּוֹ עוֹד מוֹשֵׁךְ הַמַּחֲרֵישָׁה עַל הַקֶּרְקַע וְזוֹרֵע, וְזֶה בְּהַדּוֹרֵי. **וְאִי** בְּעֵית אֵימָא יוֹמָא דְּזֹרְעָא – וְדִקְאָמְרַתְּ לָא הֲוֵי תְּרֵי יוֹמֵי כְּרֵבָא – כְּרֵיב יוֹמָא וּפַלְגָא, וְהַדַּר תָּנֵי וּכְרֵיב עַד תְּשָׁלִים יוֹמָא.

דְּוֹולָא פֵּירַשׁ רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל: אֶרֶץ שֶׁמִּשְׁקֶה אוֹתָהּ בְּדֶלִי, לְכָל אֶחָד אֶרֶץ שְׁדוֹלִין לָהּ יוֹם אֶחָד. וְקִשְׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק: דְּאִם כֵּן הוּה לֵיהּ לְמֵימַר "בְּבָבֶל מַאי", כְּדַבְעֵי בְּאִינָךְ עַל כֵּן נִרְאֶה כְּפֵירוּשׁ הַקּוֹנְטְרֵס. **אָמַר** רַבִּי יוֹסֵי אֵין אֵלּוּ אֶלָּא דִּבְרֵי נְבִיאוּת - לֹא לִשְׁבַּח קַמְּאנוּ, אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁאוֹמְרִים בְּלֹא טַעַם. דְּכִי הַאי גַּוְונָא בְּסוֹף "אֵלּוּ מוּמִין" (בכורות מה,א) גַּבֵּי יִתְרַת שְׁאֵין בָּהּ צִיפּוֹרֶן מִטַּמְּאָה בְּמֻגָּע וּבְמַשָּׂא אֲבָל לֹא בְּאֹהֶל. וְקַאָמַר: עֹשֶׂו דִּבְרֵיהֶן כְּדִבְרֵי נְבִיאוּת; מַה נִּפְשָׁךְ? אִי אֹהֶל הוּא – לְנִיטְמֵא בְּאֹהֶל, וְאִי לָא אֹהֶל הוּא – לֹא לְנִיטְמֵא בְּכֹלּ וְכֵן יֵשׁ לוֹמַר בְּסוֹף פֶּרֶק "כֵּיצַד מְעַבְּרִין" (עירובין ס,ב). **אִמּוֹ** חָכָם לָאו נְבִיא הוּא – וְאִם תֹּאמַר: בְּפֶרֶק "בֶּן סוֹרֵר" (סנהדרין עו,א) דְּקָאָמַר: מִשּׁוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִיטַל טַעַם בֵּיאָה וְנִיתַּן לְעוֹבְרֵי עֲבֵירָה – תִּקְשֵׁי לֵיהּ נְמִי: אִטּוּ קוֹדֶם שֶׁנִּחְרַב לָא הֲוָה לֵיהּ טַעַם בֵּיאָה לְעוֹבְרֵי עֲבֵירָה? דֵּא מִפֵּיק לֵיהּ מִדִּכְתִיב "מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ" (משלי ט), כְּדִפְרֵיךְ הָכָא וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּאֵיכָא לְשִׁנּוּיֵי הָתָם כְּדַמְשַׁנֵּי הָכָא: נִיטַּל טַעַם בֵּיאָה, וְנִיטְלָה לֹא נִיטְלָה. וְלֹא חֵשׁ לְהַקְשׁוֹת בְּכָל מָקוֹם.

כל המרעיון לו לא במהדרה מטיבין לו – ובשילהי "מרובה" (בבא קמא פ.ב) דקאמר רב אחא גופיה: לעולם אין מטיבין לו, אי׳כא למימר דמתחלה אמר: לא במהדרה מטיבין, שהיה מצפה שיחזירהו לגדולתו, וכשראה שלא החזירהו – שוב אמר: לעולם אין מטיבין לו.

חלק בכור חלק פשוט יהבינן ליה אחד מעשרה – כדרנפקא לן ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קכד. א) מדכתיב "פי שנים" – משמע חלק בכורה לחלק פשוט. **אמיצרא** דבי נשי – אית דגרס בתר הכי "אמרי אחוותא", אם כן "בי נשיתה" – היינו חמיו, ולא היו לחמיו בנים כי אם בנות. ואית דגרס: "אמרי אחי", אם כן "בי נשיתה" היינו אביו.

בנון זה כופין על מדת סדום – תימה לרבינו יצחק; לרבה, אמאי אינטריך קרא בבבור דיהבינן ליה אחד מעשרה? ואומר רבינו יצחק: לפי שלא נתן לו בה הכתוב אלא בשני אחיו, ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף – לא בפינן לשלישי לתת להם חלק ביחד. ועוד: דבבור מתנה קרייה רחמנא, כדאמר ב"ש נוחלין" (שם) דכתיב "לתת לו פי שנים", ואין לכוף את הנותן. ולאביי נמי, אי לאו דקרייה רחמנא בבור – הוה אמינא "יקום על שם אחיו" – כאילו הוא ואחיו קיימין, ורבינו יצחק בן אברהם מפרש: דהא דאמר רבה כופין – לא מדין תורה קאמר, דבדין היה יכול למחות שכנגדו דאיכא קפידא ברחוקות, כדאמר בכמה דוכתי. ועוד: הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר – היינו בשכבר דר בחצר חבירו, שאינו מעלה לו שכר. אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו, אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא, וגברא דלא עביד למיגר, דזוזה זה נהנה וזה לא חסר. אלא מתקנת חכמים קאמר הכא דכופין. והשתא אין להקשות כלל אמאי אינטריך קרא בבבור.

מעלין ליה בנכסי דבר מרין – פירש הקונטרס: בשדה הבעל, שיכולים לומר שפעמים מתברכת משאר שדות. ובתרתי ארעתא אתרי נגרי לא שייך למימר מעלין, כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו. ואין נראה, דגם אותם שצריך להשקות מתברכת אחת מהם פעמים יותר, שאחת לוקה בשידפון ואחת אינה לוקה. ופירש רבינו תם: מעלין בנכסי דבר מרין – לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים, כמו בני מרין שהיו עשירים ולא היו מוברים קרקעותיהם אלא בדמים יקרים. ותרתי ארעתא אתרי נגרי לא קאי אעובדא דההוא גברא, אלא מילתא באנפי נפשיה, כלומר, שיחלוקו כל אחת לשתים, שיקח חצי שדה זו וחצי שדה זו, אמר רבה: כופין על מדת סדום ויטול כל שדה שלם, כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מצרא. וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד נגרא – שהנגר מפסיק בין שתי השדות, ואם יחלקו כל אחד לשתים, לא יהיה חלקו אחד מצרא. והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן בנכסי דבי רבי מרין, דאטו אם האחד רצה לחלוק לעשרים נאמר שיחלקו משום מעלינן? ולשון "מעלינן" נמי אינו מתיישב לפירוש הקונטרס.

חד

משמיה דרבי עקיבא בוותיה – וליכא למימר בני חד מזלא נינהו, שהרי רבי עקיבא חכם ממנו הרבה. **ולאו טעמא קאמר** – במילתיה? וכיון דאמר טעמא – אין זה כסומא שמכוון לירד באורובה במקרה בעלמא, אלא סברת הלב היא הבאה לו בבבואה, וזכה להסכים להלכה למשה מסיני. **בייסתקא** – שוק רשות הרבים. **דמליך** – השתא במתא מחסיא, שעתיד להיות ראש הישיבה עכשיו. **מבזיטי חתים** – כשחותם באיגרת חותם שמו טביומי. **קיימא לי שערא** – מזל. **שדיו זוגא דרבנן לגביה** – דמר בר בר אשי. **לאימלוכי ביה** – ליטול עצה ורשות להמליך את רב אחא. **פתח ותנא** – דרשה, ונעשה ראש הישיבה. **כל המרעיון לו כו'** – כלומר, הואיל ונדחה השעה לא ימליכוני עוד. **איש נבוב** – כשהוא חלול, בלא כרס מלאה. **ילבב** – כמה לבבות, שאינו מסכים לדעת שלמה. **יגובב בתולות** – לב אשום כבתולות עושה נבוב וחלול. **פשיטא** חלק **בכור** וחלק **פשוט** – שני חלקין שהבבור נוטל, אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות, יהבינן ליה אחד מצרא זו אצל זו, שהרי שניהן חלקו הן, והרי הן כחלק אחד. **יבם מאי** – המייבם את אשת אחיו, דקם תחתיו לנחלה, ונוטל שני חלקים, מאי? מי מצו אמרי ליה: הואיל ומכח אחרינא קאתי – לא יהבי להו ניהליה אחד מצרא זו אצל זו, אי לאו מעליתא גבן בדמי. **הבבור אשר תלד** – ביבם קמשתעי, דמצוה בגדול לייבם, "אשר תלד" – פרט לאיילונית. והכי מדרש קרא: "בבמה יבא עליה וגו' והיה הבבור", איזה מן היבמין יבא עליה – "הבבור", "אשר תלד" – ובגון שהיבמה בת וולדות היא. פרט לאיילונית. **דיזן ארעא אמצרא דבי נשא** – קנה קרקע אצל שדה אביו. **כי מטא לטיפלו** – עם אחיו בנכסי אביו. **על מדת סדום** – זה נהנה וזה לא חסר. **אמרי אחי מעלין ליה עילואי** – לנו היא משובחת בקרקעותיו של בר מרין, שהיו מעולות. ומסתברא הא דרב יוסף בשדה בעל, שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת משאר השדות. **תרי ארעתא אתרי נגרי** – אם בית השלחין היא, ויש לשני אחיו לחלוק שתי שדות, לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו, וזה קנה שדה אצל האחד מהן, ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו. **בגון זו כופין** – דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו. **האי מדיליי והאי לא מדיליי** – דרך היאורים ליישב בשנהר (שם) שהם נמשכין ממנו מתמעט, לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש. ואומר לו: טול חלקך בשתיהם, דלאו מדת סדום היא, או תן לנו עילוי בדמי. **תרתי** – ארעתא יש להם לחלוק על חד נגרא, ואחד מהן קנה קרקע אצל האחד. **כופין על מדת סדום** – דבין דאחד נגרא נינהו – שתיהן שוות. **ניהא לי לאפושי אריסי** – טוב לי שיהא לך שתי שדות, אחת מבאן ואחת מכאן ואחת לי באמצע, כדי שתרבה לך אריסין, ותהא שדה שלי משתמרת יפה.

חד

מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא בַּר יוֹסֵף בְּוָותֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי, וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא לְהָא מִילְּתָא בַּר מְזָלֵיהּ הוּא אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי: תֻּרְעָא, דְּאָמַר גַּבְרָא רַבָּה מִילְּתָא, וּמְתָאֲמְרָא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי בְּוָותֵיהּ. - וְדִלְמָא פַּסּוּמָא בְּאֲרִבְּתָא - וְלָאו טַעֲמָא הָוֵי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִיטְּלָה נְבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִיתְּנָה לַשּׁוֹטִים וְלַתִּינוֹקוֹת. לָשׁוֹטִים - מַאי הִיא? כִּי הָא דְּאָמַר בַּר רַב אַשִׁי דַּהֲוָה קָאֵי בְּרִסְתָּקָא דְּמָחוֹזָא, שָׁמְעָה לְהָהוּא שׁוֹטֶה דְּקָאָמַר: רֵישׁ מָתְיָבְתָא דָּמְלֵיךְ בְּמָתָא מְחַסְיָא - "מַטְבִּיומֵי" חֲתִים. אָמַר: מַאן חֲתִים "מַבְיוּמֵי" בְּרַבָּנַן? אֲנָא, שָׁמַע מִינַּהּ לְדִידֵי קָיְימָא לִי שַׁעֲתָא. קָם אֲתָא. אַדַּאֲתָא אֵימְנוּ רַבָּנַן לְאוֹתֵביהּ לְרַב אַחָא מְדַפְתִּי בְּרֵישָׁא. בֵּינְתַיִם דְּשָׁמְעֵי דַּאֲתָא, שְׁדוּר זוּגָא דְּרַבָּנַן לְגַבֵּיהּ לְאֵימְלוּכֵי בֵּיהּ, עֲפַבֵיהּ. הֲדַר שְׁדוּר זוּגָא דְּרַבָּנַן אַחֲרִינָא, עֲפַבֵיהּ גַּבֵּיהּ, עַד דְּמָלוּ בֵּי עֲשָׂרָה. בֵּינְתַיִם דְּמָלוּ בֵּי עֲשָׂרָה, פְּתַח הוּא וְתָנָא וְדָרַשׁ, לְכִי שֶׁאֵין פּוֹתְחִין בְּכֹלָּה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. קְרֵי רַב אַחָא אַנַּפְשֵׁיהּ: כָּל הַמְרֵעִין לוֹ - לֹא בְּמַהֲרָה מְטִיבִין לוֹ, וְכָל הַמְטִיבִין לוֹ - לֹא בְּמַהֲרָה מְרֵעִין לוֹ. תְּנוּקֹת - מַאי הִיא? כִּי הָא דְּבַת רַב חִסְדָּא הָוֵה יָתְבָה בְּבִנְיָמִיָּה דַּאֲבוּהּ, הָווּ יָתְבֵי קַמֵּיהּ רָבָא וְרָמֵי בַּר חָמָא. אָמַר לָהּ: מַאן מְנַיְּיהוּ בְּעֵינַיְיהוּ? אָמְרָה לֵיהּ: תַּרְוַיְיהוּ, אָמַר רָבָא: וַאֲנָא בְּתַרְיָא. אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי דִּמְן חֵיפָה: קוֹדֶם שֶׁיֹּאכַל אָדָם וְיִשְׁתֶּה יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי לְבָבוֹת, לְאַחַר שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה - אֵין לוֹ אֶלָּא לֵב אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ נָבוּב יַלְבֵּב", וּכְתִיב: "נָבוּב לְחֹלֶת", וּמְתַרְגְּמִינַן: חֲלִיל לְוַחֵן. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הֲרָגִיל בְּיַיִן, אֲפִילּוּ לִבּוֹ אָטוּם כְּבַתְּוֹלָה - יַיִן מְפַקְּחוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתִירוֹשׁ יְנוֹבֵב בְּתֻלוֹת". אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: פְּשִׁיטָא, חֵלֶק בְּכוֹר וְחֵלֶק פָּשׁוּט - יְהַבִינַן לֵיהּ אֶחָד מִצְּרָא, יָבֶם מַאי? אָמַר אַבַּיֵי: הֵיא הִיא; מַאי טַעֲמָא? בְּכוֹר קְרֵייהּ רַחֲמָנָא, רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא: "וְהָיָה הַבְּכוֹר", הֲוָיְיתוֹ בְּכוֹר וְאֵין חֲלוּקָּתוֹ בְּכוֹר. הֲהוּא דִּזְבַן אַרְעָא אַמֵּצָרָא דְּבֵי נְשֵׁיהּ, כִּי קָא פָּלְגוּ אָמַר לְהוּ: פְּלִיגוּ לִי אַמֵּצָרָא; אָמַר רַבָּה: בְּגוֹן זֶה כּוֹפִין עַל מִדַּת סְדוֹם. מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: אָמְרִי לֵיהּ אַחֵי: מַעֲלִינַן לֵיהּ עֲלוֹיָא כִּי נִכְסֵי דְּבֵי בַּר מָרִיוֹן וְהִלְכְתָא בְּרַב יוֹסֵף. תְּנֵי אַרְעָתָא אַתְרֵי נַגְרֵי - אָמַר רַבָּה: בְּגוֹן זֶה כּוֹפִין עַל מִדַּת סְדוֹם. מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף, זְמִנִּין דְּהַאי מְדַיֵּיל וְהַאי לָא מְדַיֵּיל וְהִלְכְתָא בְּרַב יוֹסֵף, אֲפוּשֵׁי לָאו מִילְּתָא הִיא. כּוֹפִין עַל מִדַּת סְדוֹם. מַתְקִיף לָהּ אַבַּיֵי, מְצִי אָמַר: בָּעֵינָא דְּאֵפֵּישׁ אֲרִיסֵי וְהִלְכְתָא בְּרַב יוֹסֵף, אֲפוּשֵׁי לָאו מִילְּתָא הִיא.

חד

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא – שדה של שני אחים, שיש נהר של פני מזרח, ונגר על פני צפונו. **פלגי ליה בקרנא** זוזי – לפי שהנהר טוב מן הנגר, והסמוך למים טוב מן הרחוק. ואם תחלקנה מן הצפון – נמצא (מן) כל הנהר לאחד, והשני אין לו אלא נגר בצפונו, ופעמים שהוא יבש. ואם תחלקנה מן המזרח למערב – יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני צפונו, ולשני אין לו אלא נהר במזרחו. לפיכך יחלקון לשמונה חלקים, שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר, ובאשר ירחק מזה ירחק מזה, כזה:

חַד גִּיסָא נְגָרָא וְחַד גִּיסָא נַהֲרָא - פְּלָגֵין לֵיהּ בְּקַרְנָא זוּזֵי.
"וְלֹא אֶת הַמַּרְקֻלִּין" כו'. אֵין בֵּהֶן כְּדֵי לֵוֶה וּכְדֵי לֵוֶה,
מַהוּ? רַב יְהוּדָה אָמַר: אִית דַּיְנָא דְּ"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד", רַב
נַחְמָן אָמַר: לֵית דַּיְנָא דְּ"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד". אָמַר לֵיהּ רָבָא
לְרַב נַחְמָן, לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ: לֵית דַּיְנָא דְּ"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד",
בְּכוֹר פְּשׁוּט שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן עֶבֶד וּבְהֵמָה טְמֵאָה,
כֵּיצַד עוֹשִׂין? אָמַר לֵיהּ, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: עוֹלֵב לָוֶה יוֹם
אֶחָד וְלָוֶה שְׁנֵי יָמִים. מֵיתְיבִי: מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן
חוֹרִין, עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד,
דִּבְרֵי בֵית הִלֵּל, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תַּקָּנָתָם אֶת רַבּוֹ,
אֶת עַצְמוֹ לֹא תַּקָּנָתָם, לֵישָׁא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל, לֵישָׂא
בַּת חוֹרִין אֵינוֹ יָכוֹל, יִבְטֵל? וְהָלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם
אֶלָּא לְפָרִיָה וּרְבִיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת
יְצָרָהּ" אֶלָּא כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין,
וְכוֹתְבִין שְׁטָר עַל חֲצִי דָּמָיו, וְחָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת
כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי -שֶׁאנֵי הָכָא, דְּ"אֲגוֹד" אִיכָּא,
לֵיכָּא. תָּא שְׁמַע: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר,
וְחִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן מָרָתֵף וּבֵית הַבַּד, עָשָׂאן לְשֻׁבָּר -
הַשָּׂבָר לָאֶמְצַע, עָשָׂאן לְעַצְמָן - הֲרֵי עָשִׂיר אוֹמֵר לָעָנִי:
"קח

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא – פירש רבינו חננאל: שדה אשר מזרחה ורצפונה נהרא, ומערבה ודרומה מושך ניגרא – חולקין אותה בקרנא זוזי. פירוש: חולקין אותה באלכסון, מקרן מזרחית צפונית לקרן מערבית דרומית, ויהיה לכל אחד צד אחד ניגרא וחד צד נהרא. וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא. **אית** דינא דגוד או אגוד – נראה לרבינו יצחק דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משויו יכול לומר לו: או גוד או אגוד. ואין נראה לרבינו יצחק בן אברהם, דאם כן יכול לסלק אחד את חבירו על ידי עילוי דמים בחצר שאין בה דין חלוקה. **בכור** ופשוט שהניח לזן כו' – ותימה: דאמאי נקט בכור ופשוט, ולא נקט פשוט ופשוט? ואומר רבינו חנ: דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד. אבל בכור ופשוט קשיא ליה, אם יעבוד לבכור שני ימים – הרי נטל הבכור יותר מפי שנים, שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתברים בה הרבה, שיש שם שחורה בזול, ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד – לא יוכל לילך שם, והבכור שיש לו שני ימים – יכול לילך שם, ומשתכר יותר הרבה מפשוט. ומשני, דמכל מקום כך חולקין. ורבינו יצחק מפרש: דלהכי נקט בכור ופשוט, משום דאמר ב"מי שהיה נשוי" (כתובות צג,ב) דשור לחרישה ועומד לחרישה – דכולי עלמא השכר לאמצע, אף על פי שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים, ולהכי פריך: כיצד יעשו? דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני: דעובד לזה יום אחד ולזה שני ימים. ולא דמי לשור לחרישה ועומד לחרישה, דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו, אבל בני בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא – כל אחד נוטל כפי חלקו. **לישא** שפחה אינו יכול – ואף על גב דאמר ב"הבא על יבמתו" (יבמות סב,א) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים, ולא קיים פריה ורביה, והכא נמי אם ישא שפחה – לא קיים, כיון שהולד מתייחס אחריה. ואפילו שָׁבָת לא קיים, כדמשמע התם דשבת תלוי בפריה ורביה – מכל מקום אומר רבינו יצחק: לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה, אם היה יכול לקיים אפילו שבת כל דהו, כיון שהוא אנוס.

שנאמר לא תהו בראה וגו' – הא דלא מייתי קרא ד"יפרו ורבו", אומר רבינו יצחק בר מרדכי: משום ד"לשבת יצרה" שייך אפילו בצד עבדות. וחציה שפחה וחציה בת חורין דלא כפו את רבה לשחרורה אלא משום שנגנו בה מנהג הפקר, הא דלא כפו אותו משום שבת – דשמא אפילו כשתעשה בת חורין לא תקיים, משום דלא מפקרא אפריה ורביה, כדאמרינן ב"הבא על יבמתו" (שם סה,ב) דאיתתא לא מפקרא אפריה ורביה. אבל עבד לשיחזיה בן חורין – על כרחו יקיים. ורבינו יצחק מפרש דלכך לא נקט קרא ד"פרו ורבו" – משום דפשוט הוא מאותה מצוה, כיון שהוא אנוס, ובדי שיתחזיק בה – לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין, דאם כן בכל העבדים נבוף לשחררם כדי שיתחזיקו בכל המצות. ולכך נקט קרא "לא תהו בראה" – משום שהיא מצוה רבה, ומשום הכי כפינן. ובפרק שני דמגילה (כו,א) נמי מייתי להאי קרא משום הכי, גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה, דאמר מר: גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה, לישא אשה נמי – "לא תהו בראה" אלא "לשבת יצרה". **כופין** את רבו – ואם תאמר: אמאי כופין? ליתי עשה ד"פרו ורבו" ודידהו לא תעשה ד"לא יהיה קדש" ואומר רבינו יצחק: חדא – דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה, דמשעת הצראה קא עקר ללאו, ועשה ד"פרו ורבו" לא מקיים עד גמר ביאה. ועוד: דהיא אסורה לגיעא לו, דלגבי דידה ליכא עשה. ועוד: אפילו מפקרא, דאפשר לה באחר. ועוד: כיון דאפשר לקיים שניהם עד ידי כפיה – לא דחי. ואם תאמר: היכי כפינן לשחרורה? והא אמרינן בפרק "השולח" (גיטין לח,ב) דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכי תימא מצוה שאני – וכי אומרים לו לאדם: חטא כדי שיזכה חבירך? כדאמרינן בריש שבת (ד,א), והא דשחרר רבי אליעזר עבדו ב"השולח" (גיטין שם) שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה – התם משום דרבי אליעזר גופיה עשה מצוה בכך שהשלים המנין. והא דאמר נמי בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב,ב) דניחא ליה לחבר למעיבד איסורא זוטרא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה – התם משום דקא עביד עם הארץ איסורא על ידו של חבר, דקא מאכיל לה טבל. ואומר רבינו יצחק: דמשום מצוה רבה שרי, אף על גב דעובר בעשה. כדאמרינן ריש "תמיד נשחט" (פסחים נט,א): אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת, ונרות, ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים. ומפרש התם: משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת, ודחי עשה דהשלמה. אלמא קעבר כהן עשה דהשלמה, כדי שיקיים מדוסר כפורים מעות פסח, ואם תאמר: אמאי כופין? וימכור עצמו בעבד עברי, למאן דאמר בפרק קמא דקדושין (יד,ב): מוכר את עצמו לרבו כל שפחה בנעניות, ולמאן דאמר נמי דאפילו אין לו בנים רבו מוכר לו שפחה בנעניות. ואף על גב דאין עבד עברי נהג אלא בזמן שהיובל נוהג, כדאמרינן בפרק "האומר" בקדושין (סט,א) – הא בבית שני נהג יובל, כדפירש רבינו חם ב"השולח" (גיטין לו,א) גבי הלל תקן פרוזבול ואומר רבינו יצחק: דאין זה תקנה, דאסור למכור עצמו בעבד עברי, כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (כב,ב): אותן שמעמיא על דר סיני לי' בני ישראל עבדים" וגו'. ואם תאמר: וישא חציה שפחה וחציה בת חורין ונודי דאינו יכול לקדשה, דאתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש – ישאנה בלא קדושין, כדאמר: לישא שפחה כו', משמע דאי הוה מותר בשפחה – לא כפינן לרבו. אף על גב דאין קדושין תופסין בשפחה, מכל מקום הוה נושאה בלא קידושין ויש לומר: דדשהא נמי אתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות. ולא דמי לפרדה, דאמר בפרק "אותו ואת בנו" (חולין עט,א) דמרביעין עליה מינה, ולא אמר דאתי צד חמור ומשתמש בצד סוס. דהתם "כלאים" כתיב, דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחרישה, ופרדה מין אחר בפני עצמו, ומטעם זה מותר לרכוב עליה. ואם תאמר: ורשא ממזרת, דצד עבדות מותר בממזרת, כדתנן ב"האומר" בקדושין (סט,א): יכולין ממזרין ליטהר, כיצד? ממזר נושא שפחה. ובצד חירות נמי מותר, כדתנן בפרק "עשרה יוחסין" (שם סט,א): ממזרים וזרורים מותרין לבא זה בזה ואומר רבינו יצחק: דאין זה תקנה לדרבות ממזרים בישראל. ואם תאמר: וישא נתינה, דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה, כדתנן בפרק "עשרה יוחסין" (שם). וצד עבדות נמי מותר בנתינה, דאמר בריש "יש מותרות" (יבמות פה,ב): ממזרת ונתינה לישראל איכא ביניהו, למאן דאמר מפני שמרגילה – הא [היא] מרגלה ליה, פירוש: שיכול להשגיר זרעו על ידי בנו, שישא שפחה ויש לומר: דלעולם אסור נתין בשפחה, מכל מקום מרגלה ליה, בין שיכול להשגיר אפילו על ידי איסור, דהאי גברא לא אייפד ליה באיסור, דהא נסיב ממזרת או נתינה. ואם תאמר: ומאי שנא דאסור נתין בשפחה וממזר מותר? הא נתין נמי הוי מפסולי המוקדש כמו ממזר, דכתיב "לא תתחתן בם" ואומר רבינו חנ: משום דממזר קדש ועומד, לפי שנולד מאיסור חמור דלא תפסי קדושין, ולכך לא מיתסר בלאו ד"לא יהיה קדש". ומיהו, בזוטר ובהמה אין להתירו, אפילו למאן דמפיק להו בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נד,ב) מ"לא יהיה קדש". דאין להתירו בקדישות אלא באותן שהוא בא ממנו, ומקדישות דזכור ובהמה לא בא. ואם תאמר: ומאי שנא דגירי וזרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה, ואף על גב דתרוייהו חייבי לאוין? ואומר רבינו יצחק: דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל, בגון עמוני ומואבי מצרי ואדומי דמותרין בקהל גרים, דלא איקרי קהל. אבל שפחה, דלא תפסי בה קדושין – לא ילפא מיניה.

(לעיל קח)

(לעיל) **שמע** מינה דלית דינא דגזד או אגוד – ואם תאמר: שאני הכא, שאין העבד נותן לו דמים מיד, אלא כותב לו שטר על דמיו ויש לומר: דמשמע משום דלא יבטל הוא דכופין, הא לאו הכי אין כופין בכל ענין, אפילו יתן דמים. **אם** עשאן לשבר כו' – לאו דוקא עשאן לשבר, דהוה הדין אפילו עשאן לעצמו, אלא שמורא להשכיר.

ואי סלקא דעתך לית דינא דגזד או אגוד אפילו בשתי כריכות כו' – השתא סלקא דעתך דחולקין ביון שאחד רוצה לחלוק, ושתי כריכות דומיא דכרך אחד, שאין כתוב באחד מה שכתוב באחר, בגון יהושע ושמואל. ואמאי חולקין בעל כרחו? והא אינם שוין אלא ודאי איתי דינא ד"גזד או אגוד". ואם תאמר: אפילו איתי דינא ד"גזד או אגוד", אמאי חולקין? ביון שכתוב בזה מה שאין בזה, ותרוייהו צריכי להאי ולהאי ויש לומר: דהוי מצי למימר "ולימעמך". ולא גרס הכא מה שכתוב במיעוט ספרים: "ואי סלקא דעתך לית ליה דינא דגזד או אגוד כי היכי דתרוייהו צריכי להאי תרוייהו צריכי להאי". דהא כל שכן דאי לא צריכי תרוייהו להאי ולהאי – פריך טפי שפיר: אי לית ליה דינא דגזד או אגוד אמאי חולקין?

מדב"ק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד – אף על פי שאי אפשר שלא יתן נביאים וכתובים על גבי תורה, ובמגילה בפרק שני (כה,א) משמע דאסור להניח – הני מילי בשתי כריכות, אבל בשדן מדובקין יחד – אינו נגאי.

רבי יהודה אומר תורה בפני עצמה – לא מפני שאסור להניח זה על גב זה מצריך שיהא כל אחד בפני עצמו. דלא אשכחן שיהא אסור להניח אלא נביאים וכתובים על גבי תורה, אבל נביאים על גבי כתובים אין איפכא – לא. אלא היינו טעמא: שלא יראה הבל כמו תורה או הבל נביאים. כי היכי דאמרי חכמים בתר הכי דבעו שיהא כל נביא ונביא בפני עצמו, ועל כרחך טעמא שלא יהא נראה הבל כמו נביא אחר. כן נראה לרבינו שמשון בן אברהם.

ומפיים מלמעלה ומתחיל מלמעלה – פירש בקונטרס: ואינו צריך להניח ארבע שיטין. ונראה לרבינו יצחק: דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח. ואנביאים דוקא קאמר דאין צריך, כדמפרש טעמא לקמן, שאם בא לחתוך – חותך, אבל בין חומש לחומש של תורה – לא. מידי דהוי אפרשה פתוחה, שאם היה מסיים מלמטה היה צריך להניח שיטה אחת – הכא נמי, דין הוא להניח בסוף כל חומש פרשה של ארבעה שיטין. ורבינו יצחק בן אברהם מפרש: ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה – ולעולם מניח ארבעה שיטין. ודוקא בין נביא לנביא, אבל בין חומש לחומש – לא יסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה, אפילו בחנתך ארבעה שיטין. דאמר בירושלמי בפרק קמא דמגילה: וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו, ובנביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כר'. ונראה לי הטעם דאין לו לסיים בסוף הדף אפילו יניח ארבעה שיטין – משום שמא יבוא לחתוך אבל בין נביא לנביא, שאם בא לחתוך חותך – מסיים מלמטה.

ועושה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי הזקף – כן כתוב בכל הספרים. וקשה לרבינו יצחק, דתניא במסכת סופרים: כל הספרים נגללין לתחלתן, ולקמן אמר נמי: ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל. ומה שפירש הקונטרס: מתחלתו לסופו – אין הלשון משמע כן. וגבי מזוזה אמרינן נמי שכורכין אותה מ"אחד" כלפי "שמע", דהיינו לתחלתה. ובהדיא גרסינן בירושלמי בפרק קמא דמגילה: עושה אדם עמוד לספר תורה בסופו. על כן נראה לרבינו יצחק דגרסינן: ועושה בראשו כדי הזקף, ובסופו כדי לגול עמוד. ולרבינו שמעון בן אברהם נראה לקיים גירסת הספרים. והכא שאני, דאיירי במדביק דוחה נביאים וכתובים, ואז אין נכון לעשות עמוד בסופו כמו בעלמא, שנאני הוא שהתא תורה נכרכת סביב נביאים וכתובים, ונראה באילו נעשית להם שומר מלכלוך. לכך עושה כאן עמוד בראשו, כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ. ולקמן דמשני: לצדדין קתני – לא גרס "תחלת הספר כדי לגול עמוד וסופו כדי לגול הזקף", דזהתם לא איירי במדביק תורה נביאים וכתובים, ואית לן למימר איפכא. וברוב ספרים לא גרס אלא: לצדדין קתני, ותו לא. ועוד אומר רבינו שמשון בן אברהם: דאפילו לספרים דגרסי לה, לא קשיא כולי האי, דניחא ליה לשנויי דומיא דהך ברייתא דקאי עלה.

שאם

קח לך **עברים** – שיהממו אותו, ורהדור בו. ולא מצי עני למימר ליה: קנה חלקי. **הבא נמי גוד איכא אגוד ליכא** – שאין העני אומר לו: אף אני אקנה חלקך, שאין לו במה לקנות, לפיכך אין יכול לכופו. ושמו עליו – כל דבר שיש בו שיעור, שאם תחלקנו – עדיין יהא עליו שמו הראשון. **מעלין אותו ברמים** – היינו "גוד או אגוד". **טול אתה שיעור ואני פחות** – כגון חצר שאין בה שמנה אמות, ואמר זה: חלוק וטול לך ארבע אמות, ואני המותר. **וגוד או אגוד נמי** – שלא רצה למחול כלום, אלא: קנה חלקי או אקנה חלקך. **הא דרש יהודה** – דאמר: "גוד או אגוד" – משמיה דרבי"ה קבלה.

בכרך אחד – כל ספריהן עשויין בגליון, ואם יביאהו לבית דין לחלקו – בזיון הוא. **אבל בשתי כריכות** – כגון תורה בכרך אחד, ונביאים בכרך אחד. חולקין – קא סלקא דעתך דאפילו אין שניהם רוצים. ועל כרחך אין דמיהן שוין. ואי לית דינא ד"גזד או אגוד" היאך הוא כופיהו? זה יאמר: אני לא אתן לך עודף הדמים, וגם לא אתן לך היפה שאקבל ממך דמים ולא גרסינן "תרוייהו צריכי להאי". **בששניהם רוצים** – הא דשמואל – א"שניהם רוצים" דמתניתין קאי, דקתני: לא יחלוקו, ואמר שמואל: בשתי כריכות, אם שניהם רוצים – יחלוקו. **פליגא** ונוולא – לטוות ולארוג. ולישנא אחרינא: ביסתרקי – תכשיטי ספסלים, שקורין טפי"ד. **לית דינא דגוד או אגוד** – לכופו לתת דמי העודפים ביפה, ולא למכור חלקו. **לאו גוד או אגוד הוא** – אי לא אמר ליה: או קח שתיהם או אקח שתיהם, דכל אחת אין בה כדי לאחר. **אבל בשתי כריכות** חולקין – וקא סלקא דעתך: בעל כרחו של אחד מהן. אלמא, כי אמר ליה: שקול חדא וגוד דמי היתירים, או אגוד – כייפינן ליה **כל אחד ואחד בפני עצמו** – כל ספר וספר של נביאים ושל כתובים צריך להיות כרך לעצמו. **כביתוס שמנה נביאים** – כל ספרי נביאים שמנה הן. הכי גרסינן: וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של שנים עשר שלש שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה – אם נזדמן לו סיום הספר מלמטה, בסוף הדף – מתחיל ספרו האחר בראש הדף, ואינו צריך להניח ריוח חלק ביניהם. **כדי** לגול עמוד – מניח קלף חלק לגלול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליה. **וסופו כדי לגול הזקף** – בסופו מניח חלק גדול כדי לגול בו כל הקיפו, שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעו כמו שאנו עושין לספר תורה, אלא גוללו מתחלתו לסופו, וכורך החלק על כל ההיקף.

ואם

"קַח לְךָ עֲבָדִים וְיִרְחָצוּ בַּמֶּרְחָץ", "קַח לְךָ וֵיתִים וּבֹא וַעֲשֵׂה בְּבֵית הַבַּד" - הָתָם נַמִּי "גּוֹד" אִיפָּא, "אֲגוֹד" לֵיפָּא. תָּא שְׁמַע: כָּל שֶׁאֵילּוּ יַחֲלֹק וּשְׁמוֹ עָלָיו - חוֹלְקִין, אִם לָאו - מַעֲלִין אוֹתוֹ בְּדָמִים - תַּנָּאֵי הִיא; דְּתַנְיָא: "טוֹל אַתָּה שִׁיעוּר וַאֲנִי פָּחוֹת" - שׁוֹמְעִין לוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּדָתֵי, מַאי טַעֲמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? אֶלָּא לָאו חֲסִידֵי מַחְמֶרָא וְהֵכִי קָאָמַר: "טוֹל אַתָּה שִׁיעוּר וַאֲנִי פָּחוֹת" - שׁוֹמְעִין לוֹ, ו"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד" - נַמִּי שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֶלָּא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְמֵימְר: אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ - לָא, לְעוֹלָם כְּדְקָתָנֵי. וְדָקָאַמְרַתְּ: מַאי טַעֲמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? מִשּׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ: אִי בְּדָמֵי - לֵית לִי דָּמֵי לְמֵימַר לָךְ, בְּמַתָּנָה - לָא נִיחָא לִי, דִּכְתִיב: "וְשׁוֹנְאֵי מַתָּנֹת יִחְיֶה". אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הָא דְּרַב יְהוּדָה - דִּשְׁמוּאֵל הִיא, דְּתָנֵי: וְכִתְבֵי הַקּוֹדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁנִיהֶם רוֹצִים - לֹא יַחֲלוֹקוּ; וַאֲמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֶרֶךְ אֶחָד, אֲבָל בִּשְׁנֵי כְּרִיכוֹת - חוֹלְקִין; וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לֵית דִּינָא דְּ"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד", מַאי אִיכָּא בְּבֶרֶךְ אֶחָד? אֶפִילּוּ בִּשְׁנֵי כְּרִיכִין נַמִּי תַּרְגְּמָא רַב שַׁלְמָן: בְּשֶׁשְּׁנֵיהֶן רוֹצִין. אֲמַר אֲמֵימָר, הֲלָכְתָא: אִית דִּינָא דְּ"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד". אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאֲמֵימָר: הָא דְּרַב נַחְמָן מְאִי? אֲמַר לֵיהּ: לָא שְׁמֵיעָא לִי, פְּלוֹמֵר לָא סְבִירָא לִי. וְלָא? וְהָא רַבִּין בַּר חִנָּנָא וְרַב דִּימִי בַּר חִנָּנָא שְׁכַב לְחוֹ אֲבוּהּ תַּרְתֵּי, אַמְהָתָא, חֲדָא יָדְעָא אָפְיָא וּכְשׁוֹלִי, וַחֲדָא יָדְעָא פַּיְּלָא וְנָוְלָא, וַאֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב וַאֲמַר לְהוּ: לֵית דִּינָא דְּ"גּוֹד אוֹ אֲגוֹד" - שָׁאנֵי הָתָם, דִּלְמָר מִיבְּעֵי לֵיהּ תַּרְוַיְיהוּ, דְּלְמָר מִיבְּעֵי לֵיהּ תַּרְוַיְיהוּ, כִּי קָאָמַר לֵיהּ: שְׁקוֹל אַתְּ חֲדָא וַאֲנָא חֲדָא - לָאו "גּוֹד אוֹ אֲגוֹד" הוּא. - וְכִי לָא מְצֵי לְמֵימַר הָכִי? וְהָא כְּתִבֵי הַקּוֹדֶשׁ דְּתַרְוַיְיהוּ מִיבְּעֵי לְהוּ, וַאֲמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֶרֶךְ אֶחָד, אֲבָל בִּשְׁנֵי כְּרִיכִין - חוֹלְקִין - הָא תַּרְגְּמָא רַב שַׁלְמָן: בְּשֶׁרָצוּ. תָּנוּ רַבָּנָן: מְדַבֵּיק אָדָם תּוֹרָה בִּנְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּאֶחָד, דִּבְרֵי

רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תּוֹרָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, נְבִיאִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְכָתוּבִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְחָכָמִים אוֹמְרִים: כֹּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כֵּיצַד עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹס בֶּן זוֹנִין שֶׁהָיָה לוֹ שְׁמֹנָה נְבִיאִים מְדוּבָּקִין כְּאֶחָד, עַל פִּי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה; וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא הָיוּ לוֹ אֶלָּא אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אָמַר רַבִּי: מַעֲשֶׂה וְהֵבִיאוּ לְפָנֵינוּ תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים מְדוּבָּקִים כְּאֶחָד, וְהַכִּשְׁרוּנִים. בֵּין חֲמִשָּׁה לְחֲמִשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה - אַרְבָּעָה שִׁיטִין, וְכֵן בֵּין כָּל נָבִיא לְנָבִיא, וּבְנָבִיא שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר - שָׁלֹשׁ שִׁיטִין, וּמְסַיֵּים מִלְּמַטָּה וּמַתְחִיל מִלְּמַעְלָה. תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹצֶה לְדַבֵּק תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּאֶחָד עוֹשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ כְּדֵי לָגוֹל עָמוּד וּבְסוֹפוֹ כְּדֵי לָגוֹל הֶיקֵּף. וּמְסַיֵּים מִלְּמַטָּה וּמַתְחִיל מִלְּמַעְלָה,

ואם

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר – מאי למימרא? הכל מודים דאם כל אחד ואחד בפני עצמו טפי עדיף. הכי קאמר – ומתחיל מלמעלה, ולא יניח חלק, שהרי אם בא לחתוך – חותך, ונמצא זה ראש הכרך, וגגאי הוא לו להיות דף זה משונה מחבירו על חנם. כדי לגזל – קא סלקא דעתך חד שיעורא יהיב ליה לתחילתו וסופו. לספריהן לספרי תורה. לא ארבו יותר על הקיפו – צריך לצמצם הכתב לפי עובי הקלפים, לכשיגמור יהא חוט המקף את עוביו כמדת ארבו. שיעור ספר תורה בכמה – ארבו מיבעיא להו. בגויל – שהוא עב והקיפו גדול – צריך ששה טפחים, זו היא מדה להיות נגמר בששה טפחים הקף בכתב בינוני. ולא איתמי ליה – ארבו בהקיפו. איתמי ליה – ארבו בהקיפו. דיילמא תורה צוה לנו משה מורשה כתב – ארבע מאות פעמים. אבל ארבע מאה ספרים – אין פנאי לאדם אחד לכתוב. שתים בגגי שתים – שתי גפנים בגגי שתים ואחת יוצאת זנב, בכך קרוי כרם לגבי לחזור עליו מעורכי המלחמה, במסכת סוטה (מג,א). באמה בת ששה טפחים – רבי מאיר לטעמיה, דאמר (סוכה ה, ב): כל האמות היו בינוניות. לארבו של ארון – זו אצל זז. אובלות – תופסות. כך לשון המשנה (מדות פרק ג משנה א): אובל בדרום אמה אחת, גבי יסוד המזבח. ואף בלשון מקרא "כי יוכלו אתיקים מהנה" בספר יחזקאל (מב). צא מהם טפח – לעובי הבתלים, שהרי מבחוץ נמדד אמתים וחצי ארבו. ספר תורה – שכתב משה, כמו שנאמר "ויכתוב משה את התורה" (השירה)" וגו' (דברים לא). אין (מיעוט אחר מיעוט) – "אך" ו"רק" שני מיעוטין הן. שבהן ספר תורה מונח – ארבו לרחבו של ארון. פינכתא ארון לארבו – כלומר, מלאת כל חללו לארבו, ופירשת צרכי מדתו. ששה טפחים – במדת רחבו. כדי שלא יהא ספר תורה בו' – כלומר לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא בשביל ספר תורה המונח אורכו לרוחב הארון, שלא יהא נבנס ויוצא בדוחק. רבי יהודה אומר – מדת הארון באמה של חמשה טפחים היתה. רבי יהודה לטעמיה, דקאמר: אמת בלים באמה בת חמשה. מונחות לארבו של ארון – מוטלות על רוחבו, ולא על חודן. אצבע לבולשי זה – שהטפח ארבע אצבעות. ולמאן דגריס אצבע ומחצה – באצבע קטנה קאמר, שהטפח ארבע בגודל, וחמש באצבע, ושש בקטנה. שבו עמודים עומדים – שני עמודי כסף, כמין עמודי ספר תורה שובכים לארבו, והלוחות ביניהן, שנאמר "עמודיו עשה כסף". מונח שם בצדי – של ארון. ועליו ספר תורה מונח – ולקמיה פריך: מעיקרא היכי הוה מונח?

שברי

שאם בא לחתוך חותך – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: הא אמר לעיל: בשתי בריכות חולקין, ופירש הקונטרס: בגון תורה בברך אחד, ובניאים בברך אחד. משמע: אבל תורה ובניאים בברך אחד – אין חולקין, אפילו שניהן רוצים. ואם כן היכי אמר הכא דחותך? ויש לומר: דלא הוי בזיון הספר אלא כשחותך מחמת חלוקה. **בגויל** ששה טפחים בקלף בכמה – גויל הוא עור שלא ניתקן כלל, אלא שהשירו את השער וכותבין בו במקום שער. ולהכי קרי ליה גויל – שאינו מתוקן, כדאמר לעיל (ג,א): גויל – אבני דלא משפיין. ופעמים חותכין אותו לשנים דרך עוביו, ואותו שכלפי שער קרוי קלף, ואותו שלצד בשר קרוי דוכסוסטוס. ולשון דוכסוסטוס הוי פירושו: מקום בשר, דבלשון מדי קורין לבשר "סוסטוס", ו"דוך" היינו מקום, כמו: דוך פלוני. וכותבין על הקלף לצד בשר, כדאמר בפרק "המוציא" (שבת עט,ב), ועל דוכסוסטוס לצד שער. ובשניהם במקום חתך, דשם הוא טוב לכתוב. ושלנו דין קלף יש להם ולא דין דוכסוסטוס, ולכך כותבין עליהם תפילין, שאין כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף, כדאמר ב"המוציא יין" (שם).

דילמא תורה צוה – ואומר רבינו תם: דאותו פסוק קרוי תורה, כדאמר בפרק שלישי דסוכה (מב,א): קטן היודע לדבר, אביו מלמדו תורה. מאי תורה – "תורה צוה לנו משה".

שלא יהא ספר תורה יוצא ונבנס כשדוגא דחוק – ואם תאמר: והלא לא היו מוציאין אותו מן הארון, דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים, ובימים הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו ויש לומר: דלצורך, כדי לתקן – שרי ליכנס בבית קדש הקדשים, כדאמרינן בעירובין (קה,א), והכי נמי יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל. וגם משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה בית המקדש היו יכולין להוציאו מן הארון ולעיין בו. **אצבע** ומחצה לכותל זה – נראה לרבינו הם דלא גרס "ומחצה", אלא: אצבע לכותל זה. דאי גרס "ומחצה" – תיקשי: שנים עשר היכי יתבי? כדפריך לקמן. אלא אצבע גרס, וזוטרתי, דהויין ששה בטפח. **שבחן** עמודים עומדין – נראה לרבינו תם דסימן להעמודת ישראל היה, ולא עשאום של זהב שלא להזכיר מעשה העגל, דאין קטיגור נעשה סניגור. וכן אמרינן (בראש השנה) (כה,א) דמשום הכי לא היה כהן משמש לפני ולפנים ביום הכפורים בבגדי זהב, משום דאין קטיגור נעשה סניגור. והתם פריך: והא הוה ארון, שהיה של זהב, והיה לפנים ומשני: מכפר קאמרינן, והני עמודים נמי היו כמו מכפר, שהם עשויים סימן להעמדת ישראל. והוא שיסד הפייט: תבנית אות יוסף עמודיו עשה בסף. בשביל תבנית אות יוסף – סימן של יוסף, דהיינו עגל, דיוסף נקרא שור, שנאמר (דברים לג): "בכור שורו הדר לו" – לכך עמודיו עשה בסף ולא זהב, שלא להזכיר במעשה העגל.

תרי

וְאִם בָּא לַחֲתוֹךְ - חוֹתֵךְ. מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: שֶׁאִם בָּא לַחֲתוֹךְ - חוֹתֵךְ. וּרְמִינְהִי: תְּחִלַּת סֵפֶר תּוֹרָה וְסוֹפוֹ - כְּדֵי לְגוֹלָל; כְּדֵי לְגוֹלָל מַאי? אִי כְּדֵי לְגוֹלָל עַמּוּד - קָשְׁיָא הֶקֵּף, אִי כְּדֵי לְגוֹלָל הֶקֵּף - קָשְׁיָא עַמּוּד! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לְצַדְדִין קָתָנֵי. רַב אַשִׁי אָמַר: כִּי תְּנָיָא הָהִיא - בְּסֵפֶר תּוֹרָה; כְּדְתָנְיָא: כָּל הַסְּפָרִים נִגְלָלִים מִתְּחִלָּתָן לְסוֹפָן, וְסֵפֶר תּוֹרָה נִגְלָל לְאֶמְצָעִיתוֹ, וְעוֹשֶׂה לוֹ עַמּוּד אִילָּךְ וְאִילָּךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: כָּךְ הָיוּ כּוֹתְבֵי סְפָרִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין סִפְרֵיהֶם. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה לֹא אַרְבּוֹ יוֹתֵר עַל הֶקִּיפוֹ וְלֹא הֶקִּיפוֹ יוֹתֵר עַל אַרְבּוֹ. שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי: שִׁעוּר סֵפֶר תּוֹרָה בְּכַמָּה? אָמַר לָהֶן: בְּגִיל - שִׁשָּׁה. בְּקֻלָּף בְּכַמָּה? אֵינִי יוֹדֵעַ. רַב הוּנָא כָּתַב שִׁבְעִין סִפְרֵי דְּאוֹרַיְיתָא, וְלָא אִיתְרְמֵי לֵיהּ אֶלָּא חַד. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב כָּתַב חַד אַמַּשְׁכֵּיהּ דְּעִיגְלֵי וְאִיתְרְמֵי לֵיהּ, יָהֲבוּ בֵּיהּ רַבָּנָן עֲיָינֵיהוּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב הַמְנוּנָא: כָּתַב רַבִּי אַמִּי אַרְבַּע מְאָה סִפְרֵי תּוֹרָה. אָמַר לְהוּ: דֵּילְמָא "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה" כְּתַב. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַבֵּי זֵירָא: נְטַע רַבֵּי יַנַּאי אַרְבַּע מֵאָה כַּרְמֵי. אָמַר לֵיהּ: דֵּילְמָא שְׁתַּיִם בְּגֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵא זָנָב. מֵיתִיבִי: אָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, אַמָּתַיִם וְחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וְחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֵצִי קוֹמָתוֹ, בְּאַמָּה בָּת שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְהַלּוּחוֹת, אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה וְעָבְיָן שִׁלְשָׁה, מוּנָּחוֹת בְּגֶגֶד אָרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן. כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בָּאָרוֹן? שְׁנַיִם עָשָׂר טְפָחִים, נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם שִׁלְשָׁה טְפָחִים; צֵא מֵהֶן טֶפַח, חֲצִיוֹ לְכוֹתֶל זֶה וְחֲצִיוֹ לְכוֹתֶל זֶה - נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁהֵן שִׁבְעָה, סֵפֶר תּוֹרָה מוּנָּח, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנַּח שָׁם מֹשֶׁה" [וגו']; מַאי "אֵין בָּאָרוֹן רַק"? מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁמּוּנָּח בָּאָרוֹן. פִּירְנֶסְתָּ אָרוֹן לְאָרְכּוֹ, צֵא וּפְרֹס אָרוֹן לְרָחְבּוֹ: כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בָּאָרוֹן? שִׁשָּׁה טְפָחִים, נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם שִׁשָּׁה טְפָחִים, צֵא מֵהֶן חֲצִי טֶפַח, אֲצַבַּע וּמֶחֱצָה לְכוֹתֶל זֶה וְאֲצַבַּע וּמֶחֱצָה לְכוֹתֶל זֶה - נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם טֶפַח שֶׁבּוֹ עָמְדוּ עוֹמְדִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַפְרִיון עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן. עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן" וגו'; וְאַרְגָּז שֶׁשִּׁגְּרוּ בּוֹ פְּלִשְׁתִּים דּוֹרוֹן לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוּנָּח מִצִּדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֵשִׁבוּם לוֹ אָשָׁם תְּשִׁימוּ בְּאַרְגַּז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אוֹתוֹ וְהָלַךְ"; וְעָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה מוּנָּח, שֶׁנֶּאֱמַר: "לָקֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה'", מִצַּד הוּא מוּנָּח וְלֹא בְּתוֹכוֹ. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "אֵין בָּאָרוֹן רַק"? לְרַבּוֹת

שברי

תרי בתרי היכי יתיב – משמע שעם עמודין היה הקיפו בלא עמודין – אם כן נפיש ליה משני טפחים בהדי עמודים. **ורבי** מאיר עמודין היכא הוו קיימי – אף על פי שיש ריוח דרבה לרבי מאיר בבל האורך, לבד מנגד ספר תורה – פשוט היו לו שהיו מונחים בצד ראש הארון שספר תורה מונח. **ולמאן** דאמר איזב בימי משה היה – ואם תאמר: מאי קאמר ולמאן דאמר? והאי תנא גופיה סבר בימי משה היה, דקתני סיפא: משה כתב ספר איזב ויש לומר: דאבתי לא ידע סיפא דברייתא.

בפורענותא לא מתחילינן – ואם תאמר: ונבחביה מיד אחר רות ואומר רבינו יצחק: משום שאחרית של רות היה אחרית שיצא ממנה דוד שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות – לכך כתב אחר כך מיד אותן שירות, והוא אחרית שלה. ואם תאמר: ולמאן דאמר מעולי גולה היה – לכתביה לאיוב לבסוף ואומר רבינו יצחק: דמשום הכי כתבו בהדי תהלים ומשלי – לפי שהוא מענין אחד: כתובין מעין שירה, ומקראות קצרים, וניגון אחד. דבימיהם היה ניגון, כדאמרינן (מגילה ג.א): "וקראו בספר תורה אלהים מפורש ושום שכלי", מאי "ושום שכלי" – פסוקי טעמי. והא דלא כתבו אחר נשלי – משום שלא להפסיק בדברי שלמה. ורבינו תם מפרש דלכן כתבו בהדי תהלים – משום דאמר לקמן: דוד כתב ספרו על ידי עשרה זקנים, ואיוב נמי נכתב על ידי ארבעה זקנים: צופר ובלדד ואליפז ואליהוא, והשתא אתי שפיר שלא כתבו אחר משלי.

פורענות דאית ביה אחרית – ואם תאמר: איוב נמי אית ביה אחרית ויש לומר: דהאי אחרית דרות אחרית דכל ישראל. ועוד: דאיכא למאן דאמר דלא כפל הקדוש ברוך הוא שברו אלא לטוררו מן העולם.

ועל שברי לוחות שמונתן – תחת הלוחות. **יש בו** ריוחב **טפח** – וזה שהקיפו ששה – נמצא עובי רוחבו שני טפחים. **ריוחא דבימי** – אויר שבין עמוד לעמוד. **ובתרי פושכי היכי יתיב** – דקתני: נשתיירו שם שני טפחים ששם ספר תורה מונח. **ספר עזרה** – ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך ב"הקהל", ובהן גדול ביום הכפורים. **לתחלתו הוא נגלל** – אין לו אלא עמוד אחד, ונגלל מתחלתו לסופו. **דבריך ביה פורתא** – שאינו גוללו כולו, ומניח בו מקצת וכורכו לעצמו, ומניח אותו הכרך על הספר מלמעלה. **וברביה לעיל** – וכורכו למעלה על ההיקף. **המנח ליה מצד** – אצל הכותל, ולא בין שני הלוחות. **היכא** הוי קיימי – כיון דמצריך טפח מכאן וטפח מכאן ברווחב הארון, שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס בדוחק, העמודים היכא מנחי? הלא יעמעו את החלל **שם שם** – תרי זימני כתיבי, ללוחות ולשברי לוחות. **אשר שברת** – קרא יתירה הוא, למסמכיה ל"ושמתם" לדרשה. **יישר כוחך** – ללמדך שהוא מן הדברים שעשה משה רבינו על פי השלום מדעתו, והסכימה דעתו לדעת המקום. **שנתנבאו באותו הפרק** – בימי אותם המלכים: עוזיה, יותם, אחז, יחזקיה. בארבעה נביאים הללו כתיב כן, חוץ ממיכה, שלא היה בימי עוזיהו אבל היה בימי יותם אחז יחזקיה. **חני זכריה ומלאכי סופן של נביאים** – שהן היו בבית שני, בשנת שתים לדריוש האחרון. **ישעיה קדים לירמיה ויחזקאל** – שהרי ישעיה בימי עוזיה, וירמיה בימי יאשיה ובניו נתנבא בירושלים, ויחזקאל בגולה בימי צדקיה. **רות תהלים איוב בו'** – רות קדמה, "בימי שפוט השופטים". תהלים – דוד אמרן, והוא קדם לאיוב, כמאן דאמר: בימי מלכת שבא היה. ואחר כך שלשה ספרי שלמה. **משלי קהלת** – שניהם ספרי חכמה. **שיר השירים** – נראה בעיני שאמרו לעת זקנתו. **קינות** – ירמיה אמרן, שהיה אחר שלמה. **דניאל** – אחר ירמיה, בימי נבוכד נצר בגולה. **אסתר** – אחריו, בימי אחשורוש. **עזרא** – אחריו, בימי דריוש השני שעמד אחר אחשורוש. **למאן דאמר איוב בימי משה היה** – לקמן. **רות נמי פורענותא היא** – רעב וגלות ומיתת אלימלך ובניו. **דאית ליה אחרית** – סוף הפורענות נתפך לאחריית ותקנה, שיצא דוד משם. **ופרשת בלעם** – נבואתו ומשליו, אף על פי שאינן צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו, **ושמונה פסוקים** – מן "וימת משה" עד סוף הספר. **שמואל כתב ספרו ושפר שופטים** – שכולם קדמו לו, ועמד וכתב ספרן, ומה שעלתה לישראל בימיהם, וכן רות שהיתה בימי השופטים. **על ידי עשרה זקנים** – כתב בו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו לפניו, ויש שהיו בימיו, כגון: אסף והימן ידיתותן מן הלוים המשוררים. **על ידי אדם הראשון** – כגון "גלמי ראו עיניך", "ולי מה יקרו רעיך" (תהלים קלט) – אדם הראשון אמרן. **על ידי מלכי צדק** – "נאם ה' לאדוני [שב לימיני]" וכל המזמור (שם קי), **ועל ידי אברהם** – כדאמרינן לקמן: "איתן האזרחי" זה אברהם.

שִׁבְרֵי לוּחוֹת שְׁמוּנְתָּם בָּאָרוֹן; וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ סֵפֶר תּוֹרָה הֶקֵּיפוּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, מִכְּדֵי כָּל שִׁשִּׁי בְּהֶקֵּיפוּ שְׁלִשָּׁה טְפָחִים יֵשׁ בּוֹ רוֹחַב טֶפַח, וְכֵיוָן דְּלֵימְצָעֵיתוּ גְּלִיל - נָפֵישׁ לֵיהּ מֵהֲדֵי מַפָּחָא רְוָוחָא דְּבֵינֵי בֵינֵי, בַּהֲדֵי פּוּשְׁכֵי הֵיכִי יָתֵיב? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: סֵפֶר עֶזְרָה לְתַחְלָתוֹ הוּא גְּגִלָּל. - וְאַבַּאי תְּרֵי בְּהֲדֵי הֵיכִי יָתֵיב? אָמַר רַב אַשִׁי: דְּכָרִיךְ בֵּיהּ פּוּרְתָּא וּכְרֵכֵיהּ לְעֵיל, וְרַבִּי יְהוּדָה, מִסְּמָךְ דְּלֵימֵי אַרְגָּז, סֵפֶר תּוֹרָה הֵיכִי הֲוָה יָתֵיב? - דַּפָּא הֲוָה נָפֵיק מִינֵּיהּ וְיָתֵיב עֵילָּוֹה סֵפֶר תּוֹרָה. וְרַבִּי מֵאִיר, הַאי "מִצַּד אָרוֹן" מַאי עֲבִיד לֵיהּ? - הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ, דְּמַנַּח לֵיהּ מִצַּד וְלָא מַנַּח בֵּינֵי לוּחֵי, וְלְעוֹלָם בְּגַוֵּיהּ מַן הַצַּד. וְרַבִּי מֵאִיר, עֲמוּדִין הֵיכָא הֲווּ קַיְימִי? - מִבָּרֵאשִׁית. וְרַבִּי מֵאִיר, שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִדְּכְתִיב הוּנָא; דְּאָמַר רַב הוּנָא, מַאי דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר נִקְרָא שָׁם שֵׁם ה' צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עָלָיו"? מְלַמֵּד, שֶׁלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ? - הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מְלַמֵּד, שֶׁהַשֵּׁם וְכָל כֵּינְיָנוֹ מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ נַמִי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי - אֵין הָכִי נַמִי. - אֶלָּא שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִדְּתָנֵי רַב יוֹסֵף, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם" - מְלַמֵּד, שֶׁהַלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ? הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְמִשְׁתְּלַח מִינֵּיהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, מִכְּדֵי כָּל שִׁשִּׁי בְּהֶקֵּיפוּ שְׁלִשָּׁה טְפָחִים יֵשׁ בּוֹ רוֹחַב טֶפַח, וְכֵיוָן דְּלֵימְצָעֵיתוּ גְּלִיל - נָפֵישׁ לֵיהּ מֵהֲדֵי מַפָּחָא רְוָוחָא דְּבֵינֵי בֵינֵי, בַּהֲדֵי פּוּשְׁכֵי הֵיכִי יָתֵיב? אָמַר רַב אַשִׁי: דְּכָרִיךְ בֵּיהּ פּוּרְתָּא וּכְרֵכֵיהּ לְעֵיל, וְרַבִּי יְהוּדָה, מִסְּמָךְ דְּלֵימֵי אַרְגָּז, סֵפֶר תּוֹרָה הֵיכִי הֲוָה יָתֵיב? - דַּפָּא הֲוָה נָפֵיק מִינֵּיהּ וְיָתֵיב עֵילָּוֹה סֵפֶר תּוֹרָה. וְרַבִּי מֵאִיר, הַאי "מִצַּד אָרוֹן" מַאי עֲבִיד לֵיהּ? - הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ, דְּמַנַּח לֵיהּ מִצַּד וְלָא מַנַּח בֵּינֵי לוּחֵי, וְלְעוֹלָם בְּגַוֵּיהּ מַן הַצַּד. וְרַבִּי מֵאִיר, עֲמוּדִין הֵיכָא הֲווּ קַיְימִי? - מִבָּרֵאשִׁית. וְרַבִּי מֵאִיר, שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִדְּכְתִיב הוּנָא; דְּאָמַר רַב הוּנָא, מַאי דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר נִקְרָא שָׁם שֵׁם ה' צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עָלָיו"? מְלַמֵּד, שֶׁלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ? הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מְלַמֵּד, שֶׁהַשֵּׁם וְכָל כֵּינְיָנוֹ מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ נַמִי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי - אֵין הָכִי נַמִי. - אֶלָּא שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִדְּתָנֵי רַב יוֹסֵף, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם" - מְלַמֵּד, שֶׁהַלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ? הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מְלַמֵּד, שֶׁהַשֵּׁם וְכָל כֵּינְיָנוֹ מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ נַמִי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי - אֵין הָכִי נַמִי. - אֶלָּא שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִדְּתָנֵי רַב יוֹסֵף, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם" - מְלַמֵּד, שֶׁהַלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִין בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ? הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְמִשְׁתְּלַח מִינֵּיהּ

ועל

ועל ידי משה – "תפלה למשה" (שם צ) וכל אחד עשר מזמורים בסדרן. **ועל ידי הימן** – "משכיל להימן". **ועל ידי ידותן** – "למנצח לידותן".

חזקיה ומיעתו – בני דורו שהאריכו ימים אחריו. כתבו ישעיה – שהרגו מנשה, ולא כתב ספרו, שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן. משלי קהלת – דכתיב בספר משלי (כב) "אשר העתיקו אנשי חזקיה" וגו'. ועל שחזקיה גרם להן לעסוק בתורה, כדאמרינן ב"חלק" (סנהדרין צד, ב): נעץ חרב על פתח בית המדרש כו' – נקרא הדבר על שמו. **אנשי כנסת הגדולה** – הגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי, וחבריהם. כתבו יחזקאל – שנתנבא בגולה. ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו, אם לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ, וכתבוהו אלו לאחר שבאו לארץ. וכן ספר דניאל שהיה בגולה. וכן מגילת אסתר. ושנים עשר, מתוך שהיו נבואותיהם קטנות לא כתבום הנביאים עצמם איש איש ספרו, ובאו חגי זכריה ומלאכי וראו שרוח הקדש מסתלקת, שהיו הם נביאים אחרונים, ועמדו וכתבו נבואותיהם, וצרפו נבואות קטנות עמהם, ועשאום ספר גדול, שלא יאבדו מחמת קטנם. **עד** לו – עד שייחס עצמו. **משיית** ליה כו' – **עד** שייחס **עצמו** – שכתב דברי הימים עד שייחס בו את עצמו. **ומאן אמקיה** – מי סיימו. **תניא כמאן דאמר** – כל הך דקתני לעיל: יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה – אתיא כי הני תנאי דלקמיה, דאמר נמי יהושע כתבן. **דתניא** – פלוגתא דתנאי בהאי "וימת שם משה" כו'. **כמו שנאמר** לחלן כו' – אבולה מילכא קאי, דקאמר: הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב, כמה שמצינו שהנביאים כותבים מפי רבם. **יהיד קורא אותן** – כלומר, אין מפסיקין בזקן. **לימא רבי יהודה היא** – דאמר: לא כתבם משה, לפיכך נשתנו משאר התורה, ודלא כרבי שמעון? **הואיל ואישתני** – לכתוב בדמע, אישתנו. **ואימא יעקב כו'** – לא גרסינן לה. לישנא אחרינא: גרסינן (ולמתניתא) דלעיל במניינא דשערה זקנים, דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי, ולא קא חשיב אסף, דקסבר משלשה בני קרח הוא. **והא אמר רב כו'** – גבי "ויחבם מכל האדם מאיתן האזרחי" וגו' (מלכים א ד) איתמר. וכן הך דהימן זה משה – אהימן דההוא קרא איתמר, דכתיב ביה "והימן וכלכל" וגו'. **תרי הימן הוו** – "משכיל להימן האזרחי" – הימן אחרינא הוה. **ששנותיו** בעין – איוב, שהאריך ימים רבים. **משל היה** – ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מדת הדין, ושאין אדם נתפס על עשרה. **איש היה** – אלמא הוה. **אלא מעתה** ולרש אין כל וכו' – וסיפיה דקרא "ותהי לו לבת". **מי הוה** – משום דכתיב "ותהי" אימא

ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח – לפי הספרים דגרסי שלמה צריך לומר דאסף הוה משלשה בני קרח, והוא אביאסף. ולספרים דלא גרסי שלמה – לא הוי אסף אביאסף, אלא אסף היה מן הלוים המשוררים. ואם תאמר: ולהנהו דלא גרסי ליה, אמאי לא חשיב ליה? הא כתיב (תהלים עב) "לשלמה אלהים משפטיך" וגו' ויש לומר: דדוד אמרו, והתפלל על שלמה. תדע, דכתיב בסוף המזמור "כלו תפלות דוד". ואם תאמר: לספרים דגרסי שלמה, הכתיב "כלו תפלות דוד" ויש לומר: לפי שסיימו דוד. והא דכתיב נמי "שיר המעלות לשלמה" – דוד כמו כן אמרו, דבכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן. ויש ספרים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי. וגריס לקמן: דקא חשיב אברהם וקא חשיב איתן, והאמר רב: איתן האזרחי הוא אברהם ומשני: איתן האזרחי דקא חשיב הבא – יעקב. וקשה לזה לאי גירסא: דמנא לן דדוד כתב ספרו על ידי אברהם? כיון דאיתן האזרחי לאו היינו אברהם. **ירמיה** כתב ספרו וספר מלכים – והא דלא כתב ישעיה, דהיה קודם ירמיה, ספר מלכים – לפי שנהרג, ולא היה בסוף מלכים ממנשה ואילך (לפי שנהרג), ואפילו ספרו לא כתב. **חזקיה** וסיעתו כתבו ישעיה – לפי שחזקיה גרם להם לעסוק בתורה נקרא הדבר על שמו, אבל הוא לא כתבו, שהרי מת קודם לישעיה, והמנשה בן בתו הרג לישעיה. **עד** לו – פירש רבינו חננאל: עד פסוק "ולו אחים בני התושפט" (דברי הימים ב כא). ומסיים לרב, שייחס עצמו ועלה, שייחוס עצמו כתב לפני זה הפסוק, וקשה לפירושו: דהוה ליה למימר עד "ולו", בו"ו. **פירש** הקונטרס דיזקוראל לא כתב ספרו לפי שהיה בחוצה לארץ – וקשה: דהא ירמיה נמי בחוצה לארץ היה, שהלך למצרים ונתנבא שם כמה נבואות, ולא מצינו שחזר יותר לארץ ישראל.

שמונה פסוקים שבתורה – דרב רבינו משולם היה מצריך מכאן לקרות לאחד אותן שמונה פסוקים, שלא יקרא עמו שליח צבור. ואין נראה לרבינו חם, דהא כל התורה כולה נמי אחד קורא, כדתנן במגילה (כא,ב): קראוה שנים יצאו. ואמר בגמרא: תנא, מה שאין כן בתורה. ואומר רבינו חם: דיחיד קורא – בלא הפסקה, שלא יקראו שנים זה ארבעה פסוקים וזה ארבעה. ומה שנהגים עתה לקרוא שנים [בבל התורה] – אומר רבינו חם: כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרות בעצמו. בענין שמצינו במסכת ביצרים (פרק שלישי משנה ז) דתנן: כל מי שיודע לקרות – קורא בעצמו, ושאינו יודע לקרות – מקרין לפניו. נמנעו מלהביא ביכורים, התקינו שיהיו מקרין את מי שיודע לקרות, ואת מי שאינו יודע לקרות. והא דאמר בירושלמי במגילה: רבי שמואל בר רב יצחק על לבי בנישתא וחזא חזנא דקאים וקורא, ולא קאי בר איניש תותיה. אמר ליה: אסור, כשם שנתנה תורה על ידי סרסור – כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור. אף על גב דמשמע שחזן עומד אצל הקורא – לא שיקרא עמו, אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות, כדי שתנתן תורה על ידי סרסור. ועוד אומר רבינו יצחק: דיכול להיות שקצת מסיניא לו בנחת. והא דמשמע במגילה שלא יקראו שנים – היינו שניהם שוין בקול רם.

איוב לא היה ולא נברא – האי לא סבר כריש לקיש, דבאמר בבראשית רבה: איוב לא היה שבאו עליו יסורין, ולא אמר הכתוב שבאו עליו – להודיעך כחו של איוב, שאילו באו עליו – היה יכול לעמוד בהן. דאי סבר האי אמוראי דאיוב היה בעולם – אם כן מאי קאמר: שמו ושם עירו למה? טובא איצטריך, לאשמועינן מי הוא אותו צדיק שהיה יכול לעמוד באותן יסורין.

1 ועַל יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי קֹרַח; יְרֵמְיָה כָּתַב סִפְרוֹ וְסֵפֶר מְלָכִים
2 וְקִינוֹת; חִזְקִיָּה וְסִיעָתוֹ כָּתְבוּ (ימש"ק סימָן) יְשַׁעְיָה,
3 מִשְׁלֵי, שִׁיר הַשִּׁירִים וְקֹהֶלֶת; אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה כָּתְבוּ
4 (קנד"ג סימָן) יְחֶזְקֵאל וּשְׁנֵים עָשָׂר, דָּנִיֵּאל וּמְגִלַּת
5 אֶסְתֵּר; עֶזְרָא כָּתַב סִפְרוֹ וְיִחוּס שֶׁל דִּבְרֵי הַיָּמִים עַד לוֹ.
6 מֵסִיעָא לֵיהּ לְרַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לֹא עָלָה
7 עֶזְרָא מִבָּבֶל עַד שֶׁיִּחֵס עַצְמוֹ וְעָלָה, וּמַאן אַפְּקֵיהּ?
8 נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה. אָמַר מָר: יְהוֹשֻׁעַ כָּתַב סִפְרוֹ וּשְׁמוֹנָה
9 פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר: שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים
10 שֶׁבַּתּוֹרָה יְהוֹשֻׁעַ כָּתָבָן, דִּתְנַיָּא: "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד
11 ה'" - אֲפִשָּׁר מֹשֶׁה מֵת וְכָתַב "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה"? אֶלָּא,
12 עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ, דִּבְרֵי רַבִּי
13 יְהוּדָה, וְאָמְרֵי לַהּ רַבִּי נְחֶמְיָה. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן:
14 אֶפְשָׁר סֵפֶר תּוֹרָה חָסֵר אוֹת אַחַת? וְכָתוּב: "לְקֹחַ אֶת
15 סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה" אֶלָּא, עַד כָּאן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
16 אוֹמֵר וּמֹשֶׁה אוֹמֵר וְכוֹתֵב, מִכָּאן וְאֵילָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
17 אוֹמֵר וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדֶמַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן:
18 "וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּי יִקְרָא אֵלַי אֶת כָּל הַדְּבָרִים
19 הָאֵלֶּה וַאֲנִי כּוֹתֵב עַל הַסֵּפֶר בַּדְיו". כְּמַאן אָזְלָא הָא
20 דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אַבָּא אָמַר רַב גִּיחֲדִל אָמַר רַב:
21 שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה יְחִיד קוֹרֵא אוֹתָן? לֵימָא, רַבִּי
22 יְהוּדָה הִיא דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי
23 שִׁמְעוֹן, הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנּוּ אִשְׁתַּנּוּ. יְהוֹשֻׁעַ כָּתַב סִפְרוֹ.
24 וְהָכְתִיב: "וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן עֶבֶד ה'" - דְּאַסְקֵיהּ
25 אֶלְעָזָר. - וְהָכְתִיב: "וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן מֵת" - דְּאַסְקֵיהּ
26 פִּנְחָס. שְׁמוּאֵל כָּתַב סִפְרוֹ. וְהָכְתִיב: "וּשְׁמוּאֵל מֵת" -
27 דְּאַסְקֵיהּ גָּד הַחוֹזֶה וְנָתָן הַנָּבִיא. דָּוִד כָּתַב סֵפֶר תְּהִלִּים
28 עַל יְדֵי עֲשָׂרָה זְקֵנִים. וְלִיחְשׁוֹב נַמִּי אֵיתָן הָאֶזְרָחִי אָמַר
29 רַב: אֵיתָן הָאֶזְרָחִי זֶה הוּא אַבְרָהָם, כְּתִיב הָכָא: "אֵיתָן
30 הָאֶזְרָחִי", וּכְתִיב הָתָם: "מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק" [וְגוֹ'].
31 קָא חָשִׁיב מֹשֶׁה וְקָא חָשִׁיב הֵימָן; וְהָאָמַר רַב: הֵימָן זֶה
32 מֹשֶׁה, כְּתִיב הָכָא: הֵימָן, וּכְתִיב הָתָם: "בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן
33 הוּא" - תְּרֵי הֵימָן הֲווּ. מֹשֶׁה כָּתַב סִפְרוֹ וּפָרָשַׁת בִּלְעָם וְאִיּוֹב. מְסֵיעָא לֵיהּ לְרַבִּי לֵוִי בַּר לַחְמָא,
34 דְּאָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר לַחְמָא: אִיּוֹב בִּימֵי מֹשֶׁה הָיָה, כְּתִיב הָכָא: "מִי יִתֵּן אַפּוּא וַיִּכָּתְבוּן מִלָּי", וּכְתִיב
35 הָתָם: "וְכַמָּה יְוֵדֵע אִפּוֹא". - וְאֵימָא: בִּימֵי יִצְחָק, דִּכְתִיב: "מִי אֵפוֹא הוּא הַצָּד צַיִד" וְאֵימָא: בִּימֵי
36 יַעֲקֹב, דִּכְתִיב: "אִם כֵּן אֵפוֹא זֹאת עֲשׂוּ" וְאֵימָא: בִּימֵי יוֹסֵף, דִּכְתִיב: "אֵיפֹה הֵם רֹעִים" - לָא סָלְקָא
37 דָּעָתָךְ, דִּכְתִיב: "מִי יִתֵּן בַּסֵּפֶר וְיֻחָקוּ", וּמֹשֶׁה הוּא דְּאִקְּרִי מְחֹקֵק, דִּכְתִיב: "וַיֵּרֶא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם
38 חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן". רָבָא אָמַר: אִיּוֹב בִּימֵי מְרֻגָּלִים הָיָה, כְּתִיב הָכָא: "אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיּוֹב
39 שְׁמוֹ", וּכְתִיב הָתָם: "חֵיל אָדָם הָבָא עוּץ". - מִי הֲמֵי? הָבָא "עוּץ", הָתָם "עַיִן" - הָכִי קָאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה
40 לְיִשְׂרָאֵל: יֶשְׁנוֹ לְאוֹתוֹ אָדָם, שֶׁשִּׁנּוֹתָיו אֲרִיכוֹת כְּעֵין וּמְגִין עַל דּוֹרוֹ כְּעֵין? יָתֵיב הַהוּא מַרְבָּנָן קַמֵּיהּ
41 דְּרַבִּי שִׁמְעוֹאל בַּר נַחְמָנִי, וְיָתֵיב וְקָאָמַר: אִיּוֹב לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא, אֶלָּא מָשָׁל הָיָה. אָמַר לֵיהּ, עָלָיְךָ
42 אָמַר קְרָא: "אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ". - אֶלָּא מַעֲתָּה, "יְלֻדָּ אִין כִּל כִּי אִם בִּבְשָׂה אַחַת
43 קְמַנְּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָ" וְגוֹ', מִי הָוֶה? אֶלָּא מָשָׁל בְּעָלְמָא, הָכָא נַמִּי מָשָׁל בְּעָלְמָא. - אִם כֵּן, שְׁמוֹ
44 וְשֵׁם עִירוֹ לָמָּה? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: אִיּוֹב מְעוֹלֵי גּוֹלָה הָיָה, וּבְיוֹת מְדֻרָשׁוֹ
45 בְּמַטְבֵּרְיָא הָיָה. מֵיתִיבִי: יְמֵי שְׁנוֹתָיו שֶׁל אִיּוֹב, מֹשָׁעָה שֶׁנִּבְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם וְעַד שֶׁיָּצְאוּ אֵימָא:

בלעם ואביו – כדאמר במגילה (טו,א): כל ששמו רשם אביו בנביאות – בידוע שהוא נביא בן נביא.

אימא במשעה שנבנסו ישראל למצרים – ואם תאמר: ומאי קא משמע לן? קרא כתיב "ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה?" ואיזב אחרי אותו מעשה חיה מאה וארבעים שנה, ואם כן היה בן שבעים קודם ויש לומר: דסלקא דעתך דלא בפל אלא בעשר ויופי של בנות, אבל בשנים לא. **אליהוא** לא מישראל הוה – משמע דפשיטא דאליהוא בן ברכאל מישראל הוה. לכך נראה דבפרק קמא דעבודה זרה (ג,א), דאמר: יבא בלדד השוחי ויצופר הנעמתי ויעידו בהן בישראל שקימו כל התורה כולה – לא גרסינן התם ואליהוא בן ברכאל. ונראה דשמעתתא דהתם סברה כמאן דאמר איוב בימי יעקב הוה, דהא אמר לקמן דממשה ואילך לא שרתה שכינה על אומות העולם.

דור שישופט את שופטיו – תימה לרבינו יצחק: (טו,ב): כל האשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יעזור לא היה בהם שום דופי.

בפירוש רבינו חננאל גרס: כולהו תנאי ואמוראי מודו דאיוב ישראל היה. ולרבינו יצחק נראה דלא גרסינן "ואמוראי", דרבא על ברוך סבר לעיל דלאו מישראל הוה, דקאמר לעיל: הכי אמר להן משה למרגלים ישנו לאותו אדם ששנותיו כעץ כו'. **ויש** אומרים איוב בימי יעקב הוה – הני יש אומרים לאו היינו רבי נתן, דהא פליגי עליה.

ככוחלא

אֵימָא: כְּמִשָּׁעָה שֶׁנִּשְׁתַּנְבְּסוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם וְעַד [שֶׁעָה] שֶׁיָּצְאוּ. מֵיתִיבִי: שִׁבְעָה נְבִיאִים נִתְנַבְּאוּ לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם, וְאִלּוּ הֵן: בִּלְעָם וְאִבְיו, וְאִיּוֹב, אֱלִיפַז הַתֵּימָנִי, וּבִלְדָּד הַשּׁוּחִי, וְצוֹפַר הַנַּעֲמָתִי, וְאֱלִיהוּא בֶּן בַּרַכְאֵל הַבּוּזִי אָמַר לֵיהּ: וְלִיתַּעֲמֵיךְ, אֱלִיהוּא בֶּן בַּרַכְאֵל לָאו מִיִּשְׂרָאֵל הֲוָה? וְהָא כְּתִיב "מִמִּשְׁפַּחַת רָם" אֶלָּא אִינַּנְבִי אִינַּנְבֵי לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם, הָכִי נַמִּי אִיּוֹב אִינַּנְבֵי אִינַּנְבֵי [לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם]. - אַטּוּ פּוּזְהוּ נְבִיאִי מִי לָא אִינַּנְבֵי לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם? - הָתָם עִיקַּר נְבִיאוּתַיְיהוּ לְיִשְׂרָאֵל, הָכָא עִיקַּר נְבִיאוּתַיְיהוּ לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם. מֵיתִיבִי: חָסִיד הָיָה בְּאוּמּוֹת הָעוֹלָם וְאִיּוֹב שְׁמוֹ, וְלֹא בָּא לָעוֹלָם אֶלָּא בִּדְי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלָיו יִסּוּרִין, הִתְחִיל מְחָרֵף וּמְגַדֵּף, כֻּפַּל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה [כְּדֵי] לְטָרְדוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא - תַּנָּאֵי הִיא; דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִיּוֹב בִּימֵי שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן אַתֶּם כֻּלְּכֶם חֲזִיתֶם וְלָמָּה זֶּה תֶּהְבָּלוּ", אֵיזֶהוּ דּוֹר שֶׁכּוּלּוֹ הֶבֶל? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה דּוֹרוֹ שֶׁל שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אִיּוֹב בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא נִמְצָא נָשִׁים יָפוֹת כִּבְנוֹת אִיּוֹב בְּכָל הָאָרֶץ", אֵיזֶהוּ דּוֹר שֶׁנִּתְבַּקְּשׁוּ בּוֹ נָשִׁים יָפוֹת? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה דּוֹרוֹ שֶׁל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ. - וְאִימָא: בִּימֵי דָוִד, דִּכְתִיב: "וַיְבַקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה" - הָתָם בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל, הָכָא בְּכָל הָאָרֶץ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אִיּוֹב בִּימֵי מַלְכוּת שָׁבָא הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם". וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִיּוֹב בִּימֵי כַּשְׂדִּים הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כַּשְׂדִּים שָׂמוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים". וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אִיּוֹב בִּימֵי יַעֲקֹב הָיָה, וְדִינָה בַּת יַעֲקֹב נָשָׂא, כְּתִיב הָכָא: "בְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבָלוֹת תְּדַבֵּרִי", וּכְתִיב הָתָם: "כִּי נְבָלָה עָשָׂה בְיִשְׂרָאֵל". וּכְוָתְהוּ תַּנָּאֵי סָבְרִי לְהוּ דְּאִיּוֹב מִיִּשְׂרָאֵל הֲוָה, לָבַר מִ"יֵּשׁ אוֹמְרִים", דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מֵאוּמּוֹת הָעוֹלָם הֲוָה, בָּתַר דְּשָׁכִיב מֹשֶׁה מִי שָׁרְיָא שְׁכִינָה עַל אוּמּוֹת הָעוֹלָם? וְהָא אָמַר מָר: בְּקֹשׁ מֹשֶׁה שֶׁלֹּא תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עַל אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וְנִתַּן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דּוֹרוֹ שֶׁל אִיּוֹב שְׁמוּשׁ בְּזוּמָּה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן אַתֶּם כּוּלְּכֶם חֲזִיתֶם וְלָמָּה זֶּה הֶבֶל תֶּהְבָּלוּ", וְכִתִיב: "שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה בָּךְ". - אֵימָא: בְּנְבוּאָה, דִּכְתִיב: "חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶּן אָמוֹץ" - אִם כֵּן, "לָמָּה זֶּה תֶּהְבָּלוּ" לָמָּה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב: "וַיְהִי בִּימֵי שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים"? דּוֹר שֶׁשּׁוֹפְטִין אוֹתוֹ: טוֹל קִיסָם מִבֵּין עֵינֶיךָ - אוֹמֵר לוֹ: טוֹל קוֹרָה מִבֵּין עֵינֶיךָ; אָמַר לוֹ: "בְּסַפְּחָה הָיָה לִסְיָנִים" - אָמַר לוֹ: "סַבְּאֵךְ מָהוּל בַּמַּיִם". אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר מַלְכָּת שְׁבָא אִשָּׁה הָיְתָה - אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, מַאי "מַלְכַּת שְׁבָא"? מַלְכוּתָהּ דִּשְׁבָא. "וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה' וַיָּבֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם. וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא וַיַּעַן הַשָּׂטָן" וְגוֹ' - אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שַׁטְתִּי בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ וְלֹא מָצָאתִי נֶאֱמָן כְּעַבְדְּךָ אַבְרָהָם, שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ: "קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה", וַאֲפִילּוּ הָכִי בְּשָׁעָה שֶׁלֹּא מָצָא מָקוֹם לִקְבּוֹר אֶת שָׂרָה [עַד שֶׁקָּנָה בְּאַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף] לֹא הֲרָהֵר אַחַר מִדָּתְךָ. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמוֹהוּ בָּאָרֶץ" וְגוֹ', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל הַנֶּאֱמָר בְּאִיּוֹב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם, דְּאִיּוֹב בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: "כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אָתָּה", וּבְאִיּוֹב כְּתִיב: "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים [וְסָר מֵרָע]". מַאי "וְסָר מֵרָע"? אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִיּוֹב וְוַתְּרָן בְּמָמוֹנוֹ הָיָה; מְנָהְגוֹ שֶׁל עוֹלָם - נוֹתֵן חֲצִי פְּרוּטָה לַחֲנֶוָנִי, אִיּוֹב וִיתְרָהּ מְשַׁלֵּחַ. "וַיֹּאמֶר הַשָּׂטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר הַאִם חִנָּם יָרֵא אִיּוֹב אֱלֹהִים. הֲלֹא אַתָּה סַכְתָּ בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ" וְגוֹ' - מַאי "מַעֲשֶׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ"? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כָּל הַנּוֹטֵל פְּרוּטָה מֵאִיּוֹב מַתְבָּרֵךְ. מַאי "וּמִקְנֵהוּ פָּרַץ בָּאָרֶץ"? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מְקֻנֵּהוּ שֶׁל אִיּוֹב פָּרְצוּ גְּדֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם; מְנֻכָּסוֹ שֶׁל עוֹלָם - זְאֵבִים הוֹרְגִים הָעֲיָטִים, מְקֻנֵּהוּ שֶׁל אִיּוֹב - עֲיָטִים הוֹרְגִים אֶת הַזְּאֵבִים. "וְאִיּוֹלָם שְׁלַח נָא יָדְךָ וְגַע בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ אִם לֹא עַל פָּנֶיךָ יְבָרֲכֶךָ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן הִנֵּה כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדֶךָ רַק אֵלָיו אַל תִּשְׁלַח יָדֶךָ" וְגוֹ'. "וַיְהִי הַיּוֹם וּבָנָיו וּבְנֹתָיו אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים יַיִן בְּבֵית אֲחִיהֶם הַבְּכוֹר. וּמַלְאָךְ בָּא אֶל אִיּוֹב וַיֹּאמֶר הַבָּקָר הָיוּ חוֹרְשׁוֹת" וְגוֹ' - מַאי "הַבָּקָר הָיוּ חוֹרְשׁוֹת וְהָאֲתֹנוֹת רֹעוֹת עַל יְדֵיהֶם"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְלַמֵּד, שֶׁהִטְעִימוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב

מעין

אימא כמשעה שנבנסו בו' – מאתים ועשר, דכתיב (איוב מב) "ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה" – אף שנותיו הוכפלו, דכתיב "ויחי איוב אחר זאת מאה וארבעים שנה" – למדנו שהיה בן שבעים כשבאו יסורין עליו, הרי מאתים ועשר. ולעולם מעולי גולה היה. **נתנבאו לאומות העולם** – אלמא נברי היה. **אליהוא** – על ברחך, מדיחסיה קרא בשמו (ושם אביו) ושם משפחתו – ישראל הוה. ואית דאמרי: ממשפחת רם היה – היינו אברהם. **שבולי הבל** – הטובים שבהן לא היו כלום, כדאמרינן לקמן: שהנשמט היה לו פתחון פה לשפוט את שופטו ומוכיחו. **בימי מלכות שבא היה** – ובא גדוד מכשדים עליו. **וחכמים אומרים בימי מלכות כשדים** – בימי נבוכדנצר היה, ובא גם משבא גדוד עליו. **ובולהו תני תנאי כו'** – מסקנא דתירוצא הוא דתרין לעיל: תנאי היא. ההוא מתניתא דלעיל סבירא ליה גזי הוה, והני תנאי דהך מתניתא כולהו סבירא להו דישראל הוה, בר מ"יש אומרים" דאמרי: בימי יעקב הוה. והא אמר מר – בפרק קמא דברכות (ז,א), **נעפלינו** – ונבדלנו, בלכתך עמנו מכל האומות. **ונחזה בך** – לשון זימה [והוא זה] להסתבל בנשים. שאומות העולם אומרים לישראל: שובי לתורתנו ותזני עמנו. **ששופט את שופטיו** – שהיו השופטין עצמן מקולקלים, והיה פתחון פה לנשפט לחזכיח את מוכיחו, שאם אמר לו השופט: טול קיסם מבין עיניך, הסתלק ופרוש מעבירה קטנה שבידך. יכול זה לומר: טול קורה מבין עיניך, פרוש מעבירה חמורה שבידך. **סבאך** – יינך, כמו "אל תהי בסבאי יין" (משלי כג). **מהול** – מעורב. וכן בל לשון הולכות שבתורה – לשון ערבוב. **קום התהלך** – היינו דקאמר "ומהתהלך בה", מאותו שאמרת לו "התהלך בארץ" אני בא. **הכי גרסינן: מנהג עולם נותן חצי פרוטה לחנוני** – מי שיש לו מלאכה מועטת לעשות, אומר לפועל: חצי פרוטה אני נותן לך, ונלך אצל חנוני ונקנה בפרוטה כבר או ביצים, ונחלוק. ואיזב ויתרה לחצי השני משלו, ונותן לו כל הפרוטה, שהיה רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון. **והאתונות רועות [וגו']** – על ידי הבקר. דריש ליה לקרא שאוכלת חזיז מהלם המענה, שהזורע צומח בשעתו.

מעין

מעין העולם הבא – כדכתיב (ירמיהו לא) "הרה ויולדת יחדו" – הריון ולידה ביום אחד, הכי דרשינן ליה במסכת שבת (ל, ב). הכי גרסינן: במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומריגיז נוטל רשות ונוטל נשמה – והכי פירושו: יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא, ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנותו, נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא, מכיון שנתנו רשות הכתיב בו". עצירו של שגן – שהחזק לשמור את נפש איוב שלא תצא. אלמא בדידיה קיימא – ליטול את הנפש, והזהירו שלא ליטלה. בעבור הרעימה – שתתרעם על שהיא עקרה, ותתפלל. להתוך קערה על פיה – לעקור כל כבוד, שתירף וגידף. לפשור את כל העולם כולו – מדינו של הקדוש ברוך הוא, לומר שאנוסין הן על ידי הקדוש ברוך הוא, שברא יצר הרע. והכי קאמר:

"על דעתך כי לא ארשע" – אם היית חפץ לא הייתי רשע. בראת שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות – את זה טהרת ואת זה טמאת, הכל בא על ידך. אתה בראת בו סימני הטומאה. בראת צדיקים – על ידי יצר טוב. בראת רשעים – על ידי יצר הרע, לפיכך אין ניצול מידך, כי מי יעבד? אנוסין הן החוטאין. ברא לו תורה – זן תבלין, שהיא מבטלת את הדרזורי עבירה, כדאמר בעלמא (קדושין ל, ב): אם פגע בך מנוול זה – משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח כו'. הלכך לאו אנוסין נינהו, שהרי יכולין להציל עצמן. ברכת אובד – שהיה סבור שהיה אובד את שדהו. שרי שמיה עלווה – אומר שהיא קרובתו, או מדבר בה להשיאנה. חברויתא בלפי שמיא – מדבר לפני השכינה כאדם המתווכח לחבירו: בא ונשקול מי חייב לחבירו. מן המערה – לשון שיער, כדקתני: הרבה נימין בראתי באדם. מטשטשות את הארץ – עושות את הארץ כטיט.

דרקון

1 מַעַיִן הָעוֹלָם הַבָּא. "עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר אֵשׁ אֱלֹהִים" וְגוֹ'.
2 "עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר כַּשְׂדִּים שָׂמוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיִּפְשְׁטוּ עַל
3 הַגְּמַלִּים וַיִּקָּחוּם" וְגוֹ'. "עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמַר בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ
4 אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים יַיִן בְּבֵית אֲחִיהֶם הַבְּכוֹר. וְהִנֵּה רוּחַ גְּדוֹלָה בָּאָה מֵעֵבֶר
5 הַמִּדְבָּר וַיִּגַּע בְּאַרְבַּע פִּנּוֹת הַבַּיִת וַיִּפֹּל עַל הַנְּעָרִים" וְגוֹ'. "וַיָּקָם אִיּוֹב
6 וַיִּקְרַע אֶת מְעִלּוֹ וַיָּגָז אֶת רֹאשׁוֹ" וְגוֹ', "וַיֹּאמֶר עָרֹם יָצָאתִי מִבֶּטֶן אִמִּי
7 וְעָרֹם אָשׁוּב שָׁמָּה ה' נָתַן וה' לָקָח יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ. בְּכָל זֹאת לֹא
8 חָטָא אִיּוֹב וְלֹא נָתַן תִּפְלָה לֵאלֹהִים". "וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים
9 לְהִתְיַצֵּב" וְגוֹ'. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן אֵי מִזֶּה תָּבֹא וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת ה'
10 וַיֹּאמַר מִשּׁוֹט בָּאָרֶץ" [וְגוֹ']. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שַׁטְתִּי בְּכָל

11 הָעוֹלָם וְלֹא מָצָאתִי כְּעַבְדְּךָ אַבְרָהָם, שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ: "קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה", וּכְשֶׁעָשָׂה שֶׁבִּקֵּשׁ לִקְבֹּר שָׂרָה לֹא מָצָא מָקוֹם
12 לִקְבֹּרָהּ, וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מִדּוֹתֶיךָ. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ" וְגוֹ', "וַעֲדֶנּוּ מַחֲזִיק בְּתֻמָּתוֹ וַתְּסִיתֵנִי בּוֹ
13 לְבַלְּעוֹ חִנָּם" – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִלְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב אֵי אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ, כְּאָדָם שֶׁמְּסִיתִין אוֹתוֹ וְנִיסָּת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: "וַיֵּרֶד וַתַּעֲלֵהוּ וְעוֹלָה וַתַּרְגִּיז,
14 נוֹטֵל רְשׁוּת וְנוֹטֵל נְשָׁמָה. "וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר עוֹר בְּעַד עוֹר וְכֹל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ. אוּלַם שְׁלַח נָא יָדְךָ וְגַע אֶל עַצְמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ אִם
15 לֹא עַל פָּנֶיךָ יְבָרֶכֶךָ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן הִנּוֹ בְיָדֶךָ אַךְ אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמֹר. וַיֵּצֵא הַשָּׂטָן מֵאֵת פְּנֵי ה' וַיַּךְ אֶת אִיּוֹב" וְגוֹ' - אָמַר רַבִּי יִצְחָק: קָשֶׁה צָרָתוֹ שֶׁל
16 שָׂטָן יוֹתֵר מִשֶּׁל לָעֶבֶד שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ: שְׁבוֹר חָבִית וּשְׁמוֹר אֶת יֵינָהּ. אָמַר רִישׁ לָקִישׁ: הוּא שָׂטָן, הוּא יֵצֶר הָרָע, הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת. הוּא
17 שָׂטָן - דִּכְתִיב: "וַיֵּצֵא הַשָּׂטָן מֵאֵת פְּנֵי ה'"; הוּא יֵצֶר הָרָע - כְּתִיב הָתָם: "רַק רַע כָּל הַיּוֹם", וּכְתִיב הָכָא: ("רַק אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמֹר") [רַק אֵלָיו אַל
18 תִּשְׁלַח יָדֶךָ"]; הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, דִּכְתִיב: "(רַק) [אַךְ] אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמֹר", אִלְמָא בְּדִידֵיהּ קַיְימָא. אָמַר רַבִּי לֵוִי: שָׂטָן וּפְגִיעָה לְשֵׁם שָׁמַיִם נִתְכַּוְּונוּ. שָׂטָן,
19 בֵּיוָן דְּחַזְיֵהּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דְּנָטְיָה דַּעְתֵּיהּ בָּתַר אִיּוֹב, אֲמַר: חַם וְשָׁלוֹם, מִינַּיְשֵׁי לֵיהּ לְרַחֲמָנוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם; פְּגִיעָה, דִּכְתִיב: "וְכַעֲסָתָה צָרָתָהּ גַּם
20 כַּעַס בְּעֲבוּר הַרְעִימָהּ". דְּרָשָׁהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב בְּפַפְּוּנְיָא, אָתָא שָׂטָן נִשְׁקֵיהּ לְכַרְעֵיהּ. "בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בִּשְׂפָתָיו" - אָמַר רָבָא: בִּשְׂפָתָיו לֹא
21 חָטָא, בְּלִבּוֹ חָטָא. מַאי קָאָמַר? "אֶרֶץ נִתְּנָה בְּיַד רָשָׁע פְּנֵי שֹׁפְטֶיהָ יְכַסֶּה אִם לֹא אִיפּוֹ מִי הוּא", אָמַר רָבָא: בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְהַפְּוֹת קְעָרָה עַל פִּיהָ; אָמַר
22 לֵיהּ אַבָּיֵי: לֹא דִּבֶּר אִיּוֹב אֶלָּא בְּנֶגֶד הַשָּׂטָן, דִּכְתִיב: "אֶרֶץ נִתְּנָה בְּיַד רָשָׁע" - רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְהַפְּוֹת קְעָרָה עַל פִּיהָ; אָמַר לוֹ רַבִּי
23 יְהוֹשֻׁעַ: לֹא דִּבֶּר אִיּוֹב אֶלָּא כְּלַפֵּי שָׂטָן. "עַל דַּעְתְּךָ כִּי לֹא אֶרְשָׁע וְאֵין מִיָּדְךָ מַצִּיל" - אָמַר רָבָא: בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְפַטְּרוֹ פּוּיוֹ מִן הַדִּין, אָמַר
24 לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרְאתָ שׁוֹר פַּרְסוֹתָיו סְדוּקוֹת, בָּרְאתָ חֲמוֹר פַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת; בָּרְאתָ גַּן עֵדֶן, בָּרְאתָ גֵּיהִנֹּם; בָּרְאתָ צַדִּיקִים, בָּרְאתָ רְשָׁעִים;
25 מִי מְעַכֵּב עַל יָדְךָ וּמַאי אִהֲנַדְרוּ לֵיהּ חַבְרַיָּיא [דְּאִיוֹב]? "אַף אַתָּה הָפֵר יִרְאָה וְתִגְרַע שִׂיחָה לִפְנֵי אֵל" - בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יֵצֶר הָרָע, בָּרָא לוֹ תּוֹרָה
26 תַּבְלִין. דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב: "בִּרְכַּת אֹבֵד עָלַי תָּבֹא וְלֵב אַלְמָנָה אַרְנֵן"? "בִּרְכַּת אֹבֵד עָלַי תָּבֹא" - מַלְמֵד שֶׁהָיְתָה גּוֹזֶל שָׂדֶה מִיתוֹמִים וּמַשְׁכַּחְתָּהּ
27 וּמַחֲזִירָהּ לָהֶן; "וְלֵב אַלְמָנָה אַרְנֵן" - דְּכָל הֵיכָא דַּהֲוָה אִיכָּא אַלְמָנָה דְּלָא הָוֵי נָסֵב לָהּ, הֲוָה אָזֵיל שָׁדֵי שְׂמִיָּה עֵילָּוֵה, וַהֲוֵי אָתוּ נָסְבֵי לָהּ. "לוֹ יִשָּׁקוֹל
28 יִשָּׁקֵל מַעֲשַׂי וְהֲוֵיתְּי בְּמֹאזְנַיִם יִשְׂאוּ יָחַד" - אָמַר רַב: עֲתִידִין דְּאִינָשֵׁי דְּאִיוֹב, חַבְרוּתָא דְּכַלְפֵּי שְׁמַיָּא? "לוֹ יֵשׁ בִּינוֹנִי מוֹכִיחַ יָשֶׁת יָדוֹ עַל שְׂנִינוֹ" - אָמַר
29 רַב: עֲתִידִין דְּאִינָשֵׁי דְּאִיוֹב, כְּלוּם יֵשׁ עֲבָד שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת רַבּוֹ? "בְּרִית כָּרַתִּי לְעֵינָי וּמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בְּתוּלָה" - אָמַר רָבָא: עֲתִידִין דְּאִינָשֵׁי דְּאִיוֹב, אִיהוּ
30 בְּאַחֲרָנְיָא, אֲבָרְהָם - אֲפִילּוּ בְּדִידֵיהּ לָא אִיסְתַּפַּל, דִּכְתִיב: "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ", מִכְּלָל דְּמֵעִיקָּרָא לָא הֲוָה יָדַע לָהּ. "כָּלָה
31 עֵנָן וַיֵּלַךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה" - אָמַר רָבָא: מִכָּאן שֶׁכָּפַר אִיּוֹב בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים. "אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה יְשׁוּפֵנִי וְהִרְבָּה פְּצָעַי חִנָּם" - אָמַר רַבָּה: אִיּוֹב
32 בְּמְעָרָה חֲרַף וּבְמְעָרָה הֻשְׁיבוּהוּ, בְּמְעָרָה חֲרַף, דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה יְשׁוּפֵנִי", אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שָׂמָא רוּחַ סְעָרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ וְנִתְהַלֵּךְ
33 לְךָ בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב בְּמְעָרָה הֻשְׁיבוּהוּ, דִּכְתִיב: "וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב מִן הַסְּעָרָה וַיֹּאמֶר [וְגוֹ'] אֲזֹר נָא כְגֶבֶר חָלָצֶיךָ אֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי", אָמַר לוֹ: הֲרִבָּה
34 נִימִין בָּרָאתִי בְּאָדָם, וְכָל נִימָא וְנִימָא בָּרָאתִי לָהּ גּוּפָא בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁתֵּיהֶם יוֹנְקוֹת מִגּוּפָא אַחַת, שְׁאִלְמָלֵי שְׁתֵּיהֶם יוֹנְקוֹת מִגּוּפָא אַחַת -
35 מַחֲשֵׁיכוֹת מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם; בֵּין גּוּפָא לְגוּפָא לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? "מִי פִלַּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה" [וְגוֹ'] - הֲרִבָּה טִיפִּין בָּרָאתִי
36 בָּעֲבִים, וְכָל טִיפָּה וְטִיפָּה בָּרָאתִי לָהּ דְּפוּס בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁתֵּי טִיפִּין יוֹצְאוֹת מִדְּפוּס אֶחָד, שְׁאִלְמָלֵי שְׁתֵּי טִיפִּין יוֹצְאוֹת מִדְּפוּס אֶחָד -
37 מְטַשְׁטְשׁוֹת אֶת הָאָרֶץ וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה פֵּירוֹת; בֵּין טִיפָּה לְטִיפָּה לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? מַאי מַשְׁמַע דַּהֲאי "תְּעָלָה" לְאִשְׁנָא דְּדַפּוּס
38 הִיא? אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא, דִּכְתִיב: "וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית קָאתַיִם וֵרֶע". "וְדַרְךָ לְחֲזִיז קֹלוֹת" - הֲרִבָּה קוֹלוֹת בָּרָאתִי בָּעֲבִים, וְכָל קוֹל וְקוֹל בָּרָאתִי לוֹ
39 שְׁבִיל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁתֵּי קוֹלוֹת יוֹצְאוֹת מִשְׁבִיל אֶחָד, שְׁאִלְמָלֵי שְׁתֵּי קוֹלוֹת יוֹצְאוֹת מִשְׁבִיל אֶחָד - מַחֲרִיבִין אֶת כָּל הָעוֹלָם; בֵּין קוֹל
40 לְקוֹל לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? "הֲיְדַעְתָּ עֵת לֶדֶת יַעֲלֵי סֶלַע תְּלֹל אַיָּלוֹת תְּשֻׁמֹּר" - יַעֲלָה זוֹ אֲצִילוּת עַל בְּנֶיהָ, בְּשֶׁעָה שֶׁמְּרוּעֶרֶת
ללדת

בבא בתרא. השותפין – פרק ראשון דף טז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

רש"י

כבוחלא דרישקא במינה – אף על גב דכחול הוא שחור, כדפירש בהלכות גדולות: אוכמא אוכמא (חולין מו,ב) היינו דמיא לבוחלא – הכי פירושו: כי היכי דכוחלא דרישקא מקרין ומאיר משאר בחולא – כך היא היתה נאה משאר נשים. ר"קרן הפוך" לשון "כי קרן עור פני משה" (שמות לד). והשתא אתי שפיר הא דמיימר "ותקרעי בפוך עיניך", דכחול דומה לפוך, שנותנין בחול בעין. אבל לפירוש רש"י דגרס: כי כורכמא דרישקא – קשה לרבינו שמשון בן אברהם: אם כן מאי מייתי "ותקרעי בפוך עיניך"? ויונתן תרגם "נרד וכרכום" – רשק וכרכום, "בפרים עם נרדים" – עם רשקא (שיר ד).

שכל חולה שרואה אותה מיד מתרפא – ואם תאמר: והא בימי אברהם אבתי לא היה חולי בעולם, דאמרינן ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פו,א) דעד יעקב לא הוה חולשא, ועד אלישע לא הוה דאיחלש ואיתפוי ומצינן למימר דהכא בחולה של מכה איירי. ורבינו תם ורבינו יצחק מפרשים: דעד יעקב לא הוה דאיחלש – היינו חולי של מיתה, מכאן ואילך הוה דאיחלש – חולי של מיתה, ולא הוה דאיתפוי, עד אלישע.

בא על נערה המאורסה – ואם תאמר: והלא לא נצטוו בני נח על נערה המאורסה, דאמרינן בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נז,ב): בעולת בעל יש להן, נבטלת לחופה ולא נבעלה אין להן ואומר רבינו יצחק: דאף על פי שלא נצטוו – מכל מקום מכורר הדבר. כמו "ושת את הבכורה", אף על פי שאינו מצווה על כך.

שלשה דרכון – נחש. **מכישה** – נושכה. **ומתרפה** – לשון רפיון. **שאין אדם נתפס** – להתחייב על שהוא מדבר קשה מחמת צער ויסורין, דקאמר "לא בדעת ידבר" – לא אמר "לא ברשע ידבר", אלא: לא בדעת. **בלילי הוו לחו** – כתרים, ובכל כתר שלשה פרצופים, ואיש את שמו מחוקק על פרצופו. וכשבאין יסורין על אחד מהן – פרצופו משתנה. וכן אילני. **דכמשי** – פלטי"א. **או חבירא כחברי דאיוב** – אם אין לו לאדם אוהבים – נוח לו שימות. **לרחב על פני האדמה** – ובנות יזלדו וגו'. **רביה באה לעולם** – כשנולדה בת, לפי שממהדרת להיות לו זרע. **הוכפלו ביזפי** – ואין לך כפל טוב ממנו. **שדומה ליום** – ברה כחמה. **בקציעה** – מין ברושם הוא. **קינא דקיש** – מין חזיר, וקרניה משחירין כמו צבע. **כורכמא דרישקא** – כרכום של גן הגדל בגינה. **בגיניה** – שהוא מעולה ממין שאר בשמים. **איצטגנינות** – חוזה בכוכבים. **משכימים לפתחו** – ליטול עצה ממנו. **אידלי יומא** – הוגבה שמש, כשהחמה זורחת. **אידלי קציראי** – מיקל החולי. **אבל אין לו פה** – שהוא ישב ודומם. **עדשין אין להן פה** – כמו שיש לפוליק ולשאר מיני קטניות, כמין סדק. **לנחומי בביעי** – אין להם פה, אבל אינם מגלגלים בגלגל. **ושמו את הבכורה** – וביזה את העבודה שהיתה בבכורות. **שט** – תרגום של בזיון, "מדרע הקילחני" (שמואל ב יט) תרגום יונתן: אשתטני.

בכל

1 לְלֵדֶת, עוֹלָה לִרְאשׁ הָהָר כְּדֵי שֶׁיְּפוֹל מִמֶּנָּה וְיָמוּת, וַאֲנִי
2 מְזַמֵּן לָהּ נֵשֶׁר שֶׁמְּקַבְּלוֹ בְּכַנְפָּיו וּמַנִּיחוֹ לְפָנֶיהָ, וְאֹכְלֵי
3 מַקְּדִים רֶגֶל אֶחָד אוֹ מְתַאֲחֵר רֶגֶל אֶחָד מֵיד מֵת; בֵּין
4 רֶגֶל לְרֶגֶל לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי?
5 "חֹלֶל אֲיָלוֹת תְּשַׁמֵּר" - אֵילָה זוֹ רַחֲמָה צַר, בְּשָׁעָה
6 שֶׁצּוֹרַעַת לְלֵדָה, אֲנִי מְזַמֵּן לָהּ דָּרְקוֹן שֶׁמַּכִּישָׁהּ בְּבֵית
7 הָרֶחֶם וּמְרַפָּה מִמּוֹלֶדֶת, וְאֹכְלֵי מְקַדִּים רֶגֶל אֶחָד אוֹ
8 מְאַחֵר רֶגֶל אֶחָד מֵיד מֵתָה; בֵּין רֶגֶל לְרֶגֶל לֹא נִתְחַלֵּף
9 לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? "[אַיּוֹב] לֹא בְדַעַת
10 יְדַבֵּר וּדְבָרָיו לֹא בְהַשְׂכֵּל", וּכְתִיב: "כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי
11 נְכוֹנָה כְּעַבְדִּי אִיּוֹב" אָמַר רָבָא: מִכָּאן שֶׁאֵין אָדָם נִתְפָּס
12 בְּשָׁעַת צַעֲרוֹ. "וַיִּשְׁמְעוּ שְׁלֹשֶׁת רֵעֵי אִיּוֹב אֵת כָּל הָרָעָה
13 הַזֹּאת הַבָּאָה עָלָיו וַיָּבֹאוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ אֱלִיפַז הַתֵּימָנִי
14 וּבִלְדַּד הַשּׁוּחִי וְצוֹפַר הַנַּעֲמָתִי וַיִּוָּעֲדוּ יַחְדָּו לָבוֹא לָנוּד לוֹ
15 וְלִנַחֲמוֹ" - מַאי "וַיִּוָּעֲדוּ יַחְדָּו"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
16 רַב: מְלַמֵּד שֶׁנִּכְנְסוּ כּוּלָּן בְּשַׁעַר אֶחָד. וּתְנָא: בֵּין כָּל אֶחָד
17 וְאֶחָד שֵׁשׁ מֵאוֹת פַּרְסָה. מְנָא הָווּ יָדְעִי? אֵיפָא דְּאָמְרִי:

18 בְּלֵילְיָא הֲוָה לְהוּ, וְאֵיפָא דְּאָמְרִי: אִילְנֵי הֲוָה לְהוּ, וְכֵינִי דְּכַמְשֵׁי הֲווּ יָדְעִי. אָמַר רָבָא, הֵיינוּ דְּאָמְרִי
19 אֱיָנָשֵׁי: אוֹ חַבְרָא כְּחַבְרֵי דְּאִיּוֹב, אוֹ מִיתוּתָא. "וַיְהִי כִּי הָחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם" - רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: רְבִיָּה בָּאָה
20 לָעוֹלָם; רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מְרִיבָה בָּאָה לָעוֹלָם. אָמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ רְבִיָּה בָּאָה לָעוֹלָם, מִפְּנֵי מָה לֹא נִכְפְּלוּ
21 בְּנוֹתָיו שֶׁל אִיּוֹב? אָמַר לוֹ: נְהִי דְּלֹא נִכְפְּלוּ בְּשִׁמּוּת, אֲבָל נִכְפְּלוּ בְּיוֹפִי, דִּכְתִיב: "וַיְהִי לוֹ שִׁבְעָנָה בָנִים וְשָׁלוֹשׁ בָּנוֹת. וַיִּקְרָא שֵׁם הָאַחַת
22 יְמִימָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית קְצִיעָה וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית קֶרֶן הַפּוּךְ". יְמִימָה - שֶׁהָיְתָה דּוֹמָה לְיוֹם, קְצִיעָה - שֶׁהָיְתָה רֵיחָהּ נוֹדֵף כְּקְצִיעָה, קֶרֶן הַפּוּךְ -
23 אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא: שֶׁהִזְמִינָהּ לְקַרְנָא דְּקַרְנָשׁ. מְחַיְּכִי עֲלָהּ בְּמַעֲרָבָא, קַרְנָא דְּקַרְנָשׁ לְקוֹתָא הִיא אֶלָּא אֲמַר רַב חִסְדָּא: כְּכוּרְכְּמָא דְּרִישְׁקָא
24 בְּמִינֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְרְעִי בַפּוּךְ". רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּרְבִי אִיתִילְיָרָא לֵיהּ בְּרַתְּהוּ, הֲוָה קָא חָלֵשׁ דַּעְתְּהוּ, אֲמַר לֵיהּ אֲבוּהּ: רְבִיָּה בָּאָה לָעוֹלָם.
25 אֲמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא: תִּנְחוּמִין שֶׁל הֶבֶל נִיחֲמֵךְ אֲבוּךְ; [דַּתְנַיָּא:] אִי אִפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא זְכָרִים וּבְלֹא נְקֵבוֹת, אֶלָּא אַשְׁרֵי לְמִי שֶׁבָּנָיו זְכָרִים,
26 אוֹי לוֹ לְמִי שֶׁבָּנָיו נְקֵבוֹת; אִי אִפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא בָּסָם וּבְלֹא בּוּרְסִי, אַשְׁרֵי מִי שֶׁאוּפְנוּתוֹ בּוּסְמִי, אוֹי לְמִי שֶׁאוּפְנוּתוֹ בּוּרְסִי. פְּתָנְאֵי: "יְהִי
27 בָּרְךְ אֶת אַבְרָהָם בַּבֶּל" - מַאי "בַּבֶּל"? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ בַּת; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת; אֲחֵרִים אוֹמְרִים: בַּת
28 הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּ"בַּבֶּל" שְׁמָהּ; רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: אִיצְטַגְנִינוּת הָיְתָה בְּלִבּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב מַשְׂכִּימִין
29 לְפִתְחוֹ; רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: אֵבֶן טוֹבָה הָיְתָה תְּלוּיָה בְּצַוָּארוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכָּל חוֹלֶה הָרוֹאֶה אוֹתוֹ מִיָּד מִתְרַפֵּא, וּבְשָׁעָה
30 שֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ מִן הָעוֹלָם - תְּלָאָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגִבְלֵג חַמָּה. אָמַר אַבַּיֵי, הֵיינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי: אִידְלִי יוֹמָא אִידְלִי קְצִירָא. דָּבָר
31 אַחֵר: שֶׁלֹּא מָרַד עָשָׂו בְּיָמָיו. דָּבָר אַחֵר: שֶׁעָשָׂה יִשְׁמָעֵאל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו. שֶׁלֹּא מָרַד עָשָׂו בְּיָמָיו, מִנַּלָּן? דִּכְתִיב: "וַיֵּלֶךְ עָשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא
32 עָיֵף", וְתָנָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם נִפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְעָשָׂה יַעֲקֹב אָבִינוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל עֲדָשִׁים לְנַחֵם אֶת יִצְחָק אָבִיו. [וּמַאי שְׁנָא שֶׁל עֲדָשִׁים]?
33 אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבָּה בַּר מָרִי: מָה עֲדָשָׁה זוֹ אֵין לָהּ פֶּה, אַף אֲבֵל אֵין לוֹ פֶּה. דָּבָר אַחֵר: מָה עֲדָשָׁה זוֹ מְגוֹלְגֶּלֶת, אַף אֲבֵילוּת
34 מְגַלְגֶּלֶת וּמַחֲזֶרֶת עַל בָּאֵי הָעוֹלָם. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיפָא בֵּינַיְיהוּ לְנַחוּמֵי בְּבֵיעֵי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חֲמֵשׁ עֲבֵירוֹת עָבַר אוֹתוֹ רָשָׁע בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם:
35 בָּא עַל נַעֲרָה מְאוֹרָסָה, וְחָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכָפַר בָּעִקָּר, וְכָפַר בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, וְשָׁטַח אֶת הַבְּכוֹרָה. בָּא עַל נַעֲרָה מְאוֹרָסָה - כְּתִיב הָכָא:
36 "וַיָּבֹא עָשָׂו מִן הַשָּׂדֶה", וּכְתִיב הָתָם: "כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ". חָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ - כְּתִיב הָכָא: "עָיֵף", וּכְתִיב הָתָם: "אוֹי נָא לִי כִּי עָיֵפָה נַפְשִׁי
37 לְהֹרְגִים". וְכָפַר בָּעִקָּר - כְּתִיב הָכָא: "לָמָּה זֶּה לִי", וּכְתִיב הָתָם: "יֵשׁ אֵלִי וְאֵין זֶה". וְכָפַר בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים - דִּכְתִיב: "הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ
38 לָמוּת". וְשָׁטַח אֶת הַבְּכוֹרָה - דִּכְתִיב: "וַיִּבֶז עָשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה". וְשֶׁעָשָׂה יִשְׁמָעֵאל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו, מְנַלָּן? כִּי הָא דְּרַבִּינָא וְרַב חָמָא בַּר בּוּזִי
39 הֲווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרָבָא וְקָא מְנַמְנֵם רָבָא; אֲמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב חָמָא בַּר בּוּזִי: וַדַּאי דְּאָמְרִיתוּ: כָּל מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גְּוִיעָה - זוֹ הִיא מִיתָתָן
40 שֶׁל צַדִּיקִים? אֲמַר לֵיהּ: אִין. - וְהָא דּוֹר הַמַּבּוּל אֲמַר לֵיהּ: אֲנַן גְּוִיעָה וַאֲסִיפָה קָאֲמִרִינַן. - וְהָא יִשְׁמָעֵאל דִּכְתִיב בֵּיהּ גְּוִיעָה וַאֲסִיפָה אַדְּהָכִי
41 אִיתְיָיא בְּהוּ רָבָא, אֲמַר לְהוּ: דְּרַדְּקֵי, הָכִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּחַיֵּי אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו".
42 - וְדִילְמָא דֶּרֶךְ חִכְמָתָן קָא חָשֵׁיב לְהוּ - אֶלָּא מַעֲתָה "וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ וַיַּעֲקֹב בָּנָיו", מַאי מַעֲמָא לָא חָשֵׁיב לְהוּ דֶּרֶךְ חִכְמָתָן? אֶלָּא
43 מִדְּאַקְדְּמֵי אַדְּבָרִיה, וּמִדְּאַדְּבְרֵיה - שָׁמַע מִינָּה: תְּשׁוּבָה עָבַד בְּחַיָּיו. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה הִטְעִימָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה

מעין

כבל מכל כל – באברהם כתיב (בראשית כד) "וה' ברך את אברהם בכל", ביצחק כתיב (שם כו) "ואוכל מכל", ביעקב כתיב (שם לג) "יש לי כל" – בלומר, לא חסרו שום טובה. **חלל בקרבי** – יצרי הרע מת בקרבי. **צעיריה קא מדבר** – על לבו ממש הוא מתרעם, ואומר שמת בקרבו מרוב צרות. **שלא שלט בהן מלאך המות** – אלא מתו בנשיקה על פי שכינה. **בכל מכל כל** – לא חסרו שום כבוד. ומצינו כבוד זה במשה ואהרן, שנאמר בהן "על פי ה'", ואם אלו מתו על ידי מלאך (המוות), נמצא שחסרו כבוד. **כדאמרן** – שמתו על פי שכינה. ואין ראויה רמה לשלוט במי שנשוק משכינה, שהרי אין הרמוה באה אלא מטפה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך המות, דאמר מר (עבודה זרה ב, ב): ממנה מת, וממנה מסרית, וממנה פניו מוריקות. **ישכון לבטח עליו** – הכי דרשי: ישכון לבטח בנימין על סמיכות ידידות השכינה. **בעמיו של נחש** – בעצתו של נחש. בלומר, לא היו ראויין למות, אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש. בעמיו – תרגום של עצתו, כדכתיב (דניאל ו) "אתייעטו כל" וגו', וכן "התיעצ עטא וטעם" (שם ב). **ואחיותיהם** – בבני ישי כתיב.

הדרן עלך השותפין

משנה **לא** יחפור בור שיח ומערה – מפורשים בבבא קמא, בפרק "שור שנגח את הפרה" (ג, ב). **בור** – עגול. **שיח** – ארוך וקצר. **מערה** – מקורה בקירוי.

נברכת הכובסים – חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר, ומי גשמים מתכנסים בה, לכבס בגדיהם. והיו להם שתים, אחת ששורים את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים, והיא קרויה מְחַמְצָן בגמרא. ואחת שמנשפשפים בה, והיא קרויה נְדִיָּן. **אלא אם כן כו'** – מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור, ומרפה אותן. **וסר בבירי** – את כותלי חפירתן. **נפת** – פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד. **הפלעים** – אבנים שהאור יוצא מהן, שקורין קוילי"ש. שכל אלו קשין לחומה, שמוציאין הבל. **טן הבוהל** – כותל לבנים של טיט הבנוי על גבי קרקע. ולאו בור קאי השתא. **זיעים** – קשין לבותל, כדמפרש בגמרא. **וטחריישה** – מרפה את יסודו, ונופל. **מי רגלים** – ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש. **ריחיים** – קשין לבותל, שמנידין את הקרקע בגלגול חבטתו. **מן השכב** – היא הריחיים התחתונה. **הריכב** – היא העליונה הרוכבת על זו, והיא קצרה טפח מן התחתונה. **ואת התנור שלשה מן הבליא** – תנור כלי חרס הוא שרוף בבבנין בשאר קדירות, ופיו למעלה, והבא לקובעו בארץ עושה בנין טיט ואבנים שיהיו לו לבסיס, ומושיבין אותו עליו שלא יטבטנו שוליו מחמת קרקע, ואותו בנין עשוי בשיפוע, רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור. **תחתונה** קרוי כליא ועליונו קרוי שפה, כלומר שפת הכליא – שפתה עליונה. **ולפי שהבלו של תנור קשה לבותל, צריך להרחיקו.** **גמרא** פתח

שלשה כו' מעין העולם הבא – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי לא חשיב נמי איוב, דאמר לעיל (ט"ו,ב): "והאתונות רועות על ידיהם" – מלמד שהטעימו הקדוש ברוך הוא מעין עולם הבא ויש לומר: דאיוב לא היה אלא בחד מילתא, ואברהם ויצחק ויעקב נהנו מעין עולם הבא בכל וכל.

שבעה שלא שלטה בהן רמה – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דכולהו צדיקי נמי, דאמר בשבת בפרק "שואל" (קנב,ב): "ורקב עצמות קנאה" מי שיש לו קנאה בלבו – עצמותיו נרקבין, ושאין קנאה בלבו – אין עצמותיו מרקיבין ויש לומר: דיכול להיות שלא ירקב וישלוט בו רמה, כדאמר במעשה דרבי אלעזר בן שמעון ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פד,ב) דנפיק ריחשא מאודניה.

שלשה לא שלט בהן יצר הרע – אין לפרש שלא שלט כלל – דאם כן היכי קבלו עליה אגרא? אלא כדאמר (יומא לח,ב): מאי דכתיב "רגלי חסידיו ישמור", כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא – שוב אינו חוטא. והכא נמי, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה – סיימם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך, שלא שלט בהן יצר הרע.

הדרן עלך השותפין

לא יחפור – כל הני איירי דאית בהו מיא. וטעמא משום מתונתא, כדאמרינן בגמרא. ותימה לרבינו יצחק: והא אמרינן בגמרא: כל מרא ומרא דקא מחדי בו' ואומר רבינו יצחק: דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל החידוק, וביון דבתחילת החידוק הוו גירי דילילה – מודה רבי יוסי. ומיהו, אי לאו משום מיא – לא היה צריך הרחקה שלשה טפחים.

לא שיח ולא מערה – והוא הדין חריצין ונעיצין. והני נקט אגב בור, דבבל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור. ואמאת דמים תנרכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור – מפרש בגמרא דציריכי תרוייהו. ומיהו, הא לא מפרש אמאי לא היה שמעינן להו מבור. דמצי למימר דבור ושיח דעמוקין טפי – בעי הרחקת שלשה, אבל הנך דלא עמיקי כולי האי – הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה. ואי תנא הני – הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר משלשה. ובפרק "הפרה" (בבא קמא נ,ב) דתנן: אחד החופר בור ושיח ומערות, ומצריך להו לכולהו בגמרא – התם ניחא, דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור, ביון דבתיב בור בקרא, אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה.

סלעים – אבנים שאש יוצא מהן. ולא סלעי נחושת. ואין דרך להניחן אצל הכתלים. והא דאמר בירושלמי: אית תנא תני טומנין בסלעים ואית תני דאין טומנין, כאן בסלעים של נסק, כאן בסלעים של נחושת – הוה מצי לשנויי: כאן בסלעים של אבנים כאן בשל נסק, אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת. **וסד** בסיד – נראה לרבינו יצחק דבסיפא נמי גרס: וסד בסיד, ולא גרס "או", דאי גרסינן בסיפא "או סד בסיד" – אם בן תפשוט דברישא "וסד בסיד" תנן, מדלא קתני "או סד" ברישא כמו בסיפא. אלא ודאי בסיפא נמי גרס "וסד". והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן יט,א) דבסיפא הוי "או סד בסיד" – היינו משום דאין החיזק בכ"ך מרובד, שלא יועיל לו סיד לחודיה. **כליא** – פירש רבינו חננאל: בטן דתנור, צר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולט ויוצא בשיעור טפח, ומאמצעיתו מיצר ועולה.

פתח

מֵעֵין הָעוֹלָם הַבָּא, אִלּוּ הֵן: אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אַבְרָהָם - דִּכְתִיב בֵּיהּ "בַּכֹּל", "יְצְחָק - דִּכְתִיב בֵּיהּ "מִכֹּל", "יַעֲקֹב - דִּכְתִיב בֵּיהּ "כֹּל". שְׁלָשָׁה לֹא שָׁלַט בָּהֶן מַלְאַךְ הַמָּוֶת, אִלּוּ הֵן: אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, דִּכְתִיב בְּהוּ: "בַּכֹּל", "מִכֹּל", "כֹּל". וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף דָּוִד, דִּכְתִיב: "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי". - וְאִידָךְ? -צַעֲרֵיהּ הוּא דְּקָא מַדְכַּר. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה לֹא שָׁלַט בָּהֶן מַלְאַךְ הַמָּוֶת, אִלּוּ הֵן: אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה, אַהֲרֹן וּמִרְיָם - דִּכְתִיב בְּהוּ: "בַּכֹּל", "מִכֹּל", "כֹּל"; מֹשֶׁה, אַהֲרֹן וּמִרְיָם - דִּכְתִיב בְּהוּ: "עַל פִּי ה'". - וְהָא מִרְיָם לָא כְּתִיב בַּהּ "עַל פִּי ה'" אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִרְיָם נַמִּי בִּנְשִׁיקָה מֵתָה, דְּאִתְיָא "שָׁם" "שָׁם" מִמֹּשֶׁה, וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר בָּהּ "עַל פִּי ה'"? שֶׁאֲנִי הַדָּבָר לוֹמַר. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה לֹא שָׁלַט בָּהֶן רְמָה וְתוֹלָעָה, וְאִלּוּ הֵן: אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה, אַהֲרֹן וּמִרְיָם, וּבְנָיָמִין בֶּן יַעֲקֹב. אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב - דִּכְתִיב [בְּהוּ]: "בַּכֹּל", "מִכֹּל", "כֹּל"; מֹשֶׁה, אַהֲרֹן וּמִרְיָם - דִּכְתִיב [בְּהוּ]: "עַל פִּי ה'", בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב - דִּכְתִיב: "וְלִבְנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו". וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף דָּוִד, דִּכְתִיב: "אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח". - וְאִידָךְ? - הַהוּא רַחֲמֵי הוּא דְּקָא בָּעֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה מֵתוּ בְּעֲטִיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, וְאִלּוּ הֵן: בִּנְיָמִן בֶּן יַעֲקֹב, וַעֲמָרָם אֲבִי מֹשֶׁה, וְישַׁי אֲבִי דָּוִד, וְכִלְאָב בֶּן דָּוִד. וְכוּלְהוּ גְּמָרָא, לְבַר מִישַׁי אֲבִי דָּוִד דִּמְפָרֵשׁ בֵּיהּ [קְרָא], דִּכְתִיב: "וְאֶת עֲמָשָׂא שָׂם אֲבִשָׁלוֹם תַּחַת יוֹאָב עַל הֲצָבָא וַעֲמָשָׂא בֶּן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב", וְכִי בַּת נָחָשׁ הִיא? וַהֲלֹא בַּת יִשַׁי הִיא, דִּכְתִיב: "וְאֲחוֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגָיִל" אֶלָּא, בַּת מִי שֶׁמֵּת בְּעֲטָיוֹ שֶׁל נָחָשׁ.

הדרן עלך השותפין

לא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר סָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְלֹא שִׂיחַ וְלֹא מְעָרָה, וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם, וְלֹא נְבָרֶכֶת כּוֹבְסִין - אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִכּוֹתֶל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְסָד בַּסִּיד. וּמַרְחִיקִים אֶת הַגֶּפֶת וְאֶת הַזֶּבֶל, וְאֶת הַמֶּלַח, וְאֶת הַסִּיד, וְאֶת הַסְּלָעִים, מִכּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ סָד בַּסִּיד. מַרְחִיקִין אֶת הַזֵּרָעִים וְאֶת הַמַּחֲרִישָׁה וְאֶת מֵי רַגְלַיִם מִן הַכּוֹתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וּמַרְחִיקִין אֶת הָרֵיחַיִם שְׁלֹשָׁה מִן הַשָּׁכֵב, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הָרָכֵב; וְאֶת הַתַּנּוּר - שְׁלֹשָׁה מִן הַכְּלִיא, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשָּׂפָה. **גמרא**

פתח

פתח בבור וסיים בבותל – בקונטרס גרס, בתר דשני מכותל בורו שנינו: וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו. ואינו נראה, כמו שאפרש. ואי גרס לה – הכי גרס לה: פתח בבור וסיים בבותל, וליתני פתח בכותל אם כן הרחיק מבורו, וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל. ואף על גב דבריש "המניח" (בבא קמא כו,א) כי פריך: פתח בבד וסיים בחבית, לא קא מסיים שזה, אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר.

מכותל בורו שנינו – כלומר, לא מהלל בורו קאמר, אלא מכותל שיש לבור, שהראשון הניח בשתפר בורו. ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור למסמך, מדהדוקן הראשון להניח בותל. ופריך מינה לאביי. והשתא לא אפשר למיגרס: וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו – דאם כן הוה משמע מהלל בורו. ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני "מבורו" הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר, דאי מהלל בורו קאמר – אין (זה) כונס לתוך שלו כלום כו' – גרסת ספרו דחקהו. אבל אין נראה, דודאי אי תני "מבורו" הוה אמינא מהלל בורו קאמר, ושרי למסמך, ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר שלשה טפחים או יותר – הוה אמינא דדשני יכול למסמך עד המיצר. ואם כן צריך לשנות מכותלו – לאשמעינן דאסור למסמך לרבא, ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים. ומיהו, יש ליישב הגירסא, ופריך אליבא דאביי, דאליבא דידיה קיימא, דליתני: אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים.

למאי נפקא מינה למקח וממכר – דך נפקותא לא איצטריך לרבא, דהא קא משמע לן דאסור למסמך. אלא לאביי, דקא סבר מותר למסמך. וקאמר למאי נפקא מינה: אי לאשמועינן דבעי הרחקה ששה טפחים – ליתני: אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים. **אבי** אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות – והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך. וקשה לרבינו שמשון בן אברהם: דהא מפסיד הוא, שאם יטע אילן – יצטרך להרחיקו יותר, מחמת שסמך זה עד המיצר, דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה ויש לומר: דמכל מקום אינו עושה לו היזק, דהא דמרחיקין יותר – לא מפני שלא יזיקנו הבור, אלא מפני שלא יזיק הוא לבור. ולהכי אין לזה לדניח מלסמוך בשביל כך, דאם לא כן – ירחיק כל עשרים חמש אמה את בורו.

אבי אמר סומך – אומר רבינו יצחק: דלשתי הלשונות, לאביי דאמר סומך, אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן – צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים.

לאבי ניתא – השתא סלקא דעתך ד"מכותל בורו" היינו מהלל בורו, ולא דקדק בלשון. **הכי** גרסינן בספרים ישנים: סלע דבא בידים בר' וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד – וקשה לאביי. הכא נמי שבאו לחפור שניהם בבת אחת. ובא בידים איצטריך ליה, סלקא דעתך אמינא: כיון דבא בידים ליעבי רווחא טפי, קא משמע לן. והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים איצטריך ליה, שהרי לא הקשה כלום מבא בידים, אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה. ויש ספרים דגרסי: טענמא דבא בידים הא לא בא בידים לא. ופריך לרבא. ומשני: הוא הדין אפילו לא בא בידים, ובא בידים איצטריך לה. ואין נראה לרבינו חם לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים. ולרבינו יצחק נראה לחלק שפיר, דאף על גב דלא בא בידים שרי לסמוך, בבא בידים – אסור לסמוך, לפי שהקרקע מתבקעת, ונופלת קרקע של שדה חבירו. **מרחיקין** את הגפת כו' – פירוש: וקשה לרבא. ותימה: מאי קושיא? הכא ודאי מותר לסמוך בשאין בותל, שאין מזיק כלום, וכשיחפרו זה לעשות בותל יסיר את הגפת ויש לומר: דהני נמי מקלקלין את הקרקע, ויזיק לבותל לכשיבנה, אפילו שוב יסיר. ועוד אומר רבינו יצחק: דבבל אלו יש טורח בסילוקן, ולכך מעתה יכול לעבד עליו, כי יש לחוש שמא לא יזהר לסלקו בשירצה לעשות בותל. ואם תאמר: אכתי מאי פריך לרבא? הא מפרש טעמא לעיל: משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפיא לאריעא ויש לומר: דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי, והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן.

דטרייא

פתח בבור – "סמוך לבורו של חבירו", והדר סיים: "אלא אם כן הרחיק מבותלו". כותל הבור ליה למיתנו: אלא אם כן הרחיק מבורו, דאילו "מבותלו" – כותל הבבור על גבי קרקע הוא מבותל בורו שנינו – כלומר, האי "בותלו" דקתני – מכותל בורו קאמר, שאף הוא קרוי כותל. וליתני מבורו של חבירו – ואנא ידענא דמכותל קאמר. דאי מהלל בורו קאמר – אין זה כונס לתוך שלו כלום, ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו, אם הוא רחב משלשה. **הא קא משמע לן** – במאי דתניא "מכותל בורו" למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוזקק גם הוא להרחיק מן המיצר. וממאי – מדקתני שהתפירות חללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו, נמצא ששלשת הטפחים שכבס גם זה לתוך שלו – הכותל מלאם. ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור. **וגפקא מינה למקח וממכר** – ואם תאמר: מנלן שהכותל הראשון הוא הרי שיעור הרחקה מן המיצר? **והלא לא** היה להחזירו בור סמוך למיצר, **ופליגי בה אבי ורבא.** ושמעינן ליה **לאבי דאמר:** ראשון אינו צריך להרחיק תריסין; **הא** שמעינן ליה **לאבי** גופיה דאוקמה כשבאו **לחפור בבת אחת,** ששניהן הוזקקו להרחיק כל **אחד ואחד שלשה טפחים. הבא לסמוך** – בורו תחילה בצד המיצר, ולחבירו שם בור. העשוייה **לבורות** – כגון בית השלחין, שצריכה להשקות תדיר. **אפילו לרבנן דאמרי כו'** – דשמעינן מינה: אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו, ולא אמרינן: זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו. **ליתנהו לשרשים** – אילו סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה, ויזיקו את כותלי הבור. **מרפית** לי – שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה. **הא איתמר עלה** מבותל בורו שנינו – ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל, שהוא שלשה טפחים, כדאמרן. **אלא לאבי קשיא** – דהוא גופיה אוקים ד"מכותל בורו" שנינו, ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו שעישור כותל כדי הרחקת המיצר הוא. אלמא, אף הראשון הוזקק להרחיק. **הבא בידים** – קרקע רך מתבתנו מאיליו. וה וזה מרחיק – אלמא, אף על הראשון להרחיק. **הכי גרסינן: בא בידים שאני ודקאמר לה מאי קאמר לה בא בידים איצטריך ליה דעתך אמינא כו'** – כלומר, הוא הדין אף על גב דלא בא בידים. והאי דנקט "בידים" – רבותא אשמעינן, דאף על גב דבא בידים – אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים.

פָּתַח בְּבוֹר וּמְסַיֵּם בְּכוֹתֶל; לִיתְנֵי: אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִבּוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אָמַר אַבַּיֵי, וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ. וְלִיתְנֵי: אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִבּוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּכוֹתֶל בּוֹר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, נָפְקָא מִינַּהּ - לְמֶקַח וּמִמְכָּר; דִּתְנַיָא: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "בּוֹר וְכוֹתְלָיֵהּ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ" - צָרִיךְ שֶׁיַּהֵא הַכּוֹתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אִיתְּמַר: הַבָּא לִסְמוֹךְ בְּצַד הַמֵּצַר - אַבַּיֵי אָמַר: סוֹמֵךְ, וְרַבָּא אָמַר: אֵינוֹ סוֹמֵךְ. בִּשְׁדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת - דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ סוֹמֵךְ, כִּי פְּלִיגִי - בְּשְׂדֶה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת; אַבַּיֵי אָמַר: סוֹמֵךְ, דְּהָא אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת; וְרַבָּא אָמַר: אֵינוֹ סוֹמֵךְ, דְּאָמַר לֵיהּ: כִּי הֵיכִי דְּאַתְּ אִימְלַכְתְּ וְחָפַרְתְּ, אֲנָא נָמֵי מִמְלְכָנָא וְחָפַרְנָא. אֵיפָא דְּאָמְרִי: בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת - דִּבְרֵי הַכֹּל סוֹמֵךְ, כִּי פְּלִיגִי - בְּשָׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת; אַבַּיֵי אָמַר: סוֹמֵךְ, אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי: מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, הָתָם הוּא דִּבְעִידָנָא דְּקָא נָטַע אֵיתָא לְבוֹר, אֲבָל הָכָא בְּעִידָנָא דְּקָא חָפַר לֵיתָא לְבוֹר. וְרַבָּא אָמַר: אֵינוֹ סוֹמֵךְ; וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר: זֶה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ - הָנֵי מִילֵּי הָתָם, דִּבְעִידָנָא דְּקָא נָטַע לֵיתְנֵהוּ לְשָׁרָשָׁיו דְּמָזְקִי לֵהּ לְבוֹר, אֲבָל הָכָא - אָמַר לֵיהּ: כָּל מָרָא וּמָרָא דְּקָא מָחֵית קָא מְרַפְּיָא לֵהּ לְאַרְעָאי. תָּנֵן: לֹא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר סָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, טַעֲמָא דְּאִיכָּא בּוֹר, הָא לֵיכָּא בּוֹר - סוֹמֵךְ. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי, בִּשְׁלָמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא, אֶלָּא לְרַבָּא קַשְׁיָא - אָמַר לָךְ רַבָּא: הָא אִיתְמַר עָלָהּ, אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ. אֵיפָא דְּאָמְרִי: וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ; בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת, אֶלָּא לְהָךְ דְּאָמַר לִישָׁנָא דְּאָמַרְתְּ: בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי, בִּשְׁלָמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא, אֶלָּא לְרַבָּא קַשְׁיָא - אָמַר לָךְ רַבָּא: הָא אִיתְמַר עָלָהּ, אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ. אֵיפָא דְּאָמְרִי: בְּשִׁלְמָא לְהָךְ דְּאָמַר לִישָׁנָא דְּאָמַרְתְּ: בְּשָׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת, אֶלָּא לְהָךְ לִישָׁנָא דְּאָמַרְתְּ: בְּשָׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי, בִּשְׁלָמָא לְרַבָּא נִיחָא, אֶלָּא לְאַבַּיֵי קַשְׁיָא - אֲמַר לָךְ אַבַּיֵי: הָא אִיתְּמַר עָלָהּ, אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ. אֵיפָא דְּאָמְרִי: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר: בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת, אֶלָּא לְהָךְ לִישָׁנָא דְּאָמַרְתְּ: בְּשָׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי, בִּשְׁלָמָא לְרַבָּא נִיחָא, אֶלָּא לְאַבַּיֵי קַשְׁיָא - אֲמַר לָךְ רַבָּא: הָא אִיתְּמַר עָלָהּ, אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַב יְהוּדָה: מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ. אֵיפָא דְּאָמְרִי: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר לִישָׁנָא דְּאָמַרְתְּ: בְּשָׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת, אֶלָּא לְהָךְ לִישָׁנָא דְּאָמַרְתְּ: בְּשָׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי, בִּשְׁלָמָא לְרַבָּא נִיחָא, אֶלָּא לְאַבַּיֵי קַשְׁיָא - אֲמַר לָךְ אַבַּיֵי

מתונתא – דבר לח. **טיריי"א** – איטוני"ר בלעז. כמו: דטריא לרישיה, ב"אלו טרפות" (חולין מ,א). **חנות של נחתומין** – מוכרי לחם, שמסיקין שם אור תמיד. **אוצר** – עלייה שאוצרין בה הבואה ושמן ויין, והעשיר קשה לתן. **ולא רפת בקר** – הריח קשה לתן. דירה **שאני** – חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן, ואין לנו לאסור דירתו עליו, אלא אם כן ההיזק מוכן. **דיקא נמי** – דדירה שאני. דקתני **עלה** – דההיא: אם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר מותר, ובבולהו שאר הרחקות דמתניתין בוצרין אותם בעגלות, וצריך להן מקום פנוי שאני, אבל אינך – אף הראשון צריך להרחיק. **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות** – כדמפרש טעמא: כדי עבודת הכרם, שהיו חורשים הכרם במחרישה. וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות, וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות, שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו. **טעמא משום עבודת הכרם** – שהוא מזיקו בידים. הא לאו הכי – סמיך, ואף על גב שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה, בין לעבד המחרישה בין לחפירת הבור. צונמא – סלע חזק, שלא יתפשטו שרשיו לשם. גדר **ביניתים** – שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם – זה סומך אילנות לגדר מכאן, וזה סומך אילנות לגדר מכאן. ואי נמי אחד מהן שדה לבן – אין כאן בלאים, כדאמר בעירובין (יא,א): אם גפנים מכאן – מותר לזרוע כאן, גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן, דדמיא ליצורת הפתה. קתני מיהא: זה סומך, ואף על גב דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה. **מעמיק** להן – בעל השדה קוצץ את השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים. **ואי לאו צונמא** – וזה נוטע שם שלא בדת – מעמיק להו זה בשיזוקו הן. **עשרים וחמשה אמות** – כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומתלקלקין את כותלי הבור. **הוא הדין בו'** – והא קא משמע לן דעד עשרים וחמש אמה אזלי שרשין ומזקי לבור. **הכי גרסינן: אי הכי אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ אי לא סמיך היכי משכחת להו – דהאילן קדם? ואי שלא כדין סמך – אמאי לא יקוץ? מה לי בור קדם, דתנן: קוצץ, ומאי שנא אילן קדם, דתנא: לא יקוץ? כדאמר רב פפא** – לקמן בשמעתין. **הכא נמי בלוקח** – אדם שנטע אילן בתוך שדהו, ואחר כך מכר חצי שדהו לאיש אחר, ובא הלוקח וחפר בור – אין זה צריך לקוץ אילן שנטעו ברשותו. **את המשרה** – מים שעושין בו את הפשתן. **מן היזק** – של מיני מאכל, כרוב ושומין וכרישין. **ואת הכרישין** – כרתי, פורילי"ש. **ואת החרדל מן הדבורים** – שאוכלין את החרדל, ומחדד את פיהם, ואוכלות את דבש שלהן. **כי ליכא** יזק נמי לא סמיך – והא קא משמע לן דזנגר קשו אהדדי. **עד שאתה אומר הרחק את החרדל מדבוריי** – שעל המזיק להרחיק עצמו, הרחק אתה דבורייך מן חרדליי, שאף אתה נקרא מזיק.

ואי

דטריי"א קשה לכותב – אף על גב דלקמן (כ,ב) הדר ביה מטעמא דטריי"א, ומפרש: אלא משום קלא – מכל מקום נקט ליה הכא, משום דמעיקרא הוה בעי לפרושי טעמא משום טיריי"א. ולקמן דלא גרסי "אלא" אתי שפיר הכא, דלההיא גירסא – טיריי"א וקלא חד טעמא הוא. **לא** יפתח אדם חנות של נחתומין – פירש הקונטרס: משום שהעשן קשה לאוצר. וקשה לרבינו תם: דלקמן אמר: ביין התירו, שנמצינו למזוג ליין, ודהא יין מעושן פסול לנסכים אלא נראה לרבינו תם: דהיזק עשן ליכא, כיון דאיכא שם תקרה ומעזיבה לא יכנס שם העשן, אלא טעמא שהתבל מזיק את הארצה, אבל את היין משביחה. וגרסינן לקמן: אמר רב יוסף: והאי דיזק אפילו שרגא קשיא ליה. כלומר, הבלא דשרגא. ולא גרסינן "קוטרא דשרגא".

הא ליכא אוצר עבידי – דוי מצי לשנויי: הוא הדין נמי ליכא לא סמיך, והא קא משמע לן דהבלא קשיא לארצר.

דיקא נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת כו' – ובבולהו דרחקות דמתניתין לא תני הכי, והוה ליה לאשמועינן בשאר, וכל שכן בדירה. ותימה: דלעלם בשאר דרחקות נמי מותר לסמוך, והא דנקטיה הכא – לאשמועינן רבותא, דאף על גב דהוי גירי דיליה, אם היתה קודמת לאוצר – מותר, דהשתא הוי חידוש אפילו לרבי יוסי. ואי אשמועינן בשאר – לא הוי חידוש אלא לרבנן, אבל לרבי יוסי דקסבר על דניזק לוקח להרחיק – לא הוי שום חידוש.

דיקא נמי דקתני בור – ולאביי לא קשיא האי דיקא, דלא משמע ליה שיהא חידוש בשאר טפי מבדידה.

ואם היתה רפת בקר בו' – והוא הדין חנות של נחתומין ושל צבעין, וחדא מינייהו נקט.

ותני עלה ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם – הוה ליה למינקט "כדי עבודת האילן", אלא נקט "עבודת הכרם" לפי שנזכר לשון זה במסכת כלאים, גבי כרם שצריך הרחקה ארבע אמות. **מעמא** משום עבודת הכרם כו' – בלאו הכי דיוקא מצי למפרך בפשיטות: דסגי בהרחקת ארבע אמות, ואי אסור לסמוך – היה צריך להרחיק עשרים וחמש אמות, כדתנן לקמן (כה,ב): שנמרחיקין את האילן מן הבור. אלא ניחא ליה למידק, דאפילו תוך ארבע אמות מותר לסמוך.

דמפסיק צונמא – ואם תאמר: אמאי צריך ארבע אמות? פשיטא שחוץ לצונמא לא יחרוש, שלא יועיל בלום לאילן ויש לומר: בשיחרוש עד הצונמא, וירצה להפוך המחרישה לצד אחר – המחרישה יכנס לשדה חבירו.

היו שרשיו יוצאין כו' – ואם תאמר: היאך סמך? אי שלא ברשות – אם כן יקוץ וצריך לאוקמי בלוקח. ולרבינו יצחק בן אברהם אין נראה להעמיד בלוקח, מדלא מסיק לה כדבסמוך. אלא נראה דמיירי בסמך שלא ברשות, דאינו קוצץ האילן אלא בנתינת דמים. ובזה לא ריצה להאריך ולהשמיענו.

הבא נמי בלוקח – פירש הקונטרס: שהאילן ביד מוכר. ואין נראה לרבינו יצחק ברבי מרדכי, דאם כן הוה ליה למימר "במוכר". אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח. ולשני הפירושים אלו אין להקשות: מאי איריא שהאילן קדם? אפילו קדם בור נמי, כגון שאדם אחד עשה הבור ואדר כך נטע האילן, ומכר הבור לפירוש הקונטרס, או אילן לפירוש רבינו יצחק ברבי מרדכי – לא יקוץ, שהרי בהיתר עשאן. דבבדאי גוונא "אילן קדם" קרינא ביה, שקדמה נטיעת האילן לעירעור בעל הבור, דעירעור אינו בא אלא על ידי מכירת בור או מכירת האילן, אבל לפירוש רבינו תם, שפירש בלוקח – שלקח מאדם אחד את אילן, ונותנין ללוקח, קשה לרבינו יצחק: מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי יעוד: כיון דהחזיק באילן שלש שנים איירי, דבחזקת שלש שנים נותנין ללוקח, דלוקמה נמי בלא לוקח, ובחזקה שיש עמה טענה [שייך

1 הַמֹּלֵחַ, וְאֶת הַסִּיד, וְאֶת הַפְּלָעִים מִכֹּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ
2 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ סָךְ בְּפִסְּד; מַעֲמָא דְּאִיכָּא כּוֹתֶל, הָא
3 לֵיכָּא כּוֹתֶל - סוֹמֵךְ - לָא, כִּי לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִי לָא סַמִיךְ.
4 -וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? - הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּהֲנִי
5 קָשׁוּ לְכוֹתֶל. הָא שָׁמְעַ: מְרַחִיקִים אֶת הַזֵּרָעִים, וְאֶת
6 הַמְּחָרֵישָׁה, וְאֶת מֵי רַגְלַיִם מִן הַכּוֹתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים;
7 מַעֲמָא דְּאִיכָּא כּוֹתֶל, הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל - סָמִיךְ - לָא, כִּי
8 לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִי לָא סָמִיךְ. -וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? -
9 הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּמִתּוּנְתָּא קָשֶׁה לְכוֹתֶל. הָא שָׁמְעַ:
10 וְאֶת הֶחָרִיִּים - שְׁלֹשָׁה מִן הַשָּׁכֵב שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הֶעָמֵד;
11 מַעֲמָא דְּאִיכָּא כּוֹתֶל, הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל - סָמִיךְ - לָא, כִּי
12 לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִי לָא סָמִיךְ. -וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן?
13 - הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּטִרְטוּרְיָא קָשֶׁה לְכוֹתֶל. הָא שָׁמְעַ:
14 וְאֶת הַתַּנּוּר - שְׁלֹשָׁה מִן הַכְּלִיָּא שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשָּׁפָה;
15 מַעֲמָא דְּאִיכָּא כּוֹתֶל, הָא לֵיכָּא כּוֹתֶל - סָמִיךְ - לָא, כִּי
16 לֵיכָּא כּוֹתֶל נַמִי לָא סָמִיךְ. - אֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? -
17 הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּהַבְלָא קָשֶׁה לְכוֹתֶל. הָא שָׁמְעַ: לֹא
18 יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִין וְשֶׁל צַבָּעִין תַּחַת אוֹצָרוֹ
19 שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְלֹא רֶפֶת בָּקָר; מַעֲמָא דְּאִיכָּא אוֹצָר, הָא
20 לֵיכָּא אוֹצָר - עֲבִיד - דַּיְקָא נַמִי, דְּתָנֵי עֲלָהּ:
21 אִם הָיְתָה רֶפֶת בָּקָר קוֹדֶמֶת לְאוֹצָר - מוּתָּר. הָא שָׁמְעַ:
22 לֹא יִפַּע אָדָם אוֹיֶלֶן מְמוּךְ לְשָׂדֵהוּ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק
23 מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה אַמּוֹת, וְתָנֵי עֲלָהּ: אַרְבָּעָה אַמּוֹת שֶׁאָמְרוּ,
24 כְּדֵי עֲבוֹדַת הַכֶּרֶם; מַעֲמָא דְּמִשּׁוּם כְּדֵי עֲבוֹדַת הַכֶּרֶם,
25 הָא לָאו מִשּׁוּם כְּדֵי עֲבוֹדַת הַכֶּרֶם - סָמִיךְ, וְאַף עַל גַּב
26 דְּאִיכָּא שָׁרָשִׁין דָּקָה מִזְקֵי - הָכָא בְּמֵאי עָסְקִינַן - דְּמִפְסְקִי
27 צוֹנְמָא. דַּיְקָא נַמִי, דְּקָתָנֵי: הָיָה גָּדֵר בֵּינָתַיִם - זֶה סוֹמֵךְ
28 לְגָדֵר מִכָּאן, וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן. - אִי הָכִי, אֵימָא
29 סֵיפָא: הָיוּ שָׁרָשָׁיו יוֹצְאִין בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ - מַעֲמִיק לָהֶן
30 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹד הַמַּחֲרֵישָׁה; וְאִי דְּמַפְסְקִי
31 צוֹנְמָא, מַאי בָּעֵי הָתָם? - הָכִי קָאָמַר: וְאִי לָאו צוֹנְמָא,
32 וְהָיוּ שָׁרָשָׁיו יוֹצְאִין לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ - מַעֲמִיק שְׁלֹשָׁה
33 טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹד הַמַּחֲרֵישָׁה. הָא שָׁמְעַ: מְרַחִיקִין
34 אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה; מַעֲמָא דְּאִיכָּא
35 בּוֹר, הָא לֵיכָּא בּוֹר - סָמִיךְ - לָא, כִּי לֵיכָּא בּוֹר נַמִי לָא
36 סָמִיךְ, וְהָא קָמְשַׁמַע לָן, דְּעַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה אָזְלִי
37 שָׁרָשִׁים וּמַזְקִי לַבּוֹר. - אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: וְאִם אִילָן
38 קָדַם - לֹא יְקוֹץ; וְאִי דְּלָא סָמִיךְ, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ?
39 דְּאָמַר רַב פָּפָּא: בְּלוֹקֵחַ, הָכִי נַמִי בְּלוֹקֵחַ. הָא שָׁמְעַ:
40 מְרַחִיקִין אֶת הַמַּשָּׂרָה מִן הַיָּרָק, וְאֶת הַבְּרִישִׁין מִן הַבְּצָלִין, וְאֶת הַחֲרְדָּל מִן הַדְּבוֹרִים; מַעֲמָא דְּאִיכָּא
41 יָרָק, הָא לֵיכָּא יָרָק - סָמִיךְ - לָא, כִּי לֵיכָּא יָרָק נַמִי לָא סָמִיךְ, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּהֲנִי קָשׁוּ אַהֲדָדֵי.
42 - אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּחֲרְדָּל, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹל לוֹמַר לוֹ: עַד שֶׁאַתָּה אוֹמֵר לִי הַרְחֵק
43 חֲרְדָּלְךָ מִן דְּבוֹרַי, הַרְחֵק דְּבוֹרְךָ מִן חֲרְדָּלַי, שֶׁבָּאוֹת וְאוֹכְלוֹת לִגְלוּגֵי חֲרְדָּלַי;

ואי

[שייך לעמוד א] **לגלוגי** חרדל – פירש הקונטרס: פרחים. ובערוך פירש: גרעין. ותרוייהו אין נראה לרבינו יצחק, דהא קאמרי רבנן: דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו' אי בטרפא כו'. משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין, ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו'. ונראה לרבינו יצחק דלגלוגי הם ענפים. והשתא לא פירש רבי יוסי מה הם מזיקות, לכך אמרי ליה רבנן: אי בבינתא כו'. ואם תאמר: מכל מקום, הרי הן מזיקין לחרדל, שיאבלו הפרחים ויש לומר: שהפרחים אינן כי אם מעט, וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק. **ואי** לא סמיך היכי משכחת לה – פירש רבינו יצחק: בשלמא לאביי דאמר סמיך – אתי שפיר, דמירמי שסמך בעל דבורים תחילה. ואף על גב דהשתא קא שלקא דעתר דדבורים נמי מזקי לחרדל לבולי עלמא, מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני, דהיינו בעל חרדל, להרחיק את כל הדהרחקה, כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המיצר – השני מרחיק כל ששה טפחים. ורבי יוסי סבר: כיון דדבורים מזקי חרדל, ועשה קצת שלא בהוגן שסמך על המיצר, שוה עתיד לסוף לזרוע חרדל, אף על פי שבדין אינו יכול למנועו שלא יסמוך – מכל מקום קצת שלא כהוגן עשה, וגם בעל חרדל יכול לסמוך. ולא דמי לבור, דהתם משום דמרפי ליה לאריעה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון – לכך על השני להרחיק כל הדהרחקה, אבל הכא לא. אלא לרבי דאמר לא סמיך – היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל הדהרחקה לרבנן, ולרבי יוסי לא ירחיק כלל? דבין דתרוייהו מזקי אהדדי – על כל אחד ואחד להרחיק כל הדהרחקה. ואפילו סמך בעל דבורים תחלה – יש לו לסלקם, הואיל ושלא כדין סמכם אמר רב פפא: בלוקח – שזרע חרדל ומכר חצי שדהו, והלוקח העמיד דבורים. וסברי רבנן כדמסיק דדבורים לא מזקי לחרדל, ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר. אף על גב דגבי אילן בשסמכו בהיתר אמרי דלא יקרע – הני מילי אילן, שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה, אבל משרה פרישין וחרדל – לא. דהכי נמי אמרינן גבי אילן: אם הבור קדם – קרצץ ונותן דמים, אף על גב דסמך אילנו באיסור, ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים. אלא טעמא – דלהפסד מרובה חששו. ורבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל, וצריך בעל דבורים להרחיק כל הדהרחקה, כיון דבעל חרדל לא עשה כלל שלא בהוגן. ומשום הכי נמי לא בעי לאוקומי בשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח, ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן בעל המזיק להרחיק אף על פי שעשה בהיתר, מה שאינו גבי אילן ובור, וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל, ופליגי ארבי יוסי. דאם כן, כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא בהוגן – לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך. ואם תאמר: נוקי פלוגתייהו בלא לוקח, דלרבנן, דדבורים לא מזקי לחרדל – צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל הדהרחקה, אף על פי שסמך תחלה. ולרבי יוסי, כיון דתרוייהו מזקי אהדדי – אין לבעל החרדל להרחיק כל הדהרחקה, אלא החזי ויש לומר: דמתיר בחרדל – משמע דמתיר לגמרי לסמוך. אי הכי מאי טעמא דרבנן? כיון דבהיתר נסמכו משרה ובריישי – למה צריך להרחיקן כשבאו ירק ובצלים? וכל שכן חרדל, למה ירחיקוהו כשבאו דבורים, כיון שגם הם מזקי? דסלקא דעתך דדבורים נמי מזקי לחרדל לבולי עלמא. ועוד: מאי טעמא דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל, משום דדבורים נמי מזקי לחרדל? אפילו משרה וירק, כיון שנעשה המשרה בהיתר – לא יצטרך להרחיקה, כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא: לעולם בלוקח, וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו, אף על פי שעשה בהיתר. ולהכי על בעל החרדל להרחיק, שהוא החזק. ופריק: כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל, דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל – משכל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו, מדשרי סמיכת חרדל אף על פי שהוא מזיק ולא ניזק – אם כן אפילו משרה וירק נמי הוא הדין דהוה מצי לאקשויי בהדיא משמע דדבורים מזקי נמי לחרדל, דקתני: ואובלות לגלוגי חרדל. אלא ניחא ליה למינקט קושיא דאפילו משרה וירק נמי, משום דדהדחל כבר להקשותה. **מכלל** דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק וכו' – צריך לומר לפירוש זה, דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה: ואי לא סמיך היכי משכחת לה. דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך, ולא הוה קשה ליה מידי, וסבר רבי יוסי על הניזק בו'. וצריך לומר שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא, דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן. אבל המקשה הזה לא ידע, לזה פריך: מכלל דסבר רבי יוסי כו', והקשה: כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק, שמצריכין לבעל חרדל להרחיק, אף על גב שהם מזיקין לחרדל, מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק, ועל בעל חרדל להרחיק — אם כן גם לרבי יוסי חשיב ניזק, ואפילו הכי מותר לסמוך לבעל החרדל — אם כן סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו, אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברא לדלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אף על פי שסמך בהיתר משום שעשה קצת שלא בהוגן, ולרבנן לית להו האי סברא, דאין סברא כלל לדפלוגיינהו בהכי. ומשני: לעולם רבי יוסי על המזיק סבירא ליה, וחשיב בעל דבורים מזיק אף על גב שסמך בהיתר, כיון שעשה קצת שלא כהוגן בסמיכתו. ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל, אלא דסבירא להו דדבורים לא מזקי לחרדל, ולכך מרחיק בעל החרדל. ובמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה, דפריך: ואי לא סמיך היכי משכחת לה, דבשלמא אי סמיך, כדמסקינן השתא. ולא כמו שפירש לפירוש הקונטרס שיחלקו.

דלרבנן הוו דבורים כמו ירק, כיון שנסמכו בהיתר, אף על גב שגם הם מזיקין לחרדל כשיבוא. ורבי יוסי מתיר לסמוך החרדל, מפני שבעל הדבורים עשה קצת שלא כהוגן.

(לעיל) **וסבר** רבי יוסי על המזיק בו' — לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי, אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הבא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו, אסקוה לבולה מילתא הכא. ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו בלוקח כמו שפירש רבינו חננאל, דפירש בפרק הניזקין — דאם בן למה ירחיק המשרה כשיבוא שם ירק? כיון שהתורע לו שהמוכר קנה סמיכה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס, אי נמי כרבינו יצחק ברבי מרדכי. כך פירש רבינו יצחק בל הסוגיא לפי שיטת רש"י. וקשה לו: מה הוצרך לחלק בדחוק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה? ועוד: דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה, המוקדמין במשנתנו? ועוד דקתני בתוספתא (פרק א): רבי יוסי מתיר בחרדל, שאומר לו: בדרך שעשית בתוך שלך — כך אני עושה בתוך שלי. משמע דבעל דבורים סמך תחלה. ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן: אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו. והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל, דודאי בבולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק — דסמיך, משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו, והיינו כי איכא דבר הניזוק. אבל כי ליכא דבר הניזוק — לא מקרי הסומך מזיק, ולא אסר רבא לסמוך אפילו לרבנן, אלא דוקא בור, משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי, ולהכי חשוב הסומך מזיק, אפילו כי ליכא בור. וכיון דלרבנן נמי סמיך — אתי שפיר פלוגתייהו, כדפרישית לעיל אליבא דאביי. ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח, וכגון שסמך בעל דבורים תחלה, משום דאם כן לא היה מתיר רבי יוסי לסמוך לבעל החרדל, כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא בהוגן. ודוקא בדסמיך בלא לוקח, שעשה קצת שלא כהוגן בעל הדבורים, מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך, כדפרישית לעיל. ולפי זה אתי שפיר, דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח האילן ללוקח משרה. ולהכי דמתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה, משום דמינה צריך לחזור מכל שינויי דלעיל. ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה, כמו שמוכח בתוספתא.

הכי

ואי לא סמיך – איניש היזק למיצר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק, אית ליה לרבי יוסי, דאלו שניהן מזיקין הן, היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו ברישא? הרי חבירו **מעבד עלויי בלוקח** – אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו, או זרע שם חרדל – מכר מחצה שדהו לאחר, והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים. **אמאי מרחיק** – הרי ברשות עשה **ועוד מאי טעמא** דרבי יוסי – דלא פליג אלא בחרדל, ובטעמא משום דתרוייהו מזיקין הן? **וליעלוי נמי** במשרה וירק **על המזיק להרחיק את עצמו** – ואף על פי שמתחלה עשה ברשות. **אי בבינתא** – גרעין הזורע.

לא

וְאִי דְּלָא סָמִיךְ, הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ? אָמַר רַב פַּפָּא: בְּלוֹקֵחַ. - אִי בְּלוֹקֵחַ, מַאי מַעְמָא דְּרַבָּנַן? וְעוֹד, מַאי מַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? אֲפִילּוּ מַשְׁרָה וְיָרָק נַמִּי אָמַר רַבִּינָא, קָא סָבְרִי רַבָּנַן: עַל הַמַּזִּיק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ. - מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: עַל הַנִּיזָּק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ; אִי עַל הַנִּיזָּק - אֲפִילּוּ מַשְׁרָה וְיָרָק נַמִּי אֲלָא,

לְעוֹלָם רַבִּי יוֹסֵי נַמִּי עַל הַמַּזִּיק סְבִירָא לֵיהּ, וְהָכִי קָאָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבָּנַן: תֵּינַח מַשְׁרָה וְיָרָק, דְּהָנֵי מַזְקֵי הָנֵי וְהָנֵי לָא מַזְקֵי הָנֵי, אֶלָּא חַרְדָּל וּדְבוֹרִים - תַּרְוַיְיהוּ מַזְקֵי אַהֲדָדֵי - וְרַבָּנַן? דְּבוֹרִים לַחַרְדָּל לָא מַזְקֵי הָנֵי, אִי בְּבִינְתָא - לָא מַשְׁכְּחָא לֵיהּ, אִי בְּטַרְפָא - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ. - וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי עַל הַמַּזִּיק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ? וְהָתַנְיָן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁהַכּוֹבֵשׁ קוֹדֶמֶת לָאִילָן - לֹא יָקוֹץ, שֶׁזֶּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ אֲלָא, לְעוֹלָם רַבִּי יוֹסֵי עַל הַנִּיזָּק סְבִירָא לֵיהּ, וּלְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ: לְדִידִי עַל הַנִּיזָּק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ, וַאֲפִילּוּ מַשְׁרָה וְיָרָק לָא בָּעֵי רְחוּקֵי. אֶלָּא לְדִידְכוּ, דְּאָמְרִיתוּ עַל הַמַּזִּיק, תֵּינַח מַשְׁרָה וְיָרָק, דְּהָנֵי מַזְקֵי הָנֵי וְהָנֵי לָא מַזְקֵי הָנֵי, אֶלָּא חַרְדָּל וּדְבוֹרִים - תַּרְוַיְיהוּ מַזְקֵי אַהֲדָדֵי - וְרַבָּנַן? דְּבוֹרִים לַחַרְדָּל לָא מַזְקֵי לֵיהּ, אִי בְּבִינְתָא

לא

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִם אֵין דָּם אֵין בָּשָׂר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּשָׂר יֵשׁ דָּם. אִם אֵין קֻמָּץ אֵין שְׁיָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁיָרִים יֵשׁ קֻמָּץ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִם אֵין דָּם אֵין בָּשָׂר, אִם אֵין בָּשָׂר אֵין דָּם. אִם אֵין קֻמָּץ – אֵין שְׁיָרִים, אִם אֵין שְׁיָרִים – אֵין קֻמָּץ.

אָמַר רַבִּי מָנָא: תִּפְתֵּר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁיָרִים – יֵשׁ קֻמָּץ. אָמַר רַבִּי יוֹסָה בֵּי רַבִּי בּוֹן, רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם עָבַר וְזָרַק אֶת הַדָּם שֶׁהַרְצָה.

הֲלָכָה ז' מַתְנִי' – נִטְמָא קָהָל אוֹ רֻבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים וְהַקָּהָל טָהוֹר, יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה.

נִטְמָא מְעוּט הַקָּהָל – הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן, וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי.

גְּמָרָא – מַאן תַּנָּא רוֹב? רַבִּי מֵאִיר, דְּתָנֵי רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֵיא מַחֲצִית כָּל הַשְּׁבָטִים. הֵיא מַחֲצִית כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וּבְלְבַד רוֹב.

ר' יוּדָה אוֹמֵר:

[דף נ' ע"א]

חֲצִי כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וּבְלְבַד רוֹב שְׁבָטִים שְׁלֵמִים שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשְּׁבָטִים קְרוּיִים קָהָל. ר' יוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט קְרוּי קָהָל,

מַה נָפַק מִבֵּינֵיהוֹן? גְּרִירָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים. אַתְיָא דְּרַבִּי יוּדָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּמָה דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים, כֵּן רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים, אַף עַל גַּב דְּרַבִּי יוּדָה אָמַר שֵׁבֶט אֶחָד גּוֹרֵר כָּל הַשְּׁבָטִים מוֹדֶה הוּא שֶׁתְּהֵא הוֹרָיָה מִלְּשִׁבַּת הַגְּזִית.

אָמַר רַבִּי יוֹסָה: טַעֲמָא דְּהֵן תְּנָיֵיהּ: "מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה'".

מַה טַעַם דְּרַבִּי יוּדָה? "וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", מַה טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? "כִּי לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה". מַה מְקַיֵּם רַבִּי שִׁמְעוֹן טַעַם דְּרַבִּי יוּדָה? "וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – פָּרָט לְנָשִׁים וְלִקְטַנִּים. מַה מְקַיֵּם ר' יוּדָה טַעַם דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? "כִּי לְכָל הָעָם בִּשְׁגָגָה" – פָּרָט לְשֶׁתִּחְלָתָהּ בְּזָדוֹן וְסוֹפָהּ בִּשְׁגָגָה.

ר' אָבוּן בְּשֵׁם ר' בִּנְיָמִין בַּר לֵוִי: קְרָיֵיא מְסַיַּע לְמַאן דְּאָמַר כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט קְרוּי קָהָל – "גּוֹי וּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ" וְאֲדַיִן לֹא נוֹלַד בִּנְיָמִין.

אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא: כְּשֵׁם שֶׁהֵן חוֹלְקִין כָּאן כָּךְ הֵם חַלוּקִין בְּטַמְאָה, דְּתָנֵי, הָיָה הַצִּבּוּר טְהוֹרִין וְחָצְיָן טְמֵאִים. הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וְהַטְּמֵאִים הַשֵּׁנִי; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר: הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין לְעַצְמָן. אָמְרוּ לוֹ: אֵין הַפֶּסַח בָּא חֶצְיָן, אֶלָּא אוֹ כֻּלָּם יַעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה אוֹ כֻּלָּם יַעֲשׂוּ בְּטַמְאָה. מִנּוּ אָמְרוּ לוֹ כְּרַבִּי יוּדָה:

[דף נ' ע"ב]

דְּתָנַינַן תַּמָּן, נִטְמְאוּ אַחַת מִן הַחַלּוֹת אוֹ אֶחָד מִן הַמַּדְרִים. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאֵין קָרְבָּן צִבּוּר חָלוּק. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַטְּמֵא בְּטַמְאָתוֹ וְהַטָּהוֹר יֵאָכֵל. ר' יוֹסֵה בֵּי ר' בּוֹן בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן: מִנַּי אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, שֶׁהֵן כְּשִׁיטַת ר' מֵאִיר.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, הָהֵן מָחֳצָה עַל מָחֳצָה מַה אַתְּ עָבֵד לֵיהּ? כְּרַבָּהּ בְּמִעוּט, אֵין תֵּימַר כְּרֹב – הַטְּהוֹרִים אֵינָן עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן. אֵין תֵּימַר בְּמִעוּט – הַטְּמֵאִין אֵין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: לֹא אָמַר רוֹב טְהוֹרִים אֵינָן עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן וְרוֹב טְמֵאִין אֵינָן עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי לֹא אָמַר, אֶלָּא רוֹב טְמֵאִין לֹא יִדְּחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוּדָה, הָהֵן מָחֳצָה עַל מָחֳצָה מַה אַתְּ עָבֵד לֵיהּ? רַבִּי בָּא מְשֵׁם רַב: מְטַמְּאִין אֶחָד בְּשָׁרֶץ. שְׁמוּאֵל אָמַר: מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה. אַתְיָא כְּמַאן דְּאָמַר: הַיָּחִיד מַכְרִיעַ עַל הַטֻּמְאָה, בְּרַם כְּמַאן דְּאָמַר אֵין הַיָּחִיד מַכְרִיעַ עַל הַטֻּמְאָה – מְשַׁלְּחִין שְׁנַיִם.

דְּרַב כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כְּמָה דְּאָמַר רַבִּי לְעָזָר: הָיָה הַצִּבּוּר מַנָּעֲלֵי נְבֵלוֹת מַנָּעֲלֵי שְׁרָצִים – עוֹשִׂים בְּטֻמְאָה, שֶׁאֵין שָׁם מַיִם לִטְבֹּל, אֲבָל אִם יֵשׁ מַיִם לִטְבֹּל – אֵינָן עוֹשִׂין בְּטֻמְאָה.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: הַבָּא בְּטֻמְאַת כְּלִי שָׁרֵת, הַבָּא בְּטֻמְאָה הוּא, בָּא בְּטֻמְאַת כְּלִי שָׁרֵת, הַבָּא בְּטֻמְאַת יָדַיִם, הַבָּא בְּטֻמְאַת סַכִּינִים.

הָיָה צִבּוּר שְׁלִישׁ זָבִין שְׁלִישׁ טְמֵאִין שְׁלִישׁ טְהוֹרִין. ר' מָנָא בְּשֵׁם חִזְקִיָּה: זָבִין וּטְמֵאִין רַבִּין עַל הַטְּהוֹרִין וְעוֹשִׂין בְּטֻמְאָה, וְזָבִין – אֵינָן עוֹשִׂין לֹא הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשֵּׁנִי. אָמַר רַבִּי זְעֵירָא:

[דף נ"א ע"א]

הַזָּב עָשׂוּ אוֹתוֹ כְּמוּמָר בְּהוֹרָיָה, כְּמָה דְּתֵימַר תַּמָּן מוּמַר בְּהוֹרָיָה אֵינוֹ לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד, אוּף הָכָא אֵינוֹ לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד.

בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּטְמָא אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ – צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי. צִבּוּר שֶׁנִּטְמָא אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ, ר' זְעֵירָא אָמַר: יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה.

תָּנֵי ר' הוֹשַׁעְיָה: יַעֲשׂוּ בִּכְפִיקָן. לֹא מִסְתַּבְּרָא דְּלֹא, כַּהֲדָא דְּתָנֵי ר' הוֹשַׁעְיָה: שֶׁלֹּא לְעַנֵּשׁ לְיָחִיד כָּרֵת.

רַבִּי אִימֵּי בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְהוֹרָיָה הִלְכוּ אַחַר יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְטֻמְאָה הִלְכוּ אַחַר רוֹב נִכְנָסִין לָעֲזָרָה. מַה בְּכָל פַּת וְכַת, מְשַׁעֲרִין אוֹ אֵין מְשַׁעֲרִין אֶלָּא פַּת הָרִאשׁוֹנָה בִּלְבַד? אָמַר רַבִּי יוֹסָה בְּרַבִּי בּוֹן עַד שֶׁהֵן מִבַּחוּץ הֵן מְשַׁעֲרִין עַצְמָן.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: דְּרַאייָה הִלְכוּ מִלְּבוֹא חֲמָת עַד נַחַל מִצְרַיִם. רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם ר' חוֹנָה: טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת הַהִיא אֶת הֶחָג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ" וְגוֹ'.

הֲלָכָה ז' מַתְנִי' – הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא הַצִּיץ מְרַצֶּה נִטְמָא טֻמְאַת הַגּוּף אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ נָזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַדָּם וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טֻמְאַת הַגּוּף נִטְמָא טֻמְאַת הַתְּהוֹם הַצִּיץ מְרַצֶּה:

גְּמָרָא – מַתְנִיתָא בְּשֶׁנִּטְמָא מִשֶּׁיֵּרֵד לַאֲוִירוֹ שֶׁל כְּלִי, אֲבָל אִם נִטְמָא עַד שֶׁהוּא מִלְמַעְלָן נַעֲשָׂה כִּמְקַבֵּל מַיִם.

מִנַּיִן לְסֻפֵּק טֻמְאַת הַתְּהוֹם? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבָּנִין: "אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָכֶם" מַה "לָכֶם" בְּגָלוּי אַף כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בְּגָלוּי, יָצָא סֻפֵּק טֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁאֵינוֹ בְּגָלוּי. עַד כְּדוֹן עוֹשֵׂי פֶּסַח, נָזִיר מִנַּיִן? רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי: "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו", מַה עָלָיו שֶׁהוּא בְּגָלוּי, אַף כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בְּגָלוּי, יָצָא סֻפֵּק טֻמְאַת הַתְּהוֹם שֶׁאֵינוֹ בְּגָלוּי.

צִבּוּר שֶׁנִּטְמָא בְּסֻפֵּק טֻמְאַת הַתְּהוֹם, מַהוּ שֶׁיְּרַצֶּה עָלָיו אֶת הַצִּיץ? קַל וָחוֹמֶר, מַה אִם הַיָּחִיד

[דף נ"א ע"ב]

שֶׁהַרַעְתָּ כֹּחוֹ בְּטֻמְאָה יְדוּעָה יִיפִּיתָה כֹּחוֹ בְּסֻפֵּק טֻמְאַת הַתְּהוֹם, צִבּוּר שֶׁיִּיפִּיתָה כֹּחוֹ בְּטֻמְאָה יְדוּעָה אֵינוֹ דִין שֶׁיִּיפִּיתָה כֹּחוֹ בְּסֻפֵּק טֻמְאַת הַתְּהוֹם? קַל שֶׁאַתָּה מֵקֵל בְּיָחִיד אַתָּה מַחְמִיר בְּצִבּוּר. קַל שֶׁאַתָּה מֵקֵל בְּיָחִיד – שֶׁאִם נִתְוַדַּע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה יַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁנִּטְמָא לְאַחַר זְרִיקָה, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִדָּחֶה לְפֶסַח שֵׁנִי. אַתָּה מַחְמִיר עָלָיו בְּצִבּוּר, שֶׁאִם נִתְוַדַּע לוֹ לְאַחַר זְרִיקָה, יֵעָשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנִּטְמָא לִפְנֵי זְרִיקָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֵאָכֵל הַבָּשָׂר. קַל שֶׁאַתָּה מֵקֵל בְּנָזִיר טָהוֹר, שֶׁאִם נִתְוַדַּע לוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה יֵעָשֶׂה כְּמִי שֶׁנִּטְמָא לְאַחַר זְרִיקָה שֶׁלֹּא יָבִיא קָרְבָּן טֻמְאָה, אַתָּה מַחְמִיר בְּנָזִיר טָמֵא שֶׁאִם נִתְוַדַּע לוֹ לְאַחַר זְרִיקָה יֵעָשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנִּטְמָא וְחָזַר

וְנִטְמָא מֵבִיא קָרְבָּן טֻמְאָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּהֲדָא דְתָנָא נִטְמָא וְחָזַר וְנִטְמָא מֵבִיא קָרְבָּן טֻמְאָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

עוֹבֵד שֶׁל פֶּסַח מַהוּ שֶׁיְּרַצֶּה עָלָיו אֶת הַציץ. קַל וָחוֹמֶר, וּמַה אִם הַבְּעָלִים שֶׁהַרַעְתָּה כֹּחָן בְּזָקֵן וּבְחוֹלֶה וּבְיִפְיָתָה כֹּחָן בְּסָפֵק קָבֶר הַתְּהוֹם. עוֹבֵד שֶׁיְּיפְיָתָה כֹּחוֹ בְּזָקֵן וּבְחוֹלֶה אֵינוֹ דִין שֶׁתְּיַפֶּה כֹּחוֹ בְּסָפֵק קָבֶר הַתְּהוֹם, לֹא! אִם אָמַרְתָּ בַּבְּעָלִים שֶׁיְּיפְיָתָה כֹּחָן בִּשְׁאָר כָּל הַטֻּמְאוֹת שֶׁכֵּן, תֹּאמַר בְּעוֹבֵד שֶׁהַרַעְתָּה כֹּחוֹ בִּשְׁאָר כָּל הַטֻּמְאִים שֶׁכֵּן, הוֹאִיל וְהַרַעְתָּ כֹּחוֹ בִּשְׁאָר כָּל הַטֻּמְאוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה תּוֹרַע כֹּחוֹ בִּטְמֵא מֵת בְּפֶסַח. מֵיי כְּדוּן, ר׳ נַחְמָן בְּשֵׁם ר׳ מָנָא: ״לָכֶם״ בֵּין לוֹ בֵּין לָעוֹבֵד שֶׁלּוֹ. עַד כְּדוּן עוֹשֵׂי פֶּסַח, נָזִיר מְנַיִן? ר׳ יוֹסָה בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא: חֲוִינָן כָּבְרִין מֵימָר: ״עָלָיו״ לֹא עַל הָעוֹבֵד שֶׁלּוֹ. מִן מַה דְתָנֵי הִיא נָזִיר הִיא עוֹשֶׂה פֶּסַח, הֲדָא אָמְרָה מַה דְנָפַל לְדִין נָפַל לְדִין.

אֵיזֶהוּ קָבֶר תְּהוֹם? הַמֵּת שֶׁנִּקְבַּר בַּקַּשׁ וּבַתֶּבֶן וּבֶעָפָר וּבִצְרוֹרוֹת. אֲבָל אִם נִקְבַּר בַּמַּיִם וּבַאֲפֵלָה וּבִנְקִיקֵי הַסְּלָעִים – אֵינוֹ עוֹשֶׂה קָבֶר הַתְּהוֹם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, כָּל שֶׁאַתְּ יָכוֹל לְפַנּוֹתוֹ עוֹשֶׂה קָבֶר תְּהוֹם. וְכָל שֶׁאֵין אַתְּ יָכוֹל לְפַנּוֹתוֹ – אֵינוֹ עוֹשֶׂה קָבֶר הַתְּהוֹם. וְקַשׁ וְתֶבֶן אֵין אַתְּ יָכוֹל לְפַנּוֹתוֹ. מַתְנִיתָא דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר: מַתְנִיתָא דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר:

[דף נ״ב ע״א]

תֶּבֶן וּבִטְלוֹ – בָּטֵל.

רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. מַאי דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי – בְּשֶׁבָּלַל בָּעָפָר. יֵשׁ תֶּבֶן שֶׁהוּא כָּעָפָר, וְיֵשׁ עָפָר שֶׁהוּא כְּתֶבֶן, תֶּבֶן שֶׁאֵין עֵת עָתִיד לְפַנּוֹתוֹ – הֲרֵי הוּא כָּעָפָר, עָפָר שֶׁאַתְּ עָתִיד לְפַנּוֹתוֹ – הֲרֵי הוּא כְּתֶבֶן. דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי אָמְרֵי: חוֹפֶהוּ מַחְצְלוֹת בָּטֵל. אִיתָא חָמֵי, מִלְּאָה מַחְצְלוֹת – לֹא בָּטֵל. חִפָּהוּ מַחְצְלוֹת בָּטֵל, מִלָּהוּ חֲרָיוֹת צְרִיכָה. רַבִּי זְרִיקָן רַבִּי אַמִּי בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֲפִילוּ רָק.

אֵיזֶהוּ קָבֶר הַתְּהוֹם? כָּל שֶׁאֵין אָדָם זוֹכְרוֹ, וְחָשׁ לוֹמַר שֶׁמָּא אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם יוֹדֵעַ, בְּחֶזְקַת הַחַי כְּחַי. תִּפָּתֵר, שֶׁמְּצָאוֹ קַמְצוּץ.

תָּנֵי, אֵין לְךָ עוֹשֶׂה קָבֶר תְּהוֹם אֶלָּא הַמֵּת בִּלְבַד, הָא נְבֵלָה – לֹא, קַל וָחוֹמֶר! מַה אִם הַמֵּת שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב עוֹשֶׂה קָבֶר תְּהוֹם, נְבֵלָה שֶׁהִיא עוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֵינוֹ דִין שֶׁתַּעֲשֶׂה קָבֶר תְּהוֹם?! לְאֵי זֶה דָּבָר נֶאֱמַר ׳אֵין לְךָ דָּבָר עוֹשֶׂה קָבֶר תְּהוֹם אֶלָּא הַמֵּת בִּלְבַד׳? לְהוֹצִיא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

תַּמָּן תְּנִינַן, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקִּבֵּל דָּמָן: זָר, אוֹנֵן, וּטְבוּל יוֹם, מְחֻסָּר בְּגָדִים, מְחֻסָּר כִּפּוּרִים, וְשֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גַּבֵּי כֵּלִים, עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ – פָּסַל.

דְּרוֹמָאֵי אָמְרוּ: בְּטָמֵא טַמְאַת זִיבָה וְטַמְאַת צָרַעַת אֲנַן קָיְמִין, אֲבָל בְּטָמֵא מֵת אֵינוֹ מְחַלֵּל. מֵאַחַר שֶׁהַתַּר מִכְּלָל טַמְאָה לָרַבִּים בְּפֶסַח.

מָתִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְדְרוֹמָאֵי: מַה אִם הַבָּעָלִים שֶׁיִּיפִּיתָה כֹּחָן בִּשְׁאָר כָּל הַטַּמְאוֹת שֶׁבַּשָּׁנָה, הֲרֵעָתָהּ כֹּחָן בְּטָמֵא מֵת בַּפֶּסַח, עוֹבֵד שֶׁהֲרֵעָתָהּ כֹּחוֹ בִּשְׁאָר טַמְאוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה אֵינוֹ דִין שֶׁתּוּרַע כֹּחוֹ בְּטָמֵא מֵת בְּפֶסַח.

וְעוֹד, שֶׁשָּׁנָה רַבִּי, הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טַמְאַת הַדָּם אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טַמְאַת הַגּוּף. אֵין תֵּימַר בְּטָמֵא טַמְאַת זִיבָה וְטַמְאַת צָרַעַת אֲנַן קָיְמִין,

[דף נ"ב ע"ב]

לֵית יָכִיל, דְּתָנֵינַן, מְטַמֵּא טַמְאַת תְּהוֹם – הַצִּיץ מְרַצֶּה. מַה עָבְדִין לָהּ דְּרוֹמָאֵי?

פָּתְרִין לָהּ בַּבְּעָלִים. וְהָא תְּנֵינַן נָזִיר, פָּתְרִין לָהּ בְּעוֹבְדִין. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, לֹא שַׁנְיָא הִיא בְּעָלִים הִיא עוֹבְדִין.

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: חֲרֵי זֶה קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה, דְּאִינּוּן יָכְלִין מֵימַר לֵיהּ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בַּבְּעָלִים שֶׁהֲרֵעָתָהּ כֹּחָן בְּזָקֵן וּבְחוֹלֶה, תֹּאמַר בְּעוֹבֵד שֶׁיִּיפִּיתָה כֹּחוֹ בְּזָקֵן וּבְחוֹלֶה. וְכָל קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה – בָּטֵל קַל וָחֹמֶר.

אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָה: חֲרֵי זֶה קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה, דְּאִינּוּן יָכְלִין מֵימַר לֵיהּ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בַּבְּעָלִים שֶׁמִּילַּת זְכָרָיו וַעֲבָדָיו מְעַכְּבִין אוֹתוֹ, תֹּאמַר בְּעוֹבֵד שֶׁאֵין מִילַּת זְכָרָיו וַעֲבָדָיו מְעַכְּבִין אוֹתוֹ. וְכָל קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה – בָּטֵל קַל וָחֹמֶר.

רַבִּי יִצְחָק בַּר גּוּפְתָּא בָּעֵיָא קוֹמֵי רַבִּי מָנָא: אִילּוּ יָחִיד בְּפֶסַח לָמֵד מִן הַצִּבּוּר בְּפֶסַח, עוֹבֵד בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לָמֵד מִן הַצִּבּוּר בְּפֶסַח.

רַבִּי אַמִּי בָּעֵי: חָזֵן טָמֵא מַה אַתְּ עָבֵד לֵיהּ, בְּטָמֵא טַמְאַת זִיבָה וְטַמְאַת צָרַעַת. וְהָתְנִינָן מְחַפְּרֵי בַּפָּרָה, אִם מִשֶּׁטָּבַל הוּא מְחַלֵּל לֹא כָּל שֶׁכֵּן עַד שֶׁלֹּא טָבַל. חָזֵן טְבוּל יוֹם, מַה אַתְּ עָבֵיד לֵיהּ בְּטְבוּל יוֹם מִן

הַמֵּת. אִיתָא חָמֵי, טְמֵא מֵת אֵינוֹ מְחַלֵּל לֹא כָּל שֶׁכֵּן טְבוּל יוֹם מִן הַמֵּת. אֶלָּא טְבוּל יוֹם מִן הַשֶּׁרֶץ. אִיתָא חָמֵי, טְבוּל יוֹם מִן הַמֵּת אֵינוֹ מְחַלֵּל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן טְבוּל יוֹם מִן הַשֶּׁרֶץ.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל רַב יוּדָן: מַגָּעֵי זָבִין. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין פָּתְרִין כֵּלָּהּ בְּזָב טְבוּל יוֹם שֶׁרָאָה אַחַת, טְמֵא מֵת שֶׁרָאָה שְׁתַּיִם, מְחַפֶּר כִּפּוּרִים שֶׁרָאָה שָׁלֹשׁ.

עַל דַּעְתִּין דְּרוֹמָאֵי – מַגַּע זָב כְּזָב. נִישְׁמְעִינָהּ מִן הֶדָּא, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: "וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקָּדָשִׁים" – עֲוֹן הַקְּרֵבִים לֹא עֲוֹן הַמַּקְרִיבִין. מַהוּ עֲוֹן הַקְּרֵבִים? הֵם זָב לֹא מַגַּע זָב. וּדְכְוָתֵהּ עֲוֹן הַמַּקְרִיבִין מַגַּע זָב. הֶדָּא אָמְרָה, הָיָה הַצִּבּוּר מַגָּעֵי זָבִין וּמַגָּעֵי זָבוֹת – אֵינָן עוֹשִׂין בְּטֻמְאָה.

הֲלָכָה ח' מַתְנִי' נִטְמָא שָׁלֵם אוֹ רֻבּוֹ, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. נִטְמָא מְעוּטוֹ, וְהַנּוֹתָר, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחַצְרוֹתֵיהֶן אוֹ עַל גַּגּוֹתֵיהֶן מֵעֲצֵי עַצְמָן. הַצַּיְקָנִין שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה בִּשְׁבִיל לֶהָנוֹת מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה.

[דף נ"ג ע"א]

גְּמָרָא – רַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: כְּדֵי לְפָרְסְמוֹ, לְהוֹדִיעַ שֶׁקִּלְקֵל בּוֹ. אָמַר 'הֵרִינִי שׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי עַצְמוֹ' – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. לֹא צוֹרְכָה דְּלֹא אָמַר 'הֵרִינִי שׁוֹרְפוֹ עַל גַּבֵּי מֵעֲצֵי עַצְמִי' – כָּל שֶׁכֵּן אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: לְהוֹדִיעַ לַבָּא אַחֲרָיו שֶׁהוּא צוֹיְקָן . תֵּדַע לְךָ בְּכָל אֲתָר לֹא צָוַח לֵיהּ 'צוֹיְקָן', וְכָא אַתְּ צָוַח לֵיהּ צוֹיְקָן. קַל הֶקֵּלוּ בְּאַכְסָנַיי.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִגְדַּל הָיָה עוֹמֵד בְּהַר הַבַּיִת וְהָיָה קָרוּי 'בִּירָה'. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: כָּל הַר הַבַּיִת קָרוּי בִּירָה – "וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל וְלִבְנוֹת הַבִּירָה אֲשֶׁר הֲכִינוֹתִי":

הֲלָכָה ט' מַתְנִי' – הַפֶּסַח שֶׁיָּצָא אוֹ שֶׁנִּטְמָא, יִשָּׂרֵף מִיָּד.

נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ, תֵּעָבֵר צוּרָתוֹ וְיִשָּׂרֵף בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, אַף זֶה יִשָּׂרֵף מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין:

גְּמָרָא – תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: פְּסוּל פִּגּוּל – גּוּפוֹ הוּא וְנִשְׂרָף מִיָּד. נִטְמְאוּ בְעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ – פְּסוּל מַכְשִׁיר טָעוּן צוּרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסָה: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן, פֶּסַח שֶׁיָּצָא אוֹ שֶׁנִּטְמָא – פְּסוּל גּוּפוֹ הוּא וְנִשְׂרָף מִיָּד, נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ פְּסוּל מַכְשִׁיר הוּא וְטָעוּן צוּרָה.

רַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסָה בַּר חֲנִינָה, רַבִּי נְחֶמְיָה רַבִּי יוֹחָנָן בְּרוֹקָה: שְׁנֵיהֶם אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, דְּתָנֵי,

אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה: וְכִי מִפְּנֵי אֲנִינָה נִשְׂרָף, וְהָא לֹא נִשְׂרָף אֶלָּא מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה, שֶׁאִלּוּ מִפְּנֵי אֲנִינָה נִשְׂרָף הָיָה לִשְׁלָשְׁתָּן לִשָּׂרֵף. דָּבָר אַחֵר, וַהֲלֹא פִּנְחָס הָיָה עָמָּהֶן! דָּבָר אַחֵר, וַהֲלֹא מֻתָּר לְאוֹכְלוֹ מִבָּעֶרֶב?

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי נְחֶמְיָה יִשָּׂרֵף וְיִמָּנֶה. סָבַר רַבִּי נְחֶמְיָה שְׁלָשְׁתָּן נִשְׂרְפוּ. הָיָה לוֹ לְפַנְחָם לוֹכַל, וְאֵדִין לֹא נִתְמַנָּה כֹּהֵן גָּדוֹל. וְהָיָה לוֹ לְאַהֲרֹן לוֹכַל מִבָּעֶרֶב! סָבַר רַבִּי נְחֶמְיָה אֲנִינָה לַיְלָה תּוֹרָה.

[דף נ"ג ע"ב]

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: אוּף רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּכַוָּתְהוֹן, תְּנִינָן תַּמָּן, חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת, יָצָא אֶחָד מֵהֶן לַחוּץ – הַפְּנִימִי כָּשֵׁר. נִכְנַס אֶחָד מֵהֶן לִפְנִים, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מַכְשִׁיר בַּחִיצוֹן וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: וּמַה אִם בְּמָקוֹם שֶׁמַּחְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בַּחוּץ לֹא עָשָׂה בָהּ הַמִּשְׁאָר כַּיּוֹצֵא, מָקוֹם שֶׁאֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בִּפְנִים אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁאָר כְּנִכְנַס?

נִכְנַס לְכַפֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִפֵּר – פָּסוּל. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּכַפֵּר. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: אִם הִכְנִיס וְשָׁגַג – כָּשֵׁר. כָּל הַדָּמִים פְּסוּלִין שֶׁנִּתְּנוּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ – לֹא הֶרְצָה הַצִּיץ אֶלָּא טָמֵא, שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טָמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: תֵּדַע לְךָ שֶׁהוּא פְּסוּל מַכְשִׁיר, כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, שֶׁהֲרֵי חֲבֵרוֹ מְבַחוּץ וְהוּא כָּשֵׁר. תֵּדַע לְךָ שֶׁהוּא פְּסוּל גּוּפוֹ כְּרַבָּנָן, שֶׁהֲרֵי הוּא בִּמְחִצָּתוֹ וְהוּא פָּסוּל.

רַבָּנָן דָּרְשִׁין מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִכְנַס מִקְצָת דָּמָהּ לִפְנִים, אָכוֹל תֹּאכְלוּ אַתָּה. הָא אִם נִכְנַס מִקְצָת דָּמָהּ לִפְנִים יָפֶה עָשִׂיתָם שֶׁשְּׂרַפְתֶּם. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דָּרַשׁ: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִכְנַס כָּל דָּמָהּ לִפְנִים, אֲבָל תֹּאכְלוּ אַתָּה, הַאִם אִם נִכְנַס כָּל דָּמָהּ לִפְנִים יָפֶה עָשִׂיתֶם שֶׁשְּׂרַפְתֶּם. מַה טַּעֲמָא דְּרַבָּנָן? "וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ" – אֲפִילּוּ מִקְצָת דָּמָהּ. מַה טַּעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי? "הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה". כַּהֲדָא דְתָנֵי, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֵין כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה מְדַבֵּר אֶלָּא בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִין וּבִשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים, לִתֵּן עֲלֵיהֶן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן, וְלִלְמֹד שֶׁפְּסוּלֵיהֶן נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַבִּירָה. אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן

לְחַטָּאת שֶׁאִם נִכְנַס מִדָּמָהּ לִפְנִים תְּהֵא פְּסוּלָה? לֹא מִן הַדִּין קָרָיְיא – ״הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה״, הָא אֵינוֹ אוֹמֵר ״מִדָּמָהּ״ אֶלָּא ׳כָּל דָּמָהּ׳. תְּשׁוּבָה לְרַבִּי עֲקִיבָה שֶׁהָיָה אוֹמֵר ״מִדָּמָהּ״ לֹא ׳כָּל דָּמָהּ׳.

[דף נ״ד ע״א]

הֲלָכָה י׳ מַתְנִי׳ – הָעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִין, וְהַנּוֹתָר, יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר.

ואם חָל שִׁשָּׁה עָשָׂר לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹחִין לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב:

גְּמָרָא – עֶצֶם שֶׁאֵין עָלָיו בָּשָׂר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָסוּר לְשׁוֹבְרוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מֻתָּר לְשׁוֹבְרוֹ.

מָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: וְהָא תְּנִינַן, הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַנּוֹתָר יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר, וְיָקוּץ מִפְּנֵי הַמּוֹחַ שֶׁבְּקוּלִית,

וְיַחְלֹץ אֶת הַבָּשָׂר מֵהֶן עֶצֶם וְיֵהָנֶה מִן הָעֶצֶם. סָבְרִין מֵימָר אֵין חוֹלְצִין אֶת הַפְּסוּל. אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר: וַאֲפִילוּ תֵּימַר חוֹלְצִין, פָּתַר לָהּ כְּרַבִּי יַעֲקֹב, דְּרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר: הַבָּא בְּכֹשֶׁר מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה וְנִטְמָא – אָסוּר בִּשְׂבִירַת הָעֶצֶם.

רַבִּי אִימֵּי בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: מַה טַּעַם אָמְרוּ הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַנּוֹתָר יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר? שֶׁהַשּׂוֹרֵף יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם שׁוֹבֵר.

שְׁמוּאֵל אָמַר: נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁ וְאֵין נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבְּקוּלִית. נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁ, שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ הָאוֹזֶן, וְאֵין נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבְּקוּלִית, שֶׁאֵין יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ שִׁבּוּרָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבְּקוּלִית. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין נִמְנִין עַל מוֹחַ שֶׁבְּקוּלִית, וְאִם נִמְנָה – נִמְנָה. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְיִשָּׂרֵף וְיִמָּנֶה? מִפְּנֵי אֲבָדָן קָדָשִׁים. עַל דַּעְתֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל: יִשָּׂרֵף וְיִמָּנֶה?

[דף נ״ד ע״ב]

סָבַר שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי יַעֲקֹב, דְּרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, הַבָּא בְּכֹשֶׁר מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה וְנִטְמָא – אָסוּר בִּשְׂבִירַת הָעֶצֶם.

מַה חָמִית מֵימַר – "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ", אַחַר שְׁנֵי בְקָרִים אַחַר בִּקְרוֹ שֶׁל אַרְבָּעָה עָשָׂר וְאַחַר בִּקְרוֹ שֶׁל חֲמִשָּׁה עָשָׂר. וּכְתִיב: "וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף",

מַהוּ לְהָצִית אֶת הָאוּר בְּמִדּוֹרַת חָמֵץ? מַאן דְּיָלֵיף מִן הַנּוֹתָר – אָסוּר, מַאן דְּלֹא יָלֵיף מִן הַנּוֹתָר – מֻתָּר.

אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חִיָּה: יָרְדוּ לָהּ כְּשִׁיטַת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כְּמָה דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר תַּמָּן תִּינוֹק שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ נִמּוֹל בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, וְהָכָא עָבַר זְמַנּוֹ נִשְׂרָף בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה.

הֲלָכָה יא מַתְנִי' – כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל, יֵאָכֵל בִּגְדִי הָרַךְ,

וְרָאשֵׁי כְנָפַיִם וְהַפְּחוּסִים.

הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בַּפֶּסַח הַטָּהוֹר, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אַרְבָּעִים. אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטְּמֵא, אֵינוֹ לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים:

גְּמָרָא – גְּדִידִים הָרַבִּים, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נִמְנִין עָלֵיהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵין נִמְנִין עָלֵיהֶן. רַבִּי יַעֲקֹב רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָה: מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. דְּאִיתְפַּלְגוּן, דְּתָנֵינַן תַּמָּן, אֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן: עוֹר הָאָדָם, וְעוֹר חֲזִיר שֶׁל יִשּׁוּב. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: אַף עוֹר שֶׁל חֲזִיר הַבָּר. עוֹר חֻטְּרַת גָּמָל הָרַכָּה, עוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֶגֶל הָרַךְ, עוֹר בֵּית הַפַּרְסוֹת, עוֹר בֵּית הַבֹּשֶׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל, וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה, וְעוֹר הָאֲנָקָה, וְהַכּוֹתֵל, וְהַלְּטָאָה, וְהַחֹמֶט. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלְּטָאָה כְּחַלְּדָה, וְכֻלָּן שֶׁעִבְּדָן אוֹ שֶׁחִלְּדָן כָּהֶן כְּדֵי עֲבוֹדָה – טְהוֹרִין, חוּץ מֵעוֹר הָאָדָם.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁמֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

[דף נ"ה ע"א]

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאִסּוּר וּלְטַמְאָה, אֲבָל לְלִקּוּת – עוֹר הוּא, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו מִשּׁוּם נְבֵלָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִשְׁנָה שְׁלֵמָה שָׁנָה רַבִּי בּוֹן לְאִסּוּר, בֵּין לְלִקּוּת בֵּין לְטַמְאָה. מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, תַּמָּן הוּא עָבַד לֵיהּ בָּשָׂר, וְכָא לֹא עָבַד לֵיהּ בָּשָׂר.

אָמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי: שַׁנְיָא הִיא תַּמָּן שֶׁהוּא עוֹר, וְעוֹר סוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת. כָּל שֶׁכֵּן מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַה אִין תַּמָּן שֶׁסּוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת הוּא עָבַד לֵיהּ בָּשָׂר, כָּאן שֶׁאֵין סוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמַר רַבִּי אָבִין: טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר" – לֹא גִידִים.

רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין, אָמַר רַבִּי חִיָּה, רַבִּי אִיסִי חַד מִיחְלַף וְחַד מִיחְלַף וְתַנַּיי. מַאן דְּמִיחְלַף לֵית לֵיהּ כְּלָיָן קִישׁוּי.

וְכַמָּה יִשְׁבּוֹר? רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי זְעֵירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַד כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַיָּד מַחֲגֶרֶת. רַבִּי יוֹנָה אָמַר רַבִּי זְעֵירָא וְרַבִּי בָּא, תְּרֵיהוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן חַד אָמַר כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַיָּד מַחֲגֶרֶת וְחוֹרָנָה אָמַר אֲפִילוּ צִפּוֹרֶן. מַאן דְּאָמַר יָד – כָּל שֶׁכֵּן צִפּוֹרֶן. מַאן דְּאָמַר צִפּוֹרֶן אֲבָל יָד – לֹא.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, תְּרֵיהוֹן אָמְרֵי: לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁבּוֹר עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בָּשָׂר וּמִמָּקוֹם בָּשָׂר. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר שְׁמוּאֵל בַּר אַבָּא בָּעֵי מֵעַתָּה לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּטּוֹל אֶבֶן וִירַסֶּם

עֶצֶם, לְחַיֵּב עַל כָּל עֶצֶם וְעֶצֶם. הָדָא דְּתֵימַר בְּהַתְרָיָיה אַחַת, אֲבָל בִּשְׁתֵּי הַתְרָיוֹת, שֶׁכֵּן אֲפִילוּ עֶצֶם אֶחָד וְשִׁבְּרוֹ וְחָזַר וְשִׁבְּרוֹ – חַיָּב שְׁתַּיִם.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי, הָדָא פְלִיגָא עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: עֶצֶם שֶׁאֵין עָלָיו בָּשָׂר מֻתָּר לְשׁוֹבְרוֹ לֹא אָמַר אֶלָּא שֶׁלֹּא יִלְקֶה הָא לְאֶסּוֹר אָסוּר:

אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא אֵינוֹ לוֹקֶה אַרְבָּעִים. רַבִּי אָבוֹן בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַתְנִיתָא כְּשֶׁבָּא בְּטֻמְאָה מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל אִם בָּא בְּטָהֳרָה וְנִטְמָא, כְּבָא בְּטָהֳרָה וְלוֹקִין עַל שְׁבִירָתוֹ.

[דף נ"ה ע"ב]

מָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: וְהָא תְּנִינַן עֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַנּוֹתָר יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר, וְיָקוּץ מִפְּנֵי מוֹהַ.

וַיַּחְלֹץ בָּשָׂר מִן הָעֲצִים וְיָקוּץ. שֶׁלֹּא לְפַקֵּעַ תַּחַת הַבָּשָׂר.

הֲלָכָה יב מַתְנִי' – אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ, חוֹתֵךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם, וְקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק, וְחוֹתֵךְ.

וּבַמֻּקְדָּשִׁין קוֹצֵץ בַּקּוֹפִין, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם.

מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים כְּלִפְנִים, מִן הָאֲגַף וְלַחוּץ כְּלַחוּץ. הַחַלּוֹנוֹת, וְעוֹבִי הַחוֹמָה, כְּלִפְנִים.

גְּמָרָא – רַבִּי סִימוֹן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם בַּר פְּדָיָה: הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר – מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם עַד כְּדֵי עוֹנְשָׁן בִּכְזַיִת,

מַהוּ שֶׁיְּפַסְּלוּ בִּתְרוּמָה? קַל וָחֹמֶר, אִם מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם לְפָסֵל בִּתְרוּמָה, הֵן עַצְמָן לֹא כָּל שֶׁכֵּן?

הָהֵן יוֹצֵא מַה אַתְּ עָבֵד לֵיהּ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם אוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם? אֵין תֵּימַר הָהֵן יוֹצֵא מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם – פִּגּוּל וְנוֹתָר אֵינָן פּוֹסְלִין בִּתְרוּמָה, אֵין תֵּימַר פִּגּוּל וְנוֹתָר אֵינָן פּוֹסְלִין בִּתְרוּמָה – הָהֵן יוֹצֵא לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בְּלוּם. דְּלֹא כֵּן, יִטְמָא צַד הַחִיצוֹן וְצַד הַפְּנִימִי!

אָמַר רַבִּי אָבִין: מַאן אִית לֵיהּ דָּבָר טָמֵא מֻחָמַת עַצְמוֹ, לֹא רַבִּי מֵאִיר?

לֹא כֵּן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַדְּבָרִים טְהוֹרִין בְּרֵבָּן, כֵּינָן שֶׁחִתֵּךְ רֻבָּן – לָאו כְּפָרוּשׁ הוּא. יְהֵא כְּמַגִּיעֵי בּוֹ וְיֵהֵא פָּסוּל.

אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָה:

[דף נ"ו ע"א]

בְּמְחַתֵּךְ כָּל שֶׁהוּא וּמַשְׁלִיךְ.

רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: לֹא קִדְּשׁוּ תַּחַת הָאָגוּף שֶׁבִּירוּשָׁלַם.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כְּדֵי שֶׁיְּהוּ מְצוֹרָעִין מְגִנִּין תַּחְתֵּיהֶן בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וּדְכַוָּתְהוּ לֹא קִדְּשׁוּ תַּחַת הָאָגוּף שֶׁל הַר הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ זָבִין מְגִנִּין תַּחְתֵּיהֶן בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. מְצוֹרָע אֵין לוֹ אֵיכָן לְהָגֵן, זָב יֵשׁ לוֹ אֵיכָן לְהָגֵן, זָב יֵשׁ לוֹ אֵיכָן לְהָגֵן בְּכָל יְרוּשָׁלַם.

רַבִּי יוֹחָנָן בַּר מְדָיָא בְּשֵׁם רַבִּי פִּנְחָס: מִן מַה דַּאֲנַן חָמֵי רַבָּנָן שְׁלָחִין סַנְדְּלִיהוֹן תַּחַת הָאָגוּף שֶׁל הַר הַבַּיִת, הָדָא אָמַר שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ תַּחַת הָאָגוּף שֶׁל הַר הַבַּיִת.

רַב שָׁאוּל לְרַבִּי חִיָּא רַבָּה: גַּגּוֹת יְרוּשָׁלַם מַה הֵן? אָמַר לֵיהּ: מִן מַה דְּמַתְלִין מַתְלָא – 'פִּסְחָא בְּזֵיתָא וַהֲלֵילָה, מִתַּבַּר אַגְרָיֵיא', הָדָא אָמְרָה גַּגּוֹת יְרוּשָׁלַם קֹדֶשׁ. רַבִּי יִרְמְיָה רַבִּי מָיְשָׁא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב רַב יִצְחָק בְּשֵׁם רַב: גַּגּוֹת יְרוּשָׁלַם חוֹל. וְהָא תְּנִינַן מִן הָאָגוּף וְלִפְנִים בְּלִפְנִים מִן הָאָגוּף וְלַחוּץ בְּלַחוּץ? פְּתַר לָהּ בְּגַג מְבֻצָּר לָאֲוִיר חָצֵר הָא מַתְנִיתָא.

וְהָא תְּנִינַן הַחַלּוֹנוֹת וְעֻבְּיֵי הַחוֹמָה כְּלִפְנִים? עוֹד הִיא בְּגַג מְצֻעָר לָאֲוִיר חָצֵר הִיא מַתְנִיתָא. וְאָתְיָא כְּהַהִיא דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חִינְנָא: "וַיְאַבֶּל חֵל וְחוֹמָה" – שׁוּרָא וּבַר שׁוּרָא.

אִם עֻבְּיֵי הַחוֹמָה קְדוּשׁוּ כָּל שֶׁכֵּן חַלּוֹן, אָמַר רַבִּי אַחָא: בְּחַלּוֹן שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָגוּף נִצְרְכָה, אַף עַל גַּב דְּתֵימַר לֹא קְדְּשׁוּ תַּחַת הָאָגוּף שֶׁל יְרוּשָׁלַם חַלּוֹן שֶׁעַל גַּב הָאָגוּף קֹדֶשׁ.

תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה: מְחִילוֹת שֶׁתַּחַת הַהֵיכָל חוֹל וְגַגּוֹת הַהֵיכָל קֹדֶשׁ. רַבִּי אֵימֵי בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן, מְדוּרָה הָיְתָה שָׁם וּבֵית כִּפֵּא שֶׁל כָּבוֹד וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נָעוּל יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם, פָּתוּחַ יָדוּעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסָה: וְכִי צוֹאָה טְמֵאָה וַהֲלֹא אֵינָהּ אֶלָּא נְקִיּוּת. וַיֵּדֶא אָמַר דָּא? יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּמְסִבָּה הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה וְנֶרְוֹת דּוֹלְקִין מִיכָּן וּמִיכָּן עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. אִם קָדֵשׁ הוּא יֵלֵךְ לוֹ בִּקְצָרָה.

הֲלָכָה יג מַתְנִי' – שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד, אֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הֵילָךְ וְאוֹכְלִין, וְאֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הֵילָךְ וְאוֹכְלִין, וְהַמְּחַם בָּאֶמְצַע.

וּכְשֶׁהַשַּׁמָּשׁ עוֹמֵד לִמְזוֹג, קוֹפֵץ אֶת פִּיו וּמַחֲזִיר אֶת פָּנָיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל חֲבוּרָתוֹ וְאוֹכֵל. וְהַכַּלָּה, הוֹפֶכֶת פָּנֶיהָ וְאוֹכֶלֶת.

[דף נ"ו ע"ב]

גְּמָרָא – כְּתִיב: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה", אֵין לִי אֶלָּא חוּץ לַבַּיִת חוּץ לַחֲבוּרָה מְנַיִן תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תוֹצִיא חוּצָה. אָמַר רַבִּי יוּדָה: מִיכַּן שֶׁאִם הוֹצִיא חוּץ לַחֲבוּרָה שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב. אָמַר רַבִּי מָנָא: אָמַר קְרָיָיא "לֹא תוֹצִיא חוּצָה", וְנָן אָמְרִין אִם חוּץ לַחֲבוּרָה שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב לֹא כָל שֶׁכֵּן חוּץ לַבַּיִת. רַבִּי אֵימֵי בָּעֵי, הוֹצִיא מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה כְּשְׁנֵי זִיתִים, חַיָּב שְׁתַּיִם מִשּׁוּם "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת וּמִשּׁוּם לֹא תוֹצִיא" חוּצָה.

נִמְנוּ עַל הַפֶּסַח, הוֹצִיא אֶחָד כַּזַּיִת – חַיָּב. שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה – פְּטוּרִין מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי חֲבוּרָתָן רְאוּיִין לְהַמְשִׁיךְ אֶצְלָן, אֶלָּא שֶׁהֵן עוֹבְרִין בַּעֲשֵׂה. וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֲפִילּוּ בַּעֲשֵׂה אֵינָן עוֹבְרִין, דְּתָנֵי, "עַל הַבְּתִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם" – מְלַמֵּד שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, יָכוֹל אַף אוֹכְלָיו יְהוּ אוֹכְלִין אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל". הָא כֵיצַד? פֶּסַח נֶאֱכָל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְאֵין אוֹכְלָיו אוֹכְלִין אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף אוֹכְלָיו אוֹכְלִין אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.

מַה מְקַיְּמִים רַבִּי שִׁמְעוֹן "בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל" – שֶׁלֹּא תְהֵא חֲבוּרָה מִקְצָתָהּ אוֹכֶלֶת בִּפְנִים וּמִקְצָתָהּ אוֹכֶלֶת בַּחוּץ.

יָחִיד שֶׁהוֹצִיא כַּזַּיִת חוּץ לַחֲבוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי חֲבוּרָתוֹ רְאוּיִים לְמָשֵׁךְ אֶצְלוֹ נִפְטַר מִלֹּא תַעֲשֶׂה. רַבִּי חָיָה בַּר בָּא בָּעֵי, לָמָּה לִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֶפִּלּוּ כְּרַבָּנָן, מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי חֲבוּרָתָן רְאוּיִין לְמָשֵׁךְ אֶצְלָן נִפְטְרוּ מִלֹּא תַעֲשֶׂה, אֲפִילּוּ בַּעֲשֵׂה לֹא יְהוּ.

שַׁמָּשׁ שֶׁאָכְלָן כַּזַּיִת, וְהוּא בְּצַד הַתַּנּוּר, אִם הָיָה פִּקֵּחַ מְמַלֵּא אֶת כְּרֵסוֹ מִמֶּנּוּ. אִם רָצוּ לַחֲלֹק לוֹ כָּבוֹד – בָּאִין וְאוֹכְלִין עִמּוֹ בְּצַד הַתַּנּוּר, וְאִם לָאו – נוֹתְנִין לוֹ חֶלְקוֹ וְאוֹכֵל בִּמְקוֹמוֹ.

[דף נ"ז ע"א]

תַּמָּן אָמַר דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. וְלֹא שְׁמִיעִין דְּאָמַר רַבִּי הִילָא: רַבִּי אִיסִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה, הַכֹּל מוֹדִין בַּתְּחִלָּה שֶׁהֵן חוֹלְקִין, בַּסּוֹף שֶׁאֵינָן חוֹלְקִין, מַה פְּלִיגִין? בְּשֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין וְאוֹכְלִין, וּפְקָעָה עֲלֵיהֶן הַקְּוָרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עוֹקְרִין הֵן חֶלְקָן וְאוֹכְלִין בְּמָקוֹם אַחֵר. וְרַבָּנָן אָמְרִין: אֵינָן עוֹקְרִין אֶת חֶלְקָן וְאוֹכְלִין בְּמָקוֹם אַחֵר.

רַבִּי חִיָּא בַּר בָּא אָמַר: רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה בָּעֵי, מֵעַתָּה הַמּוֹצִיא אֵינוֹ חַיָּב עַד שָׁעָה שֶׁיֹּאכַל? אָתָא רַבִּי שְׁמוּאֵל רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַמּוֹצִיא אֵינוֹ חַיָּב עַד שָׁעָה שֶׁיֹּאכַל. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: וְתָנֵי תַּמָּן, יָחִיד שֶׁהוֹצִיא כַּזַּיִת חוּץ לַחֲבוּרָה – חַיָּב. וְלֹא פָּסַל עַצְמוֹ מִפְּנֵי חֲבוּרָתוֹ, הָדָא אָמְרָה אֲפִילּוּ לֹא אָכַל, אֵין תֵּימַר אָכַל, לָמָּה לִי לֹא פָּסַל עַצְמוֹ מִבְּנֵי חֲבוּרָתוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסָה: כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיאוֹ פְּסָלוֹ, אֲפִילּוּ אָכַל דָּבָר פָּסוּל אָכַל.

וַיֵּדָא אָמַר דָּא? יֵשׁ שׁוֹבֵר אַחַר שׁוֹבֵר, אֵין מוֹצִיא אַחַר מוֹצִיא. אוֹ הָדָא אָמְרָה, כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיאוֹ פְּסָלוֹ. אוֹ הָדָא אָמְרָה, הַמּוֹצִיא אֵינוֹ חַיָּב עַד שָׁעָה שֶׁיֹּאכַל.

פְּשִׁיטָא דָּא מִילְּתָא, הִתְחִילוּ אֵלּוּ וְנִטְמְאוּ אֵלּוּ – זָכוּ טְהוֹרִין בְּחֶלְקָן שֶׁל טְמֵאִין, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִילּוּ הִתְחִילוּ אֵלּוּ וְנִטְמְאוּ הֵן – זָכוּ טְהוֹרִין בְּחֶלְקָן שֶׁל טְמֵאִין. אֲבָל הִתְחִילוּ אֵלּוּ וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן – לֹא זָכוּ טְהוֹרִין בְּחֶלְקָן שֶׁל טְמֵאִין.

יָחִיד מַפְשִׁיט יָדוֹ בְּכָל הַבַּיִת וְאֵין חֲבוּרָה מַפְשֶׁטֶת יָדָהּ בְּכָל הַבַּיִת. וְהָא תְנִינַן שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת! לֹא אָמַר אֶלָּא שְׁתַּיִם, הָא אַחַת לֹא. וְהָא תְנִינַן הַמְּיַחֵם בָּאֶמְצַע! מָקוֹם שֶׁהַשָּׁמֶשׁ מוֹכִיחַ עָלָיו – שָׁם הוּא חֲבוּרָתוֹ.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. הַמַּקְדִּישׁ אֶת הָעוֹף וְנוֹלַד בּוֹ מוּם - יֵשׁ לוֹ פִּדְיוֹן. הִקְדִּישׁוֹ בַּעַל מוּם - אֵין לוֹ פִּדְיוֹן, אֵין לְךָ שֶׁטָּעוּן פִּדְיוֹן אֶלָּא בְּהֵמָה בִּלְבַד. בְּבְכוֹר נֶאֱמַר: "לֹא תִפְדֶּה", בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר: "לֹא יִגָּאֵל". הֵרֵי עָלַי חַלּוֹת וְהֵבִיא רְקִיקִין, רְקִיקִין וְהֵבִיא חַלּוֹת - מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא, וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. אִלּוּ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד וְהֵבִיאָם בִּשְׁנֵי כֵלִים - לֹא קִדְּשָׁם בִּשְׁנֵי כֵלִים. בִּשְׁנֵי כֵלִים וְהֵבִיאָם בִּכְלִי אֶחָד - לֹא קִדְּשָׁם בִּכְלִי אֶחָד. בִּכְלִי אֶחָד - הֵבִיאָם בִּשְׁנֵי כֵלִים. אָמְרוּ לוֹ: בִּכְלִי אֶחָד נָדַרְתָּ - הֵרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר, וְאִם הֶחֱזִיר הֵרֵי הוּא כִּשְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ. בִּשְׁנֵי כֵלִים וְהֵבִיאָם בִּכְלִי אֶחָד, וְאָמְרוּ לוֹ: בִּשְׁנֵי כֵלִים נָדַרְתָּ - הֵרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר, וְאִם הֶחֱזִיר - הֵרֵי אִלּוּ פְּסוּלִין.

ב. הֵרֵי עָלַי תּוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם וְעוֹלָה בְּלֹא נְסָכִים - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא תּוֹדָה וְלַחְמָהּ עִמָּהּ, וְעוֹלָה וּנְסָכֶיהָ עִמָּהּ. כֹּהֵן שֶׁאָמַר: הֵרֵי עָלַי מִנְחָה שֶׁתִּקָּמֵץ וְתֵאָכֵל. יִשְׂרָאֵל אָמַר: הֵרֵי עָלַי מִנְחָה שֶׁתַּעֲלֶה כָּלָה לְאִישִׁים - כּוֹפִין אוֹתָם, וּמֵבִיא מִנְחָה כְּתִקּוּנָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין.

ג. הֵרֵי עָלַי מִן הַמִּנְחָה מִן שְׁעוּרִין - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא מִן הַחִטִּין; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִים. הֵרֵי עָלַי מִן הַחִטִּים - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא מִן הַקֶּמַח; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. הֵרֵי עָלַי חֲצִי עִשָּׂרוֹן - כּוֹפִין אוֹתוֹ וְיָבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. הֵרֵי עָלַי עִשָּׂרוֹן אֶחָד לְהָבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים - כּוֹפִין אוֹתוֹ וְיָבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים בִּשְׁנֵי כֵלִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. הֵרֵי עָלַי עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים שְׁלֵמִים,

הַשָּׁלֵם

שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין כְּדֶרֶךְ חֲצָאִין. הֵרֵי עָלַי מֵאָה עִשָּׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד, וְאַרְבָּעִים בִּכְלִי אַחֵר, וְאִם הֵבִיא מֵחֲצָה בִּכְלִי אֶחָד וּמֶחֱצָה בִּכְלִי אַחֵר - לֹא יָצָא. בִּשְׁנֵי כֵלִים - מֵבִיא מֶחֱצָה בִּכְלִי אֶחָד וּמֶחֱצָה בִּכְלִי אַחֵר, וְאִם הֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד וְאַרְבָּעִים בִּכְלִי אַחֵר - יָצָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אָמְרוּ לִי חֲבֵרַי, מִפְּנֵי מָה הָאוֹמֵר "עָלַי שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן" מֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד. שִׁשִּׁים שִׁשִּׁים וְאֶחָד - מֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד, וְאֶחָד בִּכְלִי אַחֵר? וְאָמַרְתִּי לָהֶן: אִמְרוּ אַתֶּם! אָמְרוּ: שֶׁכֵּן הַצִּבּוּר מֵבִיא בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שִׁשִּׁים. אָמַרְתִּי לָהֶן: וַהֲלֹא שִׁשִּׁים וְאֶחָד מַקְרִיבִין? אָמְרוּ לִי: מֵעַט יָחִיד מִן הַצִּבּוּר אֶחָד. אָמַרְתִּי לָהֶן: וַהֲלֹא אִלּוּ קְרֵבִין בַּבֹּקֶר, וְאִלּוּ קְרֵבִין בֵּין הָעַרְבַּיִם. דָּבָר אַחֵר: וַהֲלֹא יֵשׁ שָׁם מִנְחַת פָּרִים אֵילִים וּכְבָשִׂים, וְאֵין מְעָרְבִין מִנְחַת פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים זֶה בָּזֶה. אָמְרוּ לִי: אִם לָאו, אֲמוֹר אַתָּה! אָמַרְתִּי לָהֶן: תַּלְמוּד לוֹמַר (במדבר כח, יג): "סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן" - מִנְחָה שֶׁשּׁוֹלֵט בָּהּ לְבוֹלְלָהּ. אָמְרוּ לִי: בְּשִׁשִּׁים - שׁוֹלֵט, בְּשִׁשִּׁים וְאֶחָד - אֵינוֹ שׁוֹלֵט? אָמַרְתִּי לָהֶן: כָּל הַשְּׁעוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה קְצוּבִין הֵן, בְּאַרְבָּעִים סְאָה - הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קַרְטוֹב - אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבֹּל בָּהֶן. כַּבֵּיצָה מְטַמֵּא טָמְאַת אוֹכְלִין חָסֵר אֲפִלּוּ שׁוּמְשׁוֹם - אֵין מְטַמֵּא טָמְאַת אוֹכְלִין. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טָמֵא מִדְרָס, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה חָסֵר נִימָא אַחַת - אֵין מְטַמֵּא טָמְאַת מִדְרָס. הֲוֵי כָּל הַשְּׁעוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה קְצוּבִין הֵן.

ד. הַמִּתְנַדֵּב יַיִן כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא - נוֹתְנִין לְסָפָלִים שֶׁמָּן, כְּדִבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן, קָרֵב עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים. הַמִּתְנַדֵּב יַיִן כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אֵינוֹ מֵבִיא, לֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם וְלֹא חֲמִשָּׁה, אֶלָּא מֵבִיא שִׁלְשָׁה כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הַכֶּבֶשׂ. אַרְבָּעָה - כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הָאֵשִׁים. שִׁשָּׁה - כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הַפָּר. שִׁבְעָה - כְּדֵי

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הָאַיִל וְעִם הַכֶּבֶשׂ, מִכָּאן וָאֵילָךְ, אַתָּה יָכוֹל לְחוֹלְקוֹ.

ה. ׳פַּרְשָׁתִי מִנְחָה וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פָּרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא חָמֵשׁ מְנָחוֹת לַחֲמִשָּׁה מִינִים. ׳הֲרֵי עָלַי מִן מְנָחוֹת׳ - מֵבִיא שְׁתֵּי מְנָחוֹת מִמִּין אֶחָד. ׳שְׁנֵי מִינֵי מְנָחוֹת׳ - מֵבִיא שְׁתֵּי מְנָחוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. ׳הֲרֵי עָלַי מִן עֶשְׂרוֹנוֹת׳ - מֵבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת מִמִּין אֶחָד. ׳מִינֵי עֶשְׂרוֹנוֹת׳ - מֵבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. ׳פַּרְשָׁתִי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת וְאֵינִי יוֹדֵעַ מֵאֵיזוֹ מֵהֶן פָּרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא חָמֵשׁ מְנָחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מִינִים שֶׁל שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרוֹנוֹת. ׳פַּרְשָׁתִי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת וְאֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁל כַּמָּה עֶשְׂרוֹנוֹת פָּרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא מְנָחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת, מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים, שֶׁהֵן אֶלֶף וּשְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים עֶשְׂרוֹנוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן. פָּרַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מִין פָּרַשְׁתִּי, וְכַמָּה עֶשְׂרוֹנוֹת פָּרַשְׁתִּי - הֲרֵי זֶה מֵבִיא חָמֵשׁ מְנָחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מִינִין, שֶׁל שִׁשִּׁים שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן, מֵאֶחָד וְעַד שֶׁהֵן תִּשְׁעָה אֲלָפִים וּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים עֶשְׂרוֹנוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חָמֵשׁ מְנָחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מִינִין, שְׁלֹשִׁים עִשָּׂרוֹן שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרוֹנִים. הֲרֵי עָלַי לִבוֹנָה - לֹא יִפְחוֹת מִן הַקֹּמֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשְׁקַל עֲשָׂרָה דִּינָרִין. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: כֹּהֵן מְקֻדָּשָׁה בִּכְלִי שָׁרֵת, וּמַקְטִירָהּ. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: ׳הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בְּרֶזֶל׳ - לֹא יִפְחוֹת מִכְּלִיָּא עוֹרֵב שֶׁבְּהֵיכָל.

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

יג,א ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה מִן הַבָּקָר׳ - יָבִיא עֵגֶל. ׳מִן הַצֹּאן׳ - יָבִיא כֶּבֶשׂ. ׳הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה וּשְׁלָמִים מִן הַבָּקָר׳ - יָבִיא עֵגֶל. ׳מִן הַצֹּאן׳ - יָבִיא כֶּבֶשׂ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא עֵגֶל - קַבֵּל הֵימֶנּוּ. אַיִל - קַבֵּל הֵימֶנּוּ. כֶּבֶשׂ - קַבֵּל הֵימֶנּוּ, שֶׁבְּכָלָן הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא נוֹתֵן אֶת הַטַּעַם,

הַשָּׁלֵם

עֵגֶל - שֶׁיֵּד הַגְּבוֹהָה עַל הָעֶלְיוֹנָה, אַיִל - לֹא גָדוֹל וְלֹא קָטָן אֶלָּא בֵּינוֹנִי. כֶּבֶשׂ - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, כְּשֵׁם שֶׁהַמַּקְדִּישׁ סְתָם הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן, כָּךְ הָאוֹמֵר ׳הֲרֵי עָלַי סְתָם׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן. ׳הֲרֵי עָלַי לַמִּזְבֵּחַ׳ - יָבִיא לְבוֹנָה, שֶׁסְּתָם הֶקְדֵּשׁ לַמִּזְבֵּחַ - לְבוֹנָה. ׳הִפְרַשְׁתִּי לַמִּזְבֵּחַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ עַל מַה הִפְרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ, שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ. ׳סָלַע זוֹ לַמִּזְבֵּחַ׳ - יָבִיא בָּהּ עֵגֶל. ׳הִפְרַשְׁתִּי לַמִּזְבֵּחַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי הִפְרַשְׁתִּיהָ׳ - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ כְּנֶגְדָּהּ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ - יָבִיא עֵגֶל זֶה לַמִּזְבֵּחַ, עֵגֶל זֶה לַמִּזְבֵּחַ - יְבִיאֵנוּ עוֹלָה. ׳הִפְרַשְׁתִּיו לַמִּזְבֵּחַ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי הִפְרַשְׁתִּיו - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיַפְרִישׁ כְּנֶגְדּוֹ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ.

ב. ׳הֲרֵי עָלַי קְרוֹן׳ וְהֵבִיא נִימוּס, ׳נִימוּס׳ וְהֵבִיא קְרוֹן - מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי שׁוֹר בְּמָאתַיִם׳ וְהֵבִיא שְׁנֵי שְׁוָרִים בְּמָנֶה מָנֶה - לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי שׁוֹר בְּמָנֶה׳ וְהָלַךְ וְהֵבִיא שׁוֹר בְּמָאתַיִם - יָצָא, שֶׁבִּכְלָל מָאתַיִם מָנֶה. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא. ׳שׁוֹר זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי אֵילִים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה׳ וְנִסְתָּאֵב, אִם רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה׳! וְנִסְתָּאֵב, אִם רוֹצֶה - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה׳! וְנִסְתָּאֵב, רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו עֵגֶל. ׳עֵגֶל זֶה עוֹלָה׳! וְנִסְתָּאֵב, רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו שׁוֹר. ׳שׁוֹר מִן שׁוֹרָיו עוֹלָה׳, וְכֵן שׁוֹר שֶׁל עוֹלָה שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁוָרָיו - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן עוֹלָה. וְהַשְּׁאָר - יִמָּכְרוּ לְחַיְבֵי עוֹלוֹת, וְדָמָיו חֻלִּין.

תּוֹסֶפְתָּא

ג. ״הֲרֵי עָלַי עוֹלָה״ - יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ, וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ - לֹא יָצָא, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת. ״הֲרֵינִי נָזִיר״ - יְגַלַּח בַּמִּקְדָּשׁ, וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ - לֹא יָצָא, וְחַיָּבִין עַל זְבָחָיו כָּרֵת. הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ, אוֹ בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, בְּשָׁעַת אִסּוּר הַבָּמָה - אָסוּר. בְּשָׁעַת הֶתֵּר הַבָּמָה - מֻתָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-ב כג, ט): ״אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת עַל מִזְבַּח ה׳ בִּירוּשָׁלִַם כִּי אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם״; יָכוֹל אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶן - יְהִיוּ אֲסוּרִין, אִם לָאוּ - יִהְיוּ מֻתָּרִים? אֱמוֹר מֵעַתָּה: כְּשֵׁרִין לְחַלֵּק וּפְסוּלִין לְקָרֵב, בְּבַעֲלֵי מוּמִין. הֲרֵי שֶׁהָיָה טָהוֹר בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה, וּבְשָׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, נִטְמָא - הֲרֵי זֶה חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ טָהוֹר בְּשָׁעַת זְרִיקָה וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, נִטְמָא, אֵין חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. לְעוֹלָם אֵין חוֹלֵק בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיְּהֵא טָהוֹר בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה וּבְשָׁעַת זְרִיקַת דָּמִים וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים. כֹּהֵן בָּא וּמַקְרִיב קָדָשָׁיו בְּמִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ שָׁלוֹ - עוֹרָן וַעֲבוֹדָתָן שֶׁלּוֹ, וְאִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - נוֹתְנִין לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, עוֹרָן וּבְשָׂרָן שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם - נוֹתְנִין לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, עוֹרָן וַעֲבוֹדָתָן שֶׁלּוֹ. וְגֶזֶל הַגֵּר - נוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, וּשְׁדֵה אֲחוּזָה - נִתֶּנֶת לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהַיּוֹבֵל נִכְנָס לְתוֹכָהּ.

ד. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיוּ מַכְנִיסִין עוֹרוֹת קָדָשִׁים לְלִשְׁכַּת בֵּית הַפַּרְוָה, וְהָיוּ מְחַלְּקִין אוֹתוֹ בְּעַרְבִית בֵּית אָב שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהָיוּ גְּדוֹלֵי כְהֻנָּה בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ. הִתְקִינוּ, שֶׁיְּהוּ מְחַלְּקִין אוֹתוֹ בְּעַרְבֵי שַׁבָּת לְכָל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר, וַעֲדַיִן הָיוּ גְּדוֹלֵי כְהֻנָּה בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ, לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִין עַד שֶׁחִפּוּ כֹּהֲנִים פְּנֵי כָל הָאוּלָם בְּטַבְלָאוֹת שֶׁל זָהָב, מֵאָה עַל מֵאָה, וְעַל עִבֵּי דִּינָר זָהָב, מַה שֶּׁמְּחַפִּין עַד הָרֶגֶל, וּבָרֶגֶל, מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמַנִּיחִין אוֹתָן עַל גַּבֵּי מַעֲלוֹת בְּהַר הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הָעָם אֶת מְלַאכְתּוֹ

הַשָּׁלֵם

שֶׁהִיא נָאָה. וְשֶׁלֹּא נָטָה בָּהּ כְּלוּם אַחַר הֶרֶגֶל - חוֹזְרִין וְקוֹבְעִין אוֹתָם בִּמְקוֹמָם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹרוֹת שֶׁקָּמָה הָיוּ בִּירִיחוֹ, וְהָיוּ בַּעֲלֵי אֻגְרוֹף בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים, וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ, לֹא הִקְדִּישׁוּ בְּעָלִים לַשָּׁמַיִם אֶלָּא קוֹרוֹת שֶׁקָּמָה בִּלְבַד, עַל אֵלּוּ, וְעַל כֵּיוֹצֵא בָּהֶן, וְעַל דּוֹמֶה לָהֶן, וְעַל הָעוֹשִׂין כְּמַעֲשֵׂיהֶן, הָיָה אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית, וְאַבָּא יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר: אוֹי לִי מִבֵּית בַּיְתוֹס! - אוֹי לִי מֵאַלְתָּן! אוֹי לִי מִבֵּית קָתְרוֹס! - אוֹי לִי מִקְּלְמוֹסָן! אוֹי לִי מִבֵּית אֶלְחָנָן! - אוֹי לִי מִבֵּית לְחִישָׁתָן! אוֹי לִי מִבֵּית אֶלִישָׁע! - אוֹי לִי מִקְּלְמוֹסָן! אוֹי לִי מִבֵּית יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי! שֶׁהֵם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וּבְנֵיהֶם גִּזְבָּרִים, וַחֲתָנֵיהֶן אַמַרְכָּלִין, וַעֲבָדֵיהֶן בָּאִין וְחוֹבְטִין עָלֵינוּ בְּמַקְלוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָּא: מִפְּנֵי מָה חָרְבָה שִׁילֹה? - מִפְּנֵי בִּזָּיוֹן קָדָשִׁים שֶׁבְּתוֹכָהּ. יְרוּשָׁלַיִם, בִּנְיָן הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי מָה חָרְבָה? - מִפְּנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּגְלוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָהּ. אֲבָל בָּאַחֲרוֹנָה, מַכִּירִין אָנוּ בָּהֶן, שֶׁהֵן עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה וּזְהִירִין בְּמַעֲשְׂרוֹת, מִפְּנֵי מָה גָּלוּ? - מִפְּנֵי שֶׁאוֹהֲבִין אֶת הַמָּמוֹן, וְשׂוֹנְאִין אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, לְמַדְךָ, שֶׁקָּשָׁה שִׂנְאַת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְשָׁקְלָה הַכְּתוּב כְּנֶגֶד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. אֲבָל בַּבִּנְיָן הָאַחֲרוֹן, שֶׁעַתִּידָה לִבָּנוֹת בְּחַיֵּינוּ וּבְיָמֵינוּ, מַה נֶּאֱמַר בּוֹ? ״וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה׳ בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְגוֹ׳, וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה׳ וְאֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב״ וְגוֹ׳ (יְשַׁעְיָה ב, ג). וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה לא, ה): ״כִּי יֵשׁ יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרַיִם קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל ה׳ אֱלֹהֵינוּ״.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִשְׁחוֹט, אֲפִלּוּ כּוּתִי, אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עָרֵל, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶמִּיר דָּתוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. וּשְׁחִיטַת הַקּוֹף - הֲרֵי זוֹ

תּוֹסֶפְתָּא

פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרִים יב, כא): "וְזָבַחְתָּ וְאָכַלְתָּ" - לֹא שְׁזָבַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלֹא שֶׁזָּבַח הַקּוֹף, וְלֹא שֶׁנִּזְבְּחָה מֵאֵלֶיהָ. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט וּמַרַק עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁחִיטָה עַל יָדָיו - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם אוֹ רַב שְׁנַיִם - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁחַט וּמַרַק יִשְׂרָאֵל שְׁחִיטָה עַל יָדָיו - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שָׁחַט בָּהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ טְרֵפָה, וְיִשְׂרָאֵל בָּא וְגוֹמְרָהּ - מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין וְשׁוֹחֲטִין, אֶפְלוּ אֶחָד מִלְמַעְלָה וְאֶחָד מִלְמַטָּה - שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה.

ב. וְכֵן סוּמָא שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. קָטָן שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. לְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין: בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, בֵּין בִּסְפִינָה בֵּין בְּרֹאשׁ הַגָּג. בַּכֹּל שׁוֹחֲטִין: אֶפְלוּ בְּצוֹר, אֶפְלוּ בַּזְּכוּכִית, אֶפְלוּ בְּקָרוֹמִית שֶׁל קָנֶה. בַּכֹּל שׁוֹחֲטִין: בֵּין בְּדָבָר הַמְּחַבֵּר בַּקַּרְקַע, וּבֵין בְּתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, בֵּין שֶׁהֶעֱבִיר סַכִּין עַל גַּבֵּי צַוָּאר, וּבֵין שֶׁהֶעֱבִיר צַוָּאר עַל גַּבֵּי סַכִּין וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ג. הַמַּרְגִּיל לָעוֹר וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שֵׁן תְּלוּשָׁה אוֹ צִפֹּרֶן תְּלוּשָׁה - שׁוֹחֲטִין בָּהּ. מַגָּל קָצִיר כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ: בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. אִם הֶחֱלִיקוּ שִׁנֶּיהָ - הֲרֵי זוֹ כַּסַּכִּין. תָּחַב סַכִּין בָּאָרֶץ, בְּאַטְלֵס, וְשָׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. סַכִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּגִימוֹת פְּגִימוֹת - הֲרֵי זוֹ כִּמְגָרָה. אִם יֵשׁ בֵּין פְּגִימָה לַחֲבֶרְתָּהּ, כִּמְלֹא שְׁנַיִם בַּצַּוָּאר - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֵין בָּהּ אֶלָּא פְּגִימָה אַחַת, אִם הָיְתָה מְסַכְסֶכֶת וְשׁוֹחֶטֶת - כְּשֵׁרָה. אִם חוֹנֶקֶת - פְּסוּלָה.

ד. זָרַק אֶת הַסַּכִּין וְאֶת הַפִּגְיוֹן, וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. מְשׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ - כְּשֵׁרָה. וְשֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ - פְּסוּלָה.

ה. מִצְוַת שְׁחִיטָה: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא. הוֹלִיךְ וְלֹא הֵבִיא, אוֹ הֵבִיא וְלֹא הוֹלִיךְ - כְּשֵׁרָה. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בַּסַּכִּין כְּדֵי הוֹלָכָה וְהוֹבָאָה.

הַשָּׁלֵם

אִם הוֹלִיךְ וְהֵבִיא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּסַּכִּין מְלֹא שְׁנַיִם בַּצַּוָּאר - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ו. מִצְוַת שְׁחִיטָה: מִן הַטְּבִעַת וְעַד הָרֹאשׁ. מְגָרֶמֶת - פְּסוּלָה. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן אַנְטִיגְנוֹס מַכְשִׁיר. שִׁיֵּר בָּהּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה סָמוּךְ לָרֹאשׁ, מָקָף אֶת כֻּלָּהּ - כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה רֻבָּהּ מָקָף כַּלְבָנָה[1] - כְּשֵׁרָה. כָּל הַצַּוָּאר כָּשֵׁר לִשְׁחִיטָה.

ז. שְׁחָטָהּ מִלְמַעְלָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִלְמַטָּה וּמִן הַצְּדָדִין - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וּמִן הָעֹרֶף - כָּשֵׁר לְמִלִּיקָה. מָלַק מִלְמַעְלָה - מְלִיקָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִלְמַטָּה מִן הַצְּדָדִין - מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה. שְׁחִיטָה בִּכְלִי, מְלִיקָה בַּיָּד. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה - פָּסוּל בְּמִלִּיקָה. כָּשֵׁר בְּמִלִּיקָה - פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה. שְׁחִיטַת הָעוֹף בִּפְנִים - פְּסוּלָה, וּמִלִּיקָה - כְּשֵׁרָה. מְלִיקַת הָעוֹף בַּחוּץ - פְּסוּלָה, וּשְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: מָקוֹם כָּשֵׁר בַּשְּׁחִיטָה - פָּסוּל בַּמְּלִיקָה. מָקוֹם כָּשֵׁר בַּמְּלִיקָה - פָּסוּל בַּשְּׁחִיטָה.

ח. דַּם חַטָּאת בְּהֵמָה לְמַעְלָה, וְדַם כָּל הַזְּבָחִים לְמַטָּה. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּחַטָּאת - פָּסוּל בְּכָל הַזְּבָחִים. כָּשֵׁר בְּכָל הַזְּבָחִים - פָּסוּל בַּחַטָּאת. כָּשֵׁר בְּמִזְבַּח הַחִיצוֹן - פָּסוּל בְּמִזְבַּח פְּנִימִי. כָּשֵׁר בְּמִזְבַּח פְּנִימִי - פָּסוּל בְּמִזְבַּח חִיצוֹן. כָּשֵׁר בָּאֵלִים - פָּסוּל בַּכְּבָשִׂים. כָּשֵׁר בִּכְבָשִׂים - פָּסוּל בָּאֵילִים. הַפַּלְגִּיס[2] - בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל.

---

[1] הַלְבָנָה קֹדֶם שֶׁהִיא מְלֵאָה, נִרְאֵית כְּמוֹ שֶׁהִיא מַקֶּפֶת אֵיזֶה שֶׁטַח. וְאוֹמֶרֶת הַהֲלָכָה בַּתּוֹסֶפְתָּא: שֶׁצָּרִיךְ שֶׁרֹב הַנִּשְׁחָט בְּתוֹךְ הַטַּבַּעַת יִהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד כְּהֶקֵּף הַלְבָנָה שֶׁהוּא כְּאֶחָד.

[2] בֶּן י"ג חֹדֶשׁ.

תּוֹסֶפְתָּא

ט. כָּשֵׁר בַּפָּרָה - פָּסוּל בָּעֶגְלָה. פָּסוּל בַּפָּרָה - כָּשֵׁר בָּעֶגְלָה. עֲבוֹדָה - פּוֹסֶלֶת בָּזֶה וּבָזֶה. בְּנֵי יוֹנָה - מְשֻׁיְּעַלְּעוּ[3] אוֹ עַד שֶׁיַּצְהִיבוּ. תּוֹרִין - מְשֻׁפְּרִיחוּ. אֲפִלּוּ הֵן זְקֵנִים. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בְּתוֹרִין - פָּסוּל בִּבְנֵי יוֹנָה. כָּשֵׁר בִּבְנֵי יוֹנָה - פָּסוּל בְּתוֹרִין.

י. כֹּהֲנִים, מְשֻׁיָּבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וַאֲפִלּוּ הֵן זְקֵנִים - כְּשֵׁרִים, וְהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם. הַלְוִיִּם, מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה - כְּשֵׁרִים, וְאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּכֹּהֲנִים - פָּסוּל בַּלְוִיִּם. כָּשֵׁר בַּלְוִיִּם - פָּסוּל בַּכֹּהֲנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֹהֶל מוֹעֵד שֶׁבַּמִּדְבָּר! אֲבָל בְּבֵית עוֹלָמִים - אֵין הַלְוִיִּם נִפְסָלִין, אֶלָּא בְּקוֹל. כָּשֵׁר בְּכֹהֵן גָּדוֹל - פָּסוּל בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט. כָּשֵׁר בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט - פָּסוּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל. כָּשֵׁר בִּבְגְדֵי זָהָב - פָּסוּל בִּבְגְדֵי לָבָן. כָּשֵׁר בִּבְגְדֵי לָבָן - פָּסוּל בִּבְגְדֵי זָהָב.

יא. מְנוֹרָה, אֵין כְּשֵׁרָה אֶלָּא מִן הָעֲשֻׁיָּה. עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת - פְּסוּלָה. וּמִשְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - כְּשֵׁרָה. חֲצוֹצְרוֹת, אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא מִן הַכֶּסֶף. עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת - כְּשֵׁרָה. מִשְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - פְּסוּלָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: פָּסוּל בַּמְּנוֹרָה - כָּשֵׁר בַּחֲצוֹצְרוֹת. פָּסוּל בַּחֲצוֹצְרוֹת - כָּשֵׁר בַּמְּנוֹרָה.

יב. אֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס - טָמֵא, וְגַבּוֹ טָהוֹר. אֲוִיר כָּל הַכֵּלִים - טָהוֹר, וְגַבּוֹ טָמֵא. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶס - טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים. טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים - טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶס. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ טְהוֹרִין, וְגוּלְמֵיהֶן טְמֵאִין. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת טְמֵאִין, וְגוּלְמֵיהֶן טְהוֹרִין. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ - טָמֵא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת. טָהוֹר בִּכְלֵי מַתָּכוֹת - טָמֵא בִּכְלֵי עֵץ. וְהַמֵּבִיא אֲרוֹנוֹת וְתַנּוּרִין, סְפָלִין וּכְלֵי חֶרֶס, מְחוּצָה לָאָרֶץ עַד שֶׁלֹּא הוּסְקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס. מִשֶּׁהוּסְקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: בְּשָׁעָה שֶׁטְּמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים - טְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס. וּמִשָּׁעָה שֶׁטְּמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס - טְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. הַחוֹתָם[4], טָמֵא בִּיבֵשָׁה - טָהוֹר בָּרֹטֶב. גַּרְעִינָן[5] - טְמֵאָה בָּרֹטֶב וּטְהוֹרָה בִּיבֵשָׁה. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּיבֵשָׁה - טָמֵא בְּרֹטֶב, טָהוֹר בְּרֹטֶב - טָמֵא בִּיבֵשָׁה. שְׁקֵדִים הַמָּרִים, קְטָנִים - חַיָּבִין. גְּדוֹלִין - פְּטוּרִין. וּמְתוּקִין, גְּדוֹלִים - חַיָּבִין. קְטַנִּים - פְּטוּרִין. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: חַיָּב בַּשְּׁקֵדִים הַמָּרִים - פָּטוּר בַּמְּתוּקִין. חַיָּב בַּמְּתוּקִין - פָּטוּר בַּמָּרִים.

יג. כָּשֵׁר בַּגֵּט - פָּסוּל בִּפְרוֹזְבּוּל. כָּשֵׁר בִּפְרוֹזְבּוּל - פָּסוּל בַּגֵּט. כָּשֵׁר בָּאִשָּׁה - פָּסוּל בִּיבָמָה. כָּשֵׁר בִּיבָמָה - פָּסוּל בְּאִשָּׁה. כָּשֵׁר בִּגְרוּשָׁה - פָּסוּל בַּחֲלוּצָה. כָּשֵׁר בַּחֲלוּצָה - פָּסוּל בִּגְרוּשָׁה.

יד. בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּקִיעָה - אֵין הַבְדָּלָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה - אֵין תְּקִיעָה. בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת - תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין. אֶחָד שַׁבָּת - מַבְדִּילִין וְלֹא תוֹקְעִין. כֵּיצַד תּוֹקֵעַ? תּוֹקֵעַ פְּשׁוּטָה אַחַת וְלֹא מֵרִיעַ.

מַסֶּכֶת חַלִּין פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי חֲצָאִין בָּעוֹף - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנֵי חֲצָאִין

[3] כששומטים מִמֶּנּוּ נוֹצָה בָּא דָּם.

הַשָּׁלֵם

[4] בְּגַרְגִּיר שֶׁל עֲנָבִים וּתְמָרִים יֵשׁ "חוֹתָם" שֶׁחוֹתֵם אֶת נֶקֶב הַפְּרִי וּבְרֹאשׁ הַחוֹתָם - עֹקֶץ. וּכְשֶׁהוּא יָבֵשׁ הוּא מִצְטָרֵף, דְּחָשִׁיב נִגְמָר, וְחָזֵי לַאֲכִילָה עִם הַתְּמָרָה.

[5] גַּרְעִין שֶׁל תְּמָרָה לַחָה רָאוּי לָמוֹץ אוֹתָהּ, וּמִצְטָרֵף עִם הָאֹכֶל וְהוּא טָמֵא.

תּוֹסֶפְתָּא

בַּבְּהֵמָה. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּשְׁחֹט אֶת הַוֵּשֶׁט וּשְׁנֵי הַוְּרִידִין. שָׁחַט חֲצִי גַּרְגֶּרֶת בָּעוֹף, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת כֻּלָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֶחָד אוֹ רוֹב אֶחָד בָּעוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא לִזְמַן מְרֻבֶּה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הָיָה שׁוֹחֵט וְחָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ בִּבְשַׂת אַחַת, אִם נִתְכַּוֵּן לָכֵן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִם לָאו - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁמְטָה הַגַּרְגֶּרֶת - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. נִשְׁמְטָה הַגַּרְגֶּרֶת, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְנִמְצָא הַגַּרְגֶּרֶת שְׁמוּטָה, סָפֵק עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה סָפֵק מִשֶּׁנִּשְׁחֲטָה, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: כָּל סָפֵק שְׁמוּטָה פְּסוּלָה.

ב. נִגְנְבָה תַּרְנְגֹלְתּוֹ וּבָא וּמְצָאָהּ שְׁחוּטָה, נִגְנְבָה בְּהֶמְתּוֹ וּבָא וּמְצָאָהּ שְׁחוּטָה; רַבִּי חֲנַנְיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי חֲנַנְיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, בְּשֶׁמְּצָאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּשֶׁמְּצָאָהּ בָּאַשְׁפָּה. הַמּוֹצֵא תַּרְנְגֹלֶת שְׁחוּטָה בַּשּׁוּק, וְכֵן מִי שֶׁנָּתַן תַּרְנְגֹלֶת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק לִשְׁחוֹט, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה טִּיבוֹ - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. נְפָלָה סַכִּין וּשְׁחָטָה, אוֹ שֶׁדָּרַס עָלֶיהָ וּשְׁחָטָהּ, אוֹ שֶׁטָּבְחָה מֵאֵלֶיהָ - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. הָיָה שׁוֹחֵט וְהִרְתִּית, אוֹ שֶׁעָף, אוֹ שָׁדָחָה חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁדְּחָתוֹ הָרוּחַ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה סַכִּין מִיָּדוֹ וְהִגְבִּיהָהּ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה קֶרֶן טַלִּיתוֹ וְהִגְבִּיהָהּ, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה אַחֶרֶת - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּדֵי בְּקוּר בְּהֵמָה אַחֶרֶת. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ פָּסַק אֶת הַוֵּשֶׁט, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַוֵּשֶׁט וּפְסָקוֹ, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַגַּרְגֶּרֶת וּפְסָקָהּ, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת שְׁתֵּיהֶן וּפְסָקוֹ. רַבִּי יְשֵׁבָב אוֹמֵר: נִבְלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: טְרֵפָה וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְשֵׁבָב: אִי אַתָּה זָכוּר, שֶׁהָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה - כָּל

הַשָּׁלֵם

שֶׁנִּתְנַבְּלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ - נִבְלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא; קֹדֶם לִשְׁחִיטָתָהּ - טְרֵפָה וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ?! חָזַר רַבִּי עֲקִיבָא לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כִּדְבָרֵי רַבִּי יְשֵׁבָב. שָׁחַט מְעוּטוֹ שֶׁל וֵשֶׁט, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, אוֹ שֶׁנִּקַּב הַוֵּשֶׁט וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם - טְרֵפָה, וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ.

ג. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה, וּבִשַּׁחַר עָמַד וּמָצָא כְּתָלִים מְלֵאִים דָּם - כְּשֵׁרָה, בְּיָדוּעַ שֶׁזְּנָקָהּ! רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר - אִם הִגִּיעָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: הָרוֹפֶפֶת בְּעֵינֶיהָ, וְהַמּוֹצִיאָה רֵעִי בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. פָּשְׁטָה יָדֶיהָ וְלֹא הֶחֱזִירָה - פְּסוּלָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּהוֹצָאַת נֶפֶשׁ. וּבֶרֶגֶל, פָּשְׁטָה וְלֹא הֶחֱזִירָה, הֶחֱזִירָה וְלֹא פָּשְׁטָה - כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בַּגֶּפֶן; אֲבָל בְּבֵין בְּיָד וּבֵין בָּרֶגֶל, פָּשְׁטָה וְלֹא הֶחֱזִירָה, הֶחֱזִירָה וְלֹא פָּשְׁטָה - כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבַהֵמָה, אֲבָל בָּעוֹף, אֲפִלּוּ לֹא כִּשְׁכְּשָׁה אֶלָּא בְּרֹאשׁ גַּפָּהּ, וּבְרֹאשׁ זְנָבָהּ - כְּשֵׁרָה.

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לִזְרֹק אֶת דָּמָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּלְהַקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - הֲרֵי זֶה בְּשַׂר זִבְחֵי מֵתִים. אִם מִשֶּׁשְּׁחָטָהּ, וְזָרַק אֶת דָּמָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהִקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּקֶסָרִי, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת חֲכָמִים, וְלֹא אָמְרוּ לֹא אִסּוּר וְלֹא הֶתֵּר. הַשּׁוֹחֵט בָּעֲזָרָה בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְמֵאִין - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲכִילָה. בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין - מֻתָּרִין בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר בַּהֲנָאָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט לִרְפוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלַאֲכִילַת כְּלָבִים - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, וְהַנּוֹחֵר וְהַמְעַקֵּר, שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מֻתָּר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט בְּעֶזְרַת נָשִׁים בְּהֵמָה

תּוֹסֶפְתָּא

חַיָּה וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין - מְתֻרִין בַּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה.

ה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: ״טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדּוֹר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם״ (קֹהֶלֶת ח, ה) - טוֹב מִזֶּה וּמִזֶּה שֶׁלֹּא תִדּוֹר כָּל עִקָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדּוֹר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם. טוֹב מִזֶּה וּמִזֶּה - מֵבִיא כִּבְשָׁתוֹ לַעֲזָרָה, וְסוֹמֵךְ עָלֶיהָ וְשׁוֹחֵט.

ו. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חַמָּה, לְשֵׁם לְבָנָה, לְשֵׁם כּוֹכָבִים, לְשֵׁם מַזָּלוֹת, לְשֵׁם מִיכָאֵל שַׂר צָבָא הַגָּדוֹל, וּלְשׁוּם שִׁלְשׁוּל קָטָן - הֲרֵי זֶה בִּשֵּׁר זִבְחֵי מֵתִים. אֵין שׁוֹחֲטִין: לֹא לְתוֹךְ יַמִּים, וְלֹא לְתוֹךְ נְהָרוֹת, וְלֹא לְתוֹךְ מַיִם עֲכוּרִין. אֲבָל שׁוֹחֵט לְתוֹךְ אַגַּן שֶׁל מַיִם. וּבַסְּפִינָה - עַל גַּבֵּי כֵּלִים. וְאִם אֵין לוֹ מָקוֹם בַּסְּפִינָה - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ הַיָּם. וְאִם אֵין רוֹצֶה לְטַנֵּף אֶת בֵּיתוֹ - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ כְּלִי, אוֹ לְתוֹךְ גּוּמָא. וּבְשׁוּק לֹא יַעֲשֶׂה כֵן, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה אֶת חֻקֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אִם עָשָׂה כֵּן - צָרִיךְ בְּדִיקָה. בְּשָׂר שֶׁנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מֻתָּר בַּהֲנָאָה. בְּיַד הַמִּין - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הֵיצֵא מִבֵּית הַמִּין - הֲרֵי זֶה בְּשַׂר זִבְחֵי מֵתִים, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: שְׁחִיטַת הַמִּין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים! וּפִתָּן - פַּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְיֵינָם - יַיִן נֶסֶךְ. וּפֵירוֹתֵיהֶן - טְבָלִים. וְסִפְרֵיהֶן - סִפְרֵי קוֹסְמִין. וּבְנֵיהֶם - מַמְזֵרִים. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם, וְאֵין לוֹקְחִים מֵהֶם, וְאֵין נוֹשְׁאִין מֵהֶם, וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶם, אֵין מְלַמְּדִין אֶת בְּנֵיהֶם אֻמָּנוּת, וְאֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶן, לֹא רִפּוּי מָמוֹן וְלֹא רִפּוּי נְפָשׁוֹת. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דָּמָא בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ, וּבָא יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא לְרַפְּאוֹתוֹ, וְלֹא הִנִּיחוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לוֹ: אִי אַתָּה רַשַּׁאי בֶּן דָּמָא. אָמַר לוֹ: אֲנִי אֲבִיא לְךָ רְאָיָה שֶׁיְּרַפְּאֵנִי, וְלֹא הִסְפִּיק לְהָבִיא רְאָיָה עַד שֶׁמֵּת. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַשְׁרֶיךָ בֶּן דָּמָא שֶׁיָּצָאתָ בְּשָׁלוֹם (מן) הָעוֹלָם, וְלֹא פָּרַצְתָּ גְּדֵרָן שֶׁל חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַפּוֹרֵץ גְּדֵרָן שֶׁל חֲכָמִים - סוֹף פֻּרְעָנוּת בָּא עָלָיו. שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת י, ח): ״וּפוֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ״. מַעֲשֶׂה

הַשָּׁלֵם

בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁנִּתְפַּס עַל דִּבְרֵי מִינוּת, וְהֶעֱלוּ אוֹתוֹ לַבָּמָה לָדוּן, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הֶגְמוֹן: זָקֵן כְּמוֹתְךָ יַעֲסֹק בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ? אָמַר לוֹ: נֶאֱמָן דַּיָּן עָלַי, כַּסָּבוּר אוֹתוֹ הֶגְמוֹן, שֶׁלֹּא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא לוֹ. וְלֹא נִתְכַּוֵּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא נָגֶד אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אָמַר לוֹ הוֹאִיל וְהֶאֱמַנְתַּנִי עָלֶיךָ, אַף אֲנִי כָּךְ אָמַרְתִּי. אֶפְשָׁר שֶׁהַסַּבּוֹת[6] הַלָּלוּ טוֹעִים בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, דִּימוֹס! - הֲרֵי אַתָּה פָּטוּר. וּכְשֶׁנִּפְטַר מִן הַבָּמָה הָיָה מִצְטַעֵר שֶׁנִּתְפַּס עַל דִּבְרֵי מִינוּת, נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו לְנַחֲמוֹ, וְלֹא קִבֵּל. נִכְנַס רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ: רַבִּי! אֹמַר לְפָנֶיךָ דָּבָר, שְׁמָא אֵין אַתָּה מֵצַר? אָמַר לוֹ: אֱמוֹר! אָמַר לוֹ: שְׁמָא אֶחָד מִן הַמִּינִין אָמַר לְךָ דָּבָר שֶׁל מִינוּת וְהִנְאֲךָ? אָמַר לוֹ: הֵן! אָמַר לוֹ: הַשְׁמִיעֵנִי! הִזְכִּירַתְנִי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בְּאִסְתְּרָטְיָא שֶׁל צִפּוֹרִי, מָצָאתִי אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא, וְאָמַר דָּבָר שֶׁל מִינוּת, וְהִנְאַנִי, וְנִתְפַּשְׁתִּי עַל דִּבְרֵי מִינוּת, שֶׁעָבַרְתִּי עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה (מִשְׁלֵי ה, ח): ״הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה״ וְגוֹ'; שֶׁהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם בּוֹרֵחַ מִן הַכִּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לְכִעוּר.

ז. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה, לְשֵׁם שְׁלָמִים, לְשֵׁם אָשָׁם תָּלוּי, לְשֵׁם פֶּסַח, לְשֵׁם תּוֹדָה - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר, לְפִי שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִתְנַדְּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ עוֹלָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה אִם אָמַר ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה׳, ׳שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן׳ שֶׁמָּא עוֹלָה הִיא? לְפִיכָךְ הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ עוֹלָה. הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם חַטָּאת, לְשׁוּם אָשָׁם וַדַּאי, לְשׁוּם בְּכוֹר, וּלְשׁוּם מַעֲשֵׂר, וּלְשׁוּם תְּמוּרָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁנִּדַּר וְנִדַּב - הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ פָּסוּל. וְדָבָר שֶׁאֵין נִדָּר וְנִדָּב - הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ כָּשֵׁר.

---

[6] הַזְּקֵנִים.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בִּבְהֵמָה: נְקוּבַת הַוֵּשֶׁט, וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת לְרָחְבָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף שֶׁנִּתְמַזְמְזָה מוֹחָהּ - פְּסוּלָה. נִשְׁבְּרָה שִׁדְרָה וְנֶחְתַּךְ רֻבּוֹ שֶׁל חוּט - פְּסוּלָה. נִימוֹקָה הָרֵאָה וְאֵין חוּט הַשִּׁדְרָה קַיָּם - פְּסוּלָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִקַּב. נִטְלָה כָּבֵד וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה - פְּסוּלָה. כֶּרֶס הַפְּנִימִי שֶׁנִּקַּב אוֹ שֶׁנִּקְרַע רוֹב הַחִיצוֹנָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּגְּדוֹלָה - טְפַח. וּבַקְּטַנָּה - בְּרֻבָּהּ. וְכַמָּה הִיא גְּדוֹלָה? טְפָחַיִם - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה. פָּחוֹת מִכֵּן - הֲרֵי זוֹ קְטַנָּה. אֵיזוֹ הִיא כֶּרֶס הַפְּנִימִי? הֵעִיד בֶּן שֵׁילָא רֹאשׁ שִׁבְעִים בְּצִפּוֹרִי, מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן: - זוֹ סַנְיָא דִּיבִי[7].

ב. דְּרוֹסַת הַזְּאֵב לְבֵית הֶחָלָל - פְּסוּלָה. דְּרוֹסַת הַנֵּץ לְבֵית הֶחָלָל - פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דְּרוֹסַת הַזְּאֵב בַּדֶּקֶּה, דְּרוֹסַת אֲרִי בַּגַּבָּה, דְּרוֹסַת הַנֵּץ בְּעוֹף הַדַּק, וּדְרוֹסַת הַגֵּס בְּעוֹף הַגַּס. נָפְלָה מִן הַגַּג וְנִתְרַסְקוּ אֵבָרֶיהָ, אוֹ רִצְצָתְהּ חֲבֶרְתָּהּ וְנִתְרַסְקוּ אֵבָרֶיהָ, אִם שָׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת וּשְׁחָטָהּ- כְּשֵׁרָה. אִם עָמְדָה מִיָּד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - כְּשֵׁרָה.

ג. נִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתֶיהָ - פְּסוּלָה. וְכַמָּה הֵן רֹוב צַלְעוֹתֶיהָ? אַחַת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בַּשִּׁדְרָה מִכָּאן, וְאַחַת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בַּשִּׁדְרָה מִכָּאן. נִשְׁתַּבְּרוּ בָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר מִן הַצְּדָדִין - פְּסוּלָה. נִשְׁתַּיְּרוּ בָהּ אַחַת עֶשְׂרֵה מִן הַצְּדָדִין - כְּשֵׁרָה. נִתְחַתְּכָה יֶרֶךְ שֶׁלָּהּ, מִן הָאַרְכָּבָה וּלְמַטָּה - כְּשֵׁרָה. מִן הָאַרְכָּבָה וּלְמַעְלָה - פְּסוּלָה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְנִטַּל צֹמֶת הַגִּידִים שֶׁלָּהּ - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לְכָווֹת וְלִחְיוֹת. חֲרוּתָהּ בִּידֵי אָדָם - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בִּידֵי כָּל הַבְּרִיּוֹת. הַגְּלוּדָה - רַבִּי מֵאִיר מַכְשִׁיר וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלַק רַבִּי מֵאִיר עַל הַגְּלוּדָה שֶׁהִיא פְּסוּלָה. הֵעִיד יְהוּדָה בֶּן יְשַׁעְיָה הַבַּסָּם לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן עַל הַגְּלוּדָה שֶׁהִיא פְּסוּלָה. אֵיזוֹ הִיא הַגְּלוּדָה? כָּל שֶׁהִפְשִׁיט אֶת הָעוֹר וְלֹא שִׁיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. וְאִם שִׁיֵּר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה. וְכַמָּה הִיא כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד כְּאִיסָר הָאִיטַלְקִי, מִבֵּית חֲלָלָהּ וְלֹא מִשְּׂאָר אֵבָרֶיהָ.

ד. יֵשׁ מִן הָאֲבָרִים שֶׁהֵן פְּסוּלִין: אֵבֶר מְדֻלְדָּל בִּבְהֵמָה אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. בָּשָׂר מְדֻלְדָּל בִּבְהֵמָה אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, וְאֵין רֹב עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹטְלוֹ וּמַשְׁלִים, וְהַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה מָתְּר. יֵשׁ מִן עֲבָרִין שֶׁהֵן פְּסוּלִין: בֶּן אַרְבָּעָה בַּדֶּקֶּה וּבֶן שְׁמוֹנָה בַּגַּבָּה. יָצְאוּ לוֹ שְׁנֵי גַּבִּין וְלוֹ שְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת, הוֹאִיל וְאֵין כַּיּוֹצֵא בּוֹ לְהִתְקַיֵּם בּוֹ - פָּסוּל. וְאֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בִּבְהֵמָה: נְקוּבַת הַגַּרְגֶּרֶת וּסְדוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת לְאָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. נִשְׁבְּרָה שִׁדְרָה וְלֹא נֶחְתַּךְ רֻבָּהּ שֶׁל חוּט - כְּשֵׁרָה. נִטְלָה כָּבֵד וְנִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה - כְּשֵׁרָה. נִימוֹקָה הָרֵאָה וּקְרוּם שֶׁלָּהּ קַיָּם - כְּשֵׁרָה. נִטְלָה שַׁלְחוּפִית שֶׁלָּהּ - כְּשֵׁרָה. הִתְלִיעָה כָּבֵד שֶׁלָּהּ - כְּשֵׁרָה. הֲלָכָה זוֹ עָלוּ עֶלֶיהָ בְּנֵי אַסְיָא שִׁלְשָׁה רְגָלִים לְיַבְנֶה, בְּרֶגֶל שְׁלִישִׁי הִכְשִׁירוּ לָהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַדַּקִּין שֶׁנִּקְּבוּ וְהַלֵּחָה סוֹתֶמֶתְם - כְּשֵׁרָה. מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעִבֵּי בֵית הַכּוֹסוֹת, בִּזְמַן שֶׁנִּרְאֵית מִצַּד אֶחָד - כְּשֵׁרָה. מִשְּׁנֵי צְדָדִין - פְּסוּלָה. אִם יֵשׁ בִּמְקוֹמָהּ קֹרֶט דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁלְּפָנֵי שְׁחִיטָה. אֵין בִּמְקוֹמָהּ קֹרֶט דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה. הִגְלִיד פִּי

הַשָּׁלֵם

---

[7] הַמָּקוֹם הַשָּׁנְאוּי אַף עַל הַזְּאֵבִים. הֵינוּ הַמְּעֵי הֶעָשׁוּי סֵרוּס, וְכָתוּשׁ בְּרֹאשׁוֹ, שֶׁהוּא מָקוֹם כָּחוּשׁ וּמְאוּס, וְאַף הַזְּאֵבִים נִרְתָּעִים וּמוֹאֲסִים מִלְּאוֹכְלוֹ.

תּוֹסֶפְתָּא

הַמַּכָּה - בְּיָדוּעַ לִפְנֵי שְׁחִיטָה שְׁלֹשָׁה יָמִים. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמַּכָּה - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ה. חֲרוּתָה בִּידֵי שָׁמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֵיזוֹ הִיא חֲרוּתָה? כָּל שֶׁצָּמְקָה הָרֵאָה שֶׁלָּהּ. יֵשׁ מִן אֲבָרִין שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין. אֵבֶר מְדַלְדָּל בַּבְּהֵמָה - יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אַרְכָּה. בָּשָׂר מְדַלְדָּל בַּבְּהֵמָה - יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אַרְכָּה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, וְרֹב עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ - כָּשֵׁר. יֵשׁ כָּאן עֲבָרִין שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין, בֶּן חֲמֵשׁ בַּדַּקָּה וּבֶן תֵּשַׁע בַּגַּסָּה, יָצְאוּ לוֹ חֲמֵשׁ עֵינַיִם וְלוֹ שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם, הוֹאִיל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ רָאוּי לְהִתְקַיֵּם - כָּשֵׁר.

ו. וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בָּעוֹף: נְקוּבַת הַוֵּשֶׁט וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, לְרָחְבָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. הִכְּתָה חֻלְדָּה עַל רֹאשָׁהּ, מָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה - פְּסוּלָה. נְקוּבַת הַמֹּחַ שֶׁנִּקַּב קְרוּם שֶׁלָּהּ - פְּסוּלָה. נְקוּבַת הַלֵּב לְבֵית חֲלָלוֹ - פְּסוּלָה. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: בּוֹדְקִין אוֹתָהּ בְּיָד, וְאֵין בּוֹדְקִין בְּמַחַט. אִם נִקַּב הָעֶצֶם - פְּסוּלָה, אִם לָאו - כְּשֵׁרָה. נָפְלָה לְאוּר וְנֶחְמְרוּ בְנֵי מֵעֶיהָ - פְּסוּלָה, בְּאֵלּוּ בְּנֵי מֵעַיִם אָמְרוּ? בְּקָרְקְבָנִין, בְּכָבֵד וּבַלֵּב. אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בָּעוֹף: נְקוּבַת הַגַּרְגֶּרֶת וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, לְאָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. הִכְּתָה חֻלְדָּה עַל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה טְרֵפָה - כְּשֵׁרָה. נִקַּב הַלֵּב שֶׁלֹּא לְבֵית חֲלָלוֹ - כְּשֵׁרָה. נָפְלָה מִן הַגֹּג, נִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אוֹ רִצְצָתָהּ חֲבֶרְתָּהּ, וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ וְשָׁחֲטָהּ - כְּשֵׁרָה. אִם עָמְדָה מִיַּד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - כְּשֵׁרָה. נִקַּב הַזָּפָק, רַבִּי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִטַּל. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. נִשְׁתַּבְּרוּ גַּפָּיָהּ, נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֶיהָ, נִמְרְטוּ כְּנָפֶיהָ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִטְלָה הַנּוֹצָה - פְּסוּלָה. אֲחוּזַת הַדָּם, הַמְעֻשֶּׁנֶת וְהַמְצֻנֶּנֶת, הִלְעִיטָהּ חֻלְתִּית, הִרְדְּפָנִי, סַם הַמָּוֶת, צוֹאַת הַתַּרְנְגוֹלִים - כְּשֵׁרָה. נְשׁוּכַת נָחָשׁ, נְשׁוּכַת כֶּלֶב שׁוֹטָה, מִשּׁוּם טְרֵפָה מָתֶרֶת, וַאֲסוּרָה מִשּׁוּם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. סִימָן לְטְרֵפָה - כָּל שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם לֹא הָיְתָה מַכְחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת בְּיִדּוּעַ שֶׁאֵינָהּ טְרֵפָה. אִם הָיְתָה מַכְחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְרֵפָה. רַבִּי אוֹמֵר: אִם נִתְקַיְּמָת שְׁלוֹשִׁים יוֹם, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינָהּ טְרֵפָה, לֹא נִתְקַיְּמָת שְׁלוֹשִׁים יוֹם בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְרֵפָה. אָמְרוּ לוֹ: פְּעָמִים שֶׁמִּתְקַיְּמָת שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים.

ז. אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי בְּהֵמָה (וַיִּקְרָא יא, ג-כו): "לְכָל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ". כָּל מַעֲלַת גֵּרָה - אֵין לָהּ שְׁנַיִם שֶׁלְּמַעְלָה. אֵיזֶה שׁוֹר שֶׁקָּדְמוּ קַרְנָיו לְטָלְפָיו? זֶה פָּרוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סט, לב): "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי חַיָּה: כָּל שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרָנַיִם וּטְלָפַיִם. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: יֵשׁ לָהּ קְרָנַיִם - אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַטְּלָפַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר: "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲצָבַע יְתֵרָה בְּעוֹף טָהוֹר, כָּל הָעוֹף הַדּוֹרֵס - טָמֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַקּוֹלֵט בְּאָוִיר וְאֵין קִרְקְבָנוֹ נִקְלָף. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: כָּל הַנּוֹתֵן עַל גַּבֵּי מְשִׁיחָה. הַחוֹלֵק שְׁתַּיִם לְפָנָיו וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרָיו - טָמֵא. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: הַשּׁוֹכֵן בֵּין הַטְּמֵאִין וְדוֹמֶה לִטְמֵאִין - טָמֵא. הַשּׁוֹכֵן בֵּין הַטְּהוֹרִים, וְדוֹמֶה לִטְהוֹרִין - טָהוֹר. אַנְשֵׁי אִישׁ כְּפַר תַּמְרְתָּא שֶׁבִּיהוּדָה הָיוּ אוֹכְלִין אֶת הַזַּרְזִירִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן זָפָק. אַנְשֵׁי שׁוּק הָעֶלְיוֹן שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ אוֹכְלִין אֶת סִינוּנְיָא לְבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁקִּרְקְבָנָהּ נִקְלָף.

ח. וּבַבֵּצִים, כָּל שֶׁכּוֹדֶרֶת וְעַגּוּלְגֹּלֶת בְּיָדוּעַ שֶׁל עוֹף טָמֵא, וְכָל שֶׁאֵינָהּ כּוֹדֶרֶת וְעַגּוּלְגֹּלֶת - בְּיָדוּעַ שֶׁל עוֹף טָהוֹר הוּא. לוֹקְחִין בֵּיצִים מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נְבֵלוֹת וְשֶׁל טְרֵפוֹת הֵן. אֵין מוֹכְרִין בֵּיצִים שֶׁל נְבֵלוֹת שֶׁל טְרֵפוֹת לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ נְקוּפוֹת לַקֵּעָרָה. לְפִיכָךְ אָמְרוּ: אֵין לוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בֵּיצִים נְקוּפוֹת לַקֵּעָרָה.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

ט. אֵלּוּ סִימָנֵי חֲגָבִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם וְאַרְבָּעָה סְנַפִּירִים, וְקַרְסוּלָיו וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וּשְׁמוֹ חָגָב. וְלֹא כְנָצָרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימָנִין הַלָּלוּ. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: אַף הַמּוֹרֵד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לוֹ עַכְשָׁו וְעָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַחוּלְחָזָה - כָּשֵׁר. אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי דָּגִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׁקֶשֶׁת, יֵשׁ לוֹ קַשְׁקֶשֶׁת - אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל סְנַפִּיר. יֵשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְאֵין לוֹ קַשְׁקֶשֶׁת - טָמֵא. אֵלּוּ הֵן קַשְׁקַשִּׁין: שֶׁמִּלְבָּשׁ בָּהֶן, וּסְנַפִּירִין שֶׁשָּׁט בָּהֶן, וְכַמָּה קַשְׁקַשִּׁין יִהְיֶה בּוֹ? אֲפִלּוּ אַחַת תַּחַת לְחָיוֹ וְאַחַת תַּחַת זְנָבוֹ, וְאַחַת תַּחַת סְנַפִּיר שֶׁלּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵי קַשְׁקֶשֶׁת אֵין לוֹ עַכְשָׁו, אֲבָל עָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַסּוּלְתָנִית וְנַפְיָא - כָּשֵׁר. יֵשׁ לוֹ עַכְשָׁו אֲבָל עָתִיד לְהִשָּׁרֵם כְּשֶׁעוֹלֶה מִן הַיָּם - כְּגוֹן הַקּוֹלְיוֹס הַסְּפִיתָאִים וְאַנְתִּינוֹס. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דּוֹרְמַסְקָא אוֹמֵר: לְוִיָּתָן דָּג טָהוֹר הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מא, ז-ח): "גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צָר"; "אֶחָד בְּאֶחָד יִגָּשׁוּ", וְגוֹ'. "תַּחְתָּיו חַדּוּדֵי חָרֶשׁ" וְגוֹ' (שם פסוק כב). "גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים" - אֵלּוּ קַשְׁקַשִּׁין שֶׁלּוֹ. "תַּחְתָּיו חַדּוּדֵי חָרֶשׁ" - אֵלּוּ סְנַפִּירִין שֶׁלּוֹ.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק רְבִיעִי

א. בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, הוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת רֹאשׁוֹ, וְהֶחֱזִירוֹ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוֹ - אָסוּר. חָתְכוֹ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - הִיא מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה, וְהָעֻבָּר - אָסוּר. הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ וְהֶחֱזִירוֹ - הֲרֵי הוּא כְּיָלּוּד. הוֹצִיא יָדוֹ וַחֲתָכָהּ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, מַה שֶּׁיָּצָא אָסוּר, וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. חֹמֶר בָּאֵבְרִין מַה שֶּׁאֵין בָּעֻבְּרִין, וּבָעֻבְּרִין שֶׁאֵין בָּאֵבְרִין, שֶׁהָעֻבָּר הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהֶחֱזִירוֹ - אָסוּר, הוֹצִיא יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ - מֻתָּר. חֹמֶר בָּאֵבְרִין, שֶׁהַמְחַתֵּךְ אֶת הָעֻבָּר בִּמְעֵי אִמּוֹ - מֻתָּר בַּאֲכִילָה, מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה.

ב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת, וְאָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כב, כח): "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד", אֶת שֶׁטָּעוּן שְׁחִיטָה - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן שְׁחִיטָה, מֻתָּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" וּפָטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יח, ג): "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח", אֶת שֶׁטָּעוּן זְבִיחָה - חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן זְבִיחָה - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עוֹמֵד וְחוֹרֵשׁ עַל גַּבֵּי מַעֲנָה, קוֹרֵעַ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, חוֹתֵךְ וְאוֹכֵל בָּשָׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: טָמֵא טְמֵאת אוֹכְלִין וּמְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין, וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין מְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְחַי אֵין מְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין.

ג. בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה וּקְרָעָהּ, וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת וּפְסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי, טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב

הַשָּׁלֵם

אָסוּר. חֲתָכָהּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, מַה שֶּׁיּוֹצֵא - אָסוּר. וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ חֲתָכוֹ, מַה שֶּׁיּוֹצֵא - אָסוּר. וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. בְּשֵׁר - בְּמַגָּע נִבְלָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: מִי טִהֵר אֶת הָעֻבָּר הַזֶּה מִן הַמַּגָּע? אָמְרוּ לוֹ: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ! אָמַר לָהֶן: אִם טְהֲרָתוּ שְׁחִיטָתוֹ מִן הַמַּגָּע, לֹא תְּטַהֲרֶנּוּ לַאֲכִילָה? אָמְרוּ לוֹ: טְרֵפָה טְהָרָתוּ מִן הַמַּגָּע, וְלֹא תְּטַהֲרֶנּוּ לַאֲכִילָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: לֹא! אִם טְהֲרָה שְׁחִיטָה אוֹתָהּ, דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ! תְּטַהֵר אֶת הָעֻבָּר שֶׁאֵינָהּ גּוּפָהּ? אָמְרוּ לוֹ: מָצִינוּ שֶׁיָּפָה כֹּחָהּ לְהַצִּיל מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ, עַל דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ, שֶׁמְּחַתֵּךְ אֶת הָעֻבָּר בִּמְעֵי אִמּוֹ - מֻתָּר בַּאֲכִילָה. מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה.

ב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת, וְאָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כב, כח): "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד", אֶת שֶׁטָּעוּן שְׁחִיטָה - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן שְׁחִיטָה, מֻתָּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" וּפָטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יח, ג): "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח", אֶת שֶׁטָּעוּן זְבִיחָה - חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן זְבִיחָה - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עוֹמֵד וְחוֹרֵשׁ עַל גַּבֵּי מַעֲנָה, קוֹרֵעַ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, חוֹתֵךְ וְאוֹכֵל בָּשָׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: טָמֵא טְמֵאת אוֹכְלִין וּמְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין, וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין מְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְחַי אֵין מְטַמֵּא טְמֵאת אוֹכְלִין.

ג. בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה וּקְרָעָהּ, וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת וּפְסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי, טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב

תּוֹסֶפְתָּא

בַּמַּתָּנוֹת. וְאִם מֵת - טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ. הִשּׁוֹחֵט אֶת הַחַטָּאת וּמָצָא בָּהּ בֵּן אַרְבָּעָה חֳי, אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלשָׁה, וַאֲפִלּוּ יָצָא חוּץ לַקְּלָעִים - מָתְר בַּאֲכִילָה. הַמְבֻכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא - יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים, וּבַמְקֻדָּשִׁין - תִּקָּבֵר, מִפְּנֵי שֶׁגְּדוֹלָה קְדֻשׁ. שִׁלְיָא אֵין מִפְגֶּלֶת אֶת הַזָּבַח, לֹא לְחוּץ לִזְמַנּוֹ וְלֹא לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ מִשּׁוּם פְּסוּל, וְהַמַּעֲלֶה אוֹתוֹ בַּחוּץ - פָּטוּר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּכִלְאַיִם וְכוֹ'. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכִּלְאַיִם, מִן הָרֶחֶל וּמִן הַגְּדִי - נוֹהֵגִין בּוֹ, וּמִן הַכּוּי - אֵין נוֹהֲגִין בּוֹ. הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ חֻלִּין בְּפָנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". הַשּׁוֹחֵט לִרְפוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, לַאֲכִילַת כְּלָבִים - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר, וּשְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מָתְר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ, בִּזְמַן שֶׁאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". אֵין אֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - מָתְר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִשְׁחֹט, וְאִם שָׁחַט - פָּטוּר. הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, הוּא קָדַם לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא לְקָחוֹ אֶלָּא עַל מְנָת כֵּן. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ פָּרָה, אֵיזֶה שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן - יִשְׁחֹט רִאשׁוֹן, וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי וְשָׁחַט - הֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר. שְׁחָטָהּ וְאֶת אִמָּהּ, אֲפִלּוּ עַד חֲמִשָּׁה דּוֹרוֹת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, אֲפִלּוּ עַד חֲמִשָּׁה דּוֹרוֹת - חַיָּב עַל הָאַחֲרוֹנָה. שְׁחָטָהּ, וּבָא אַחֵר וְשָׁחַט אֶת בִּתָּהּ - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין, וְהָאֶמְצָעִי פָּטוּר. שָׁחַט אֶת חֲמִשָּׁה בָּנֶיהָ - חַיָּב מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לְאוִין. שָׁחַט חֲמִשָּׁה בָּנֶיהָ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר:

הַשָּׁלֵם

חַיָּב מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לְאוִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם לְאוֹ אֶחָד בִּלְבַד. שָׁחַט אֶת בִּתָּהּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמָּהּ, הִשּׁוֹחֵט אֶת הָאֵם - חַיָּב, וְאֶת הַבַּת פָּטוּר. שְׁחָטָהּ עַד שֶׁלֹּא חֲשָׁכָה - מָתְר לִשְׁחוֹט אֶת בִּתָּהּ בַּלַּיְלָה. מִשֶּׁחֲשָׁכָה - אָסוּר לִשְׁחוֹט אֶת בִּתָּהּ, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

ב. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ: 'אִמָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט' וּ'בִתָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט'. אֵלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, וְהָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּכְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגָּלִיל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי בַּשַּׁבָּת, אֲבָל אִם חָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד מִכָּל יְמוֹת הַשַּׁבָּת - אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה יָכוֹל לִשְׁחוֹט הַיּוֹם הַזֶּה, וְזֶה יָכוֹל לִשְׁחוֹט לְמָחָר.

קהלת פרק ג

א לַכֹּל זְמָן וְעֵת לְכָל־חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמָיִם: {פ}
ב עֵת לָלֶדֶת וְעֵת לָמוּת
עֵת לָטַעַת וְעֵת לַעֲקוֹר נָטוּעַ:
ג עֵת לַהֲרוֹג וְעֵת לִרְפּוֹא
עֵת לִפְרוֹץ וְעֵת לִבְנוֹת:
ד עֵת לִבְכּוֹת וְעֵת לִשְׂחוֹק
עֵת סְפוֹד וְעֵת רְקוֹד:
ה עֵת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעֵת כְּנוֹס אֲבָנִים
עֵת לַחֲבוֹק וְעֵת לִרְחֹק מֵחַבֵּק:
ו עֵת לְבַקֵּשׁ וְעֵת לְאַבֵּד
עֵת לִשְׁמוֹר וְעֵת לְהַשְׁלִיךְ:
ז עֵת לִקְרוֹעַ וְעֵת לִתְפּוֹר
עֵת לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר:
ח עֵת לֶאֱהֹב וְעֵת לִשְׂנֹא
עֵת מִלְחָמָה וְעֵת שָׁלוֹם: {פ}
ט מַה־יִּתְרוֹן הָעוֹשֶׂה בַּאֲשֶׁר הוּא
עָמֵל: **י** רָאִיתִי אֶת־הָעִנְיָן אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לִבְנֵי
הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: **יא** אֶת־הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְעִתּוֹ
גַּם אֶת־הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמְצָא
הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֹאשׁ
וְעַד־סוֹף: **יב** יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בָּם כִּי אִם־
לִשְׂמוֹחַ וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּיו: **יג** וְגַם כָּל־הָאָדָם
שֶׁיֹּאכַל וְשָׁתָה וְרָאָה טוֹב בְּכָל־עֲמָלוֹ מַתַּת
אֱלֹהִים הִיא: **יד** יָדַעְתִּי כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף
וּמִמֶּנּוּ אֵין לִגְרֹעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ
מִלְפָנָיו: **טו** מַה־שֶּׁהָיָה כְּבָר הוּא וַאֲשֶׁר לִהְיוֹת
כְּבָר הָיָה וְהָאֱלֹהִים יְבַקֵּשׁ אֶת־נִרְדָּף: **טז** וְעוֹד
רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הָרֶשַׁע
וּמְקוֹם הַצֶּדֶק שָׁמָּה הָרָשַׁע: **יז** אָמַרְתִּי אֲנִי בְלִבִּי
אֶת־הַצַּדִּיק וְאֶת־הָרָשָׁע יִשְׁפֹּט הָאֱלֹהִים כִּי־עֵת
לְכָל־חֵפֶץ וְעַל כָּל־הַמַּעֲשֶׂה שָׁם: **יח** אָמַרְתִּי אֲנִי
בְלִבִּי עַל־דִּבְרַת בְּנֵי הָאָדָם לְבָרָם הָאֱלֹהִים
וְלִרְאוֹת שְׁהֵם־בְּהֵמָה הֵמָּה לָהֶם: **יט** כִּי מִקְרֶה
בְּנֵי־הָאָדָם וּמִקְרֶה הַבְּהֵמָה וּמִקְרֶה אֶחָד לָהֶם
כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד לַכֹּל וּמוֹתַר
הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן כִּי הַכֹּל הָבֶל: **כ** הַכֹּל
הוֹלֵךְ אֶל־מָקוֹם אֶחָד הַכֹּל הָיָה מִן־הֶעָפָר וְהַכֹּל
שָׁב אֶל־הֶעָפָר: **כא** מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם
הָעֹלָה הִיא לְמָעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיֹּרֶדֶת הִיא
לְמַטָּה לָאָרֶץ: **כב** וְרָאִיתִי כִּי אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר
יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו כִּי־הוּא חֶלְקוֹ כִּי מִי
יְבִיאֶנּוּ לִרְאוֹת בְּמֶה שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרָיו:

קהלת פרק ד

א וְשַׁבְתִּי אֲנִי וָאֶרְאֶה אֶת־כָּל־הָעֲשֻׁקִים אֲשֶׁר
נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְהִנֵּה | דִּמְעַת הָעֲשֻׁקִים
וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם וּמִיַּד עֹשְׁקֵיהֶם כֹּחַ וְאֵין לָהֶם
מְנַחֵם: **ב** וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת־הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ מִן־
הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵמָּה חַיִּים עֲדֶנָה: **ג** וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם
אֶת אֲשֶׁר־עֲדֶן לֹא הָיָה אֲשֶׁר לֹא־רָאָה אֶת־
הַמַּעֲשֶׂה הָרָע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: **ד** וְרָאִיתִי אֲנִי אֶת־כָּל־עָמָל וְאֵת כָּל־
כִּשְׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה כִּי הִיא קִנְאַת־אִישׁ מֵרֵעֵהוּ גַּם־
זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ: **ה** הַכְּסִיל חֹבֵק אֶת־יָדָיו
וְאֹכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ: **ו** טוֹב מְלֹא כַף נָחַת מִמְּלֹא
חָפְנַיִם עָמָל וּרְעוּת רוּחַ: **ז** וְשַׁבְתִּי אֲנִי וָאֶרְאֶה

הֶבֶל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: **ח** יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי גַּם בֵּן וָאָח אֵין־לוֹ וְאֵין קֵץ לְכָל־עֲמָלוֹ גַּם־ עיניו עֵינוֹ לֹא־תִשְׂבַּע עֹשֶׁר וּלְמִי | אֲנִי עָמֵל וּמְחַסֵּר אֶת־נַפְשִׁי מִטּוֹבָה גַּם־זֶה הֶבֶל וְעִנְיַן רָע הִוא: **ט** טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן־הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ־לָהֶם שָׂכָר טוֹב בַּעֲמָלָם: **י** כִּי אִם־יִפֹּלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת־חֲבֵרוֹ וְאֻילוֹ הָאֶחָד שֶׁיִּפּוֹל וְאֵין שֵׁנִי לַהֲקִימוֹ: **יא** גַּם אִם־יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְחַם לָהֶם וּלְאֶחָד אֵיךְ יֵחָם: **יב** וְאִם־יִתְקְפוֹ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעַמְדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק: **יג** טוֹב יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל אֲשֶׁר לֹא־יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד: **יד** כִּי־מִבֵּית הָסוּרִים יָצָא לְמֶלֶךְ כִּי גַּם בְּמַלְכוּתוֹ נוֹלַד רָשׁ: **טו** רָאִיתִי אֶת־כָּל־הַחַיִּים הַמְהַלְּכִים תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַיֶּלֶד הַשֵּׁנִי אֲשֶׁר יַעֲמֹד תַּחְתָּיו: **טז** אֵין־קֵץ לְכָל־הָעָם לְכֹל אֲשֶׁר־הָיָה לִפְנֵיהֶם גַּם הָאַחֲרוֹנִים לֹא יִשְׂמְחוּ־בוֹ כִּי־גַם־זֶה הֶבֶל וְרַעְיוֹן רוּחַ: **יז** שְׁמֹר רגליך רַגְלְךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל־בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרוֹב לִשְׁמֹעַ מִתֵּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי־אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע:

קהלת פרק ה

א אַל־תְּבַהֵל עַל־פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל־יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל־הָאָרֶץ עַל־כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעַטִּים: **ב** כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרֹב עִנְיָן וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים: **ג** כַּאֲשֶׁר תִּדֹּר נֶדֶר לֵאלֹהִים אַל־תְּאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי אֵין חֵפֶץ בַּכְּסִילִים אֵת אֲשֶׁר־תִּדֹּר שַׁלֵּם: **ד** טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תִדֹּר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם: **ה** אַל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת־בְּשָׂרֶךָ וְאַל־תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל־קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: **ו** כִּי בְרֹב חֲלֹמוֹת וַהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא: **ז** אִם־עֹשֶׁק רָשׁ וְגֵזֶל מִשְׁפָּט וָצֶדֶק תִּרְאֶה בַּמְּדִינָה אַל־תִּתְמַהּ עַל־ הַחֵפֶץ כִּי גָבֹהַּ מֵעַל גָּבֹהַּ שֹׁמֵר וּגְבֹהִים עֲלֵיהֶם: **ח** וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הִיא הֹוא מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד: **ט** אֹהֵב כֶּסֶף לֹא־יִשְׂבַּע כֶּסֶף וּמִי־ אֹהֵב בֶּהָמוֹן לֹא תְבוּאָה גַּם־זֶה הָבֶל: **י** בִּרְבוֹת הַטּוֹבָה רַבּוּ אוֹכְלֶיהָ וּמַה־כִּשְׁרוֹן לִבְעָלֶיהָ כִּי אִם־ ראית רְאוּת עֵינָיו: **יא** מְתוּקַת שְׁנַת הָעוֹבֵד אִם־ מְעַט וְאִם־הַרְבֵּה יֹאכֵל וְהַשָּׂבְעַ לֶעָשִׁיר אֵינֶנּוּ מַנִּיחַ לוֹ לִישׁוֹן: **יב** יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רָאִיתִי תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ: **יג** וְאָבַד הָעֹשֶׁר הַהוּא בְּעִנְיַן רָע וְהוֹלִיד בֵּן וְאֵין בְּיָדוֹ מְאוּמָה: **יד** כַּאֲשֶׁר יָצָא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרֹום יָשׁוּב לָלֶכֶת כְּשֶׁבָּא וּמְאוּמָה לֹא־יִשָּׂא בַעֲמָלוֹ שֶׁיֹּלֵךְ בְּיָדוֹ: **טו** וְגַם־זֹה רָעָה חוֹלָה כָּל־עֵמֶת שֶׁבָּא כֵּן יֵלֵךְ וּמַה־יִּתְרוֹן לוֹ שֶׁיַּעֲמֹל לָרוּחַ: **טז** גַּם כָּל־יָמָיו בַּחֹשֶׁךְ יֹאכֵל וְכָעַס הַרְבֵּה וְחָלְיוֹ וָקָצֶף: **יז** הִנֵּה אֲשֶׁר־רָאִיתִי אָנִי טוֹב אֲשֶׁר־יָפֶה לֶאֱכוֹל־וְלִשְׁתּוֹת וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכָל־עֲמָלוֹ | שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת־ הַשֶּׁמֶשׁ מִסְפַּר יְמֵי־חַיָּיו אֲשֶׁר־נָתַן־לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי־ הִוא חֶלְקוֹ: **יח** גַּם כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר נָתַן־לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׁר וּנְכָסִים וְהִשְׁלִיטוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ וְלָשֵׂאת אֶת־חֶלְקוֹ וְלִשְׂמֹחַ בַּעֲמָלוֹ זֹה מַתַּת אֱלֹהִים הִיא: **יט** כִּי לֹא הַרְבֵּה יִזְכֹּר אֶת־יְמֵי חַיָּיו כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנֶה בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ:

קהלת פרק ו

א יֵ֣שׁ רָעָ֔ה אֲשֶׁ֥ר רָאִ֖יתִי תַּ֣חַת הַשָּׁ֑מֶשׁ וְרַבָּ֖ה הִֽיא
עַל־הָאָדָֽם: **ב** אִ֣ישׁ אֲשֶׁר֩ יִתֶּן־לוֹ֨ הָאֱלֹהִ֜ים עֹ֣שֶׁר
וּנְכָסִ֗ים וְכָב֤וֹד וְאֵינֶ֙נּוּ֙ חָסֵ֣ר לְנַפְשׁ֔וֹ | מִכֹּ֖ל אֲשֶׁר־
יִתְאַוֶּ֑ה וְלֹא־יַשְׁלִיטֶ֣נּוּ הָאֱלֹהִ֔ים לֶאֱכֹ֖ל מִמֶּ֑נּוּ כִּֽי
אִ֥ישׁ נָכְרִ֖י יֹאכְלֶ֥נּוּ זֶ֛ה הֶ֖בֶל וְחֶלְי־רָ֥ע הֽוּא: **ג** אִם־
יוֹלִ֨יד אִ֜ישׁ מֵאָ֗ה וְשָׁנִים֙ רַבּ֣וֹת יִחְיֶ֔ה וְרַ֖ב | שְׁיִֽהְיוּ
יְמֵי־שָׁנָ֑יו וְנַפְשׁ֗וֹ לֹא־תִשְׂבַּ֤ע מִן־הַטּוֹבָה֙ וְגַם־
קְבוּרָ֣ה לֹא־הָיְתָ֔ה לֽוֹ אָמַ֕רְתִּי טוֹ֥ב מִמֶּ֖נּוּ
הַנָּֽפֶל: **ד** כִּי־בַהֶ֥בֶל בָּ֖א וּבַחֹ֣שֶׁךְ יֵלֵ֑ךְ וּבַחֹ֣שֶׁךְ שְׁמ֔וֹ
יְכֻסֶּֽה: **ה** גַּם־שֶׁ֥מֶשׁ לֹא־רָאָ֖ה וְלֹ֣א יָדָ֑ע נַ֚חַת לָזֶ֔ה
מִזֶּֽה: **ו** וְאִלּ֤וּ חָיָה֙ אֶ֣לֶף שָׁנִ֔ים פַּעֲמַ֖יִם וְטוֹבָ֑ה לֹ֣א
רָאָ֔ה הֲלֹ֥א אֶל־מָק֖וֹם אֶחָ֥ד הַכֹּ֖ל הוֹלֵֽךְ: **ז** כָּל־עֲמַ֤ל
הָאָדָם֙ לְפִ֣יהוּ וְגַם־הַנֶּ֖פֶשׁ לֹ֥א תִמָּלֵֽא: **ח** כִּ֤י מַה־
יּוֹתֵ֙ר֙ לֶחָכָ֣ם מִן־הַכְּסִ֔יל מַה־לֶּ֥עָנִ֖י יוֹדֵ֣עַ לַהֲלֹ֑ךְ נֶ֖גֶד
הַחַיִּֽים: **ט** ט֚וֹב מַרְאֵ֣ה עֵינַ֔יִם מֵהֲלָ֖ךְ־נָ֑פֶשׁ גַּם־זֶ֖ה
הֶ֥בֶל וּרְעוּת רֽוּחַ: **י** מַה־שֶּׁהָיָ֥ה כְּבָ֖ר נִקְרָ֣א שְׁמ֑וֹ
וְנוֹדָ֗ע אֲשֶׁר־הוּא֙ אָדָ֔ם וְלֹא־יוּכַ֥ל לָדִ֖ין עִם־שֶׁתַּקִּ֥יף
מִמֶּֽנּוּ: **יא** כִּ֣י יֵ֤שׁ דְּבָרִים֙ הַרְבֵּ֣ה מַרְבִּ֔ים הֶ֖בֶל מַה־
יֹּתֵ֥ר לָאָדָֽם: **יב** כִּ֣י מִי־יוֹדֵ֗עַ מַה־טּ֤וֹב לָאָדָם֙ בַּחַיִּ֔ים
מִסְפַּ֖ר יְמֵי־חַיֵּ֣י הֶבְלֹ֑ו וְיַעֲשֵׂ֣ם כַּצֵּ֔ל אֲשֶׁ֚ר מִי־יַגִּ֣יד
לָאָדָ֔ם מַה־יִּהְיֶ֥ה אַחֲרָ֖יו תַּ֥חַת הַשָּֽׁמֶשׁ:

קהלת פרק ז

א ט֚וֹב שֵׁ֣ם מִשֶּׁ֔מֶן וְט֖וֹב יוֹם־הַמָּ֑וֶת מִיּ֖וֹם
הִוָּלְדֽוֹ: **ב** ט֣וֹב ׀ לָלֶ֣כֶת אֶל־בֵּית־אֵ֗בֶל מִלֶּ֣כֶת אֶל־
בֵּ֣ית מִשְׁתֶּ֔ה בַּאֲשֶׁ֥ר הֽוּא סוֹף֙ כָּל־הָאָדָ֔ם וְהַחַ֖י יִתֵּ֥ן
אֶל־לִבּ֑וֹ: **ג** ט֚וֹב כַּ֣עַס מִשְּׂח֔וֹק כִּי־בְרַ֥ע פָּנִ֖ים יִיטַ֥ב
לֵֽב: **ד** לֵ֚ב חֲכָמִ֔ים בְּבֵ֖ית אֵ֑בֶל וְלֵ֚ב כְּסִילִ֔ים בְּבֵ֖ית
שִׂמְחָֽה: **ה** ט֚וֹב לִשְׁמֹ֣עַ גְּעָרַ֔ת חָכָ֖ם מֵאִ֣ישׁ שֹׁמֵ֑עַ
שִׁ֖יר כְּסִילִֽים: **ו** כִּ֣י כְקֹ֣ול הַסִּירִ֗ים תַּ֚חַת הַסִּ֣יר כֵּ֔ן
שְׂחֹ֥ק הַכְּסִ֖יל וְגַם־זֶ֥ה הָֽבֶל: **ז** כִּ֥י הָעֹ֖שֶׁק יְהוֹלֵ֣ל
חָכָ֑ם וְיאַבֵּ֖ד אֶת־לֵ֥ב מַתָּנָֽה: **ח** ט֥וֹב אַחֲרִית֙ דָּבָ֔ר
מֵרֵאשִׁיתֹ֑ו ט֚וֹב אֶ֣רֶךְ־רֽוּחַ֔ מִגְּבַהּ־רֽוּחַ: **ט** אַל־
תְּבַהֵ֥ל בְּרוּחֲךָ֖ לִכְעֹ֑וס כִּ֥י כַ֛עַס בְּחֵ֥יק כְּסִילִ֖ים
יָנֽוּחַ: **י** אַל־תֹּאמַ֗ר מֶ֚ה הָיָ֣ה שֶׁהַיָּמִ֔ים הָרִאשֹׁנִ֖ים
הָי֣וּ טוֹבִ֑ים מֵאֵ֣לֶּה כִּ֥י לֹ֛א מֵחָכְמָ֖ה שָׁאַלְתָּ֥ עַל־
זֶֽה: **יא** ט֚וֹבָה חָכְמָ֔ה עִם־נַחֲלָ֖ה וְיֹתֶ֣ר לִרְאֵ֑י
הַשָּֽׁמֶשׁ: **יב** כִּ֚י בְּצֵ֣ל הַחָכְמָ֔ה בְּצֵ֖ל הַכָּ֑סֶף וְיִתְרֹ֥ון
דַּ֛עַת הַחָכְמָ֖ה תְּחַיֶּ֥ה בְעָלֶֽיהָ: **יג** רְאֵ֖ה אֶת־מַעֲשֵׂ֣ה
הָאֱלֹהִ֑ים כִּ֣י מִ֤י יוּכַל֙ לְתַקֵּ֔ן אֶת֙ אֲשֶׁ֣ר
עִוְּתֽוֹ: **יד** בְּי֣וֹם טוֹבָ֔ה הֱיֵ֖ה בְּט֑וֹב וּבְי֣וֹם רָעָ֔ה רְאֵ֕ה
גַּם֙ אֶת־זֶ֔ה לְעֻמַּ֖ת־זֶ֑ה עָשָׂ֣ה הָאֱלֹהִ֔ים עַל־דִּבְרַ֥ת
שֶׁלֹּא֙ יִמְצָ֣א הָאָדָ֔ם אַחֲרָ֖יו מְאוּמָֽה: **טו** אֶת־הַכֹּ֖ל
רָאִ֣יתִי בִּימֵ֣י הֶבְלִ֑י יֵ֚שׁ צַדִּ֣יק אֹבֵ֔ד בְּצִדְקֹ֖ו וְיֵ֣שׁ
רָשָׁ֔ע מַאֲרִ֥יךְ בְּרָעָתֽוֹ: **טז** אַל־תְּהִ֥י צַדִּ֖יק הַרְבֵּ֑ה
וְאַל־תִּתְחַכַּ֖ם יוֹתֵ֥ר לָמָ֛ה תִּשּׁוֹמֵֽם: **יז** אַל־תִּרְשַׁ֥ע
הַרְבֵּ֖ה וְאַל־תְּהִ֣י סָכָ֑ל לָמָ֥ה תָמ֖וּת בְּלֹ֥א
עִתֶּֽךָ: **יח** ט֚וֹב אֲשֶׁ֣ר תֶּאֱחֹ֔ז בָּזֶ֖ה וְגַם־מִזֶּ֑ה אַל־
תַּנַּ֖ח אֶת־יָדֶ֥ךָ כִּֽי־יְרֵ֛א אֱלֹהִ֖ים יֵצֵ֥א אֶת־
כֻּלָּֽם: **יט** הַחָכְמָ֥ה תָּעֹ֛ז לֶחָכָ֖ם מֵעֲשָׂרָ֣ה שַׁלִּיטִ֑ים
אֲשֶׁ֥ר הָי֖וּ בָּעִֽיר: **כ** כִּ֣י אָדָ֔ם אֵ֥ין צַדִּ֖יק בָּאָ֑רֶץ אֲשֶׁ֥ר
יַעֲשֶׂה־טּ֖וֹב וְלֹ֥א יֶחֱטָֽא: **כא** גַּ֚ם לְכָל־הַדְּבָרִ֔ים
אֲשֶׁ֥ר יְדַבֵּ֖רוּ אַל־תִּתֵּ֣ן לִבֶּ֑ךָ אֲשֶׁ֥ר לֹא־תִשְׁמַ֖ע אֶת־
עַבְדְּךָ֥ מְקַלְלֶֽךָּ: **כב** כִּ֣י גַם־פְּעָמִ֗ים רַבּ֤וֹת יָדַע֙ לִבֶּ֔ךָ
אֲשֶׁ֥ר גַּם־אַתָּ֖ה קִלַּ֥לְתָּ אֲחֵרִֽים: **כג** כָּל־זֶ֖ה
נִסִּ֣יתִי בַחָכְמָ֑ה אָמַ֣רְתִּי אֶחְכָּמָ֔ה וְהִ֖יא רְחוֹקָ֥ה
מִמֶּֽנִּי: **כד** רָחוֹק֙ מַה־שֶּׁהָיָ֔ה וְעָמֹ֖ק | עָמֹ֑ק מִי
יִמְצָאֶֽנּוּ: **כה** סַבּ֣וֹתִי אֲנִ֔י וְלִבִּ֖י לָדַ֣עַת וְלָת֑וּר וּבַקֵּ֗שׁ
חָכְמָ֛ה וְחֶשְׁבּ֖וֹן וְלָדַ֣עַת רֶ֔שַׁע כֶּ֥סֶל וְהַסְּכְלוּת

הוֹלֵלוֹת: **כו** וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת־הָאִשָּׁה
אֲשֶׁר־הִיא מְצוֹדִים וַחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ
טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד
בָּהּ: **כז** רְאֵה זֶה מָצָאתִי אָמְרָה קֹהֶלֶת אַחַת
לְאַחַת לִמְצֹא חֶשְׁבּוֹן: **כח** אֲשֶׁר עוֹד־בִּקְשָׁה
נַפְשִׁי וְלֹא מָצָאתִי אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי
וְאִשָּׁה בְּכָל־אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי: **כט** לְבַד רְאֵה־זֶה
מָצָאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם יָשָׁר
וְהֵמָּה בִקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים:

קהלת פרק ח

א מִי כְהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם
תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: **ב** אֲנִי פִּי־מֶלֶךְ שְׁמֹר
וְעַל דִּבְרַת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים: **ג** אַל־תִּבָּהֵל מִפָּנָיו
תֵּלֵךְ אַל־תַּעֲמ�hד בְּדָבָר רָע כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַחְפֹּץ
יַעֲשֶׂה: **ד** בַּאֲשֶׁר דְּבַר־מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר־לוֹ
מַה־תַּעֲשֶׂה: **ה** שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע וְעֵת
וּמִשְׁפָּט יֵדַע לֵב חָכָם: **ו** כִּי לְכָל־חֵפֶץ יֵשׁ עֵת
וּמִשְׁפָּט כִּי־רָעַת הָאָדָם רַבָּה עָלָיו: **ז** כִּי־אֵינֶנּוּ
יֹדֵעַ מַה־שֶּׁיִּהְיֶה כִּי כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יַגִּיד לוֹ: **ח** אֵין
אָדָם שַׁלִּיט בָּרוּחַ לִכְלוֹא אֶת־הָרוּחַ וְאֵין שִׁלְטוֹן
בְּיוֹם הַמָּוֶת וְאֵין מִשְׁלַחַת בַּמִּלְחָמָה וְלֹא־יְמַלֵּט
רֶשַׁע אֶת־בְּעָלָיו: **ט** אֶת־כָּל־זֶה רָאִיתִי וְנָתוֹן אֶת־
לִבִּי לְכָל־מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עֵת
אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ: **י** וּבְכֵן רָאִיתִי
רְשָׁעִים קְבֻרִים וָבָאוּ וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהֻלְּכוּ
וְיִשְׁתַּכְּחוּ בָּעִיר אֲשֶׁר כֵּן־עָשׂוּ גַּם־זֶה
הֶבֶל: **יא** אֲשֶׁר אֵין־נַעֲשָׂה פִּתְגָם מַעֲשֵׂה הָרָעָה
מְהֵרָה עַל־כֵּן מָלֵא לֵב בְּנֵי־הָאָדָם בָּהֶם לַעֲשׂוֹת
רָע: **יב** אֲשֶׁר חֹטֶא עֹשֶׂה רָע מְאַת וּמַאֲרִיךְ לוֹ כִּי
גַּם־יוֹדֵעַ אָנִי אֲשֶׁר יִהְיֶה־טּוֹב לְיִרְאֵי הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר יִירְאוּ מִלְּפָנָיו: **יג** וְטוֹב לְאֹ־יִהְיֶה לָרָשָׁע
וְלֹא־יַאֲרִיךְ יָמִים כַּצֵּל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יָרֵא מִלִּפְנֵי
אֱלֹהִים: **יד** יֵשׁ־הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר | יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה
הָרְשָׁעִים וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה
הַצַּדִּיקִים אָמַרְתִּי שֶׁגַּם־זֶה הָבֶל: **טו** וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי
אֶת־הַשִּׂמְחָה אֲשֶׁר אֵין־טוֹב לָאָדָם תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ
כִּי אִם־לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמֹחַ וְהוּא יִלְוֶנּוּ
בַּעֲמָלוֹ יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר־נָתַן־לוֹ הָאֱלֹהִים תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: **טז** כַּאֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת־לִבִּי לָדַעַת חָכְמָה
וְלִרְאוֹת אֶת־הָעִנְיָן אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל־הָאָרֶץ כִּי גַם
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֵׁנָה בְּעֵינָיו אֵינֶנּוּ רֹאֶה: **יז** וְרָאִיתִי
אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי לֹא יוּכַל הָאָדָם
לִמְצוֹא אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת־הַשָּׁמֶשׁ
בְּשֶׁל אֲשֶׁר יַעֲמֹל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם
אִם־יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת לֹא יוּכַל לִמְצֹא:

קהלת פרק ט

א כִּי אֶת־כָּל־זֶה נָתַתִּי אֶל־לִבִּי וְלָבוּר אֶת־כָּל־זֶה
אֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים וַעֲבָדֵיהֶם בְּיַד הָאֱלֹהִים
גַּם־אַהֲבָה גַּם־שִׂנְאָה אֵין יוֹדֵעַ הָאָדָם הַכֹּל
לְפְנֵיהֶם: **ב** הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק
וְלָרָשָׁע לַטּוֹב וְלַטָּהוֹר וְלַטָּמֵא וְלַזֹּבֵחַ וְלַאֲשֶׁר
אֵינֶנּוּ זֹבֵחַ כַּטּוֹב כַּחֹטֵא הַנִּשְׁבָּע כַּאֲשֶׁר שְׁבוּעָה
יָרֵא: **ג** זֶה | רָע בְּכָל אֲשֶׁר־נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ
כִּי־מִקְרֶה אֶחָד לַכֹּל וְגַם לֵב בְּנֵי־הָאָדָם מָלֵא־רָע
וְהוֹלֵלוֹת בִּלְבָבָם בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרָיו אֶל־
הַמֵּתִים: **ד** כִּי־מִי אֲשֶׁר יבחר יְחֻבַּר אֶל כָּל־
הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי־לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן־

הָאַרְיֵה הַמֵּת: **ה** כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמֻתוּ
וְהַמֵּתִּים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין־עוֹד לָהֶם
שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זִכְרָם: **ו** גַּם אַהֲבָתָם גַּם־שִׂנְאָתָם
גַּם־קִנְאָתָם כְּבָר אָבָדָה וְחֵלֶק אֵין־לָהֶם עוֹד
לְעוֹלָם בְּכֹל אֲשֶׁר־נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: **ז** לֵךְ
אֱכָל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וְשְׁתֵה בְלֵב־טוֹב יֵינֶךָ כִּי
כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֶׂיךָ: **ח** בְּכָל־עֵת יִהְיוּ
בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל־רֹאשְׁךָ אַל־
יֶחְסָר: **ט** רְאֵה חַיִּים עִם־אִשָּׁה אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ כָּל־
יְמֵי חַיֵּי הֶבְלֶךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כֹּל יְמֵי
הֶבְלֶךָ כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבַעֲמָלְךָ אֲשֶׁר־אַתָּה
עָמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: **י** כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ
לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת
וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר אַתָּה הֹלֵךְ שָׁמָּה:
{ס} **יא** שַׁבְתִּי וְרָאָה תַּחַת־הַשֶּׁמֶשׁ כִּי לֹא לַקַּלִּים
הַמֵּרוֹץ וְלֹא לַגִּבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים
לֶחֶם וְגַם לֹא לַנְּבֹנִים עֹשֶׁר וְגַם לֹא לַיֹּדְעִים חֵן כִּי־
עֵת וָפֶגַע יִקְרֶה אֶת־כֻּלָּם: **יב** כִּי גַּם לֹא־יֵדַע
הָאָדָם אֶת־עִתּוֹ כַּדָּגִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה רָעָה
וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֶם יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם
לְעֵת רָעָה כְּשֶׁתִּפּוֹל עֲלֵיהֶם פִּתְאֹם: **יג** גַּם־זֶה
רָאִיתִי חָכְמָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וּגְדוֹלָה הִיא
אֵלָי: **יד** עִיר קְטַנָּה וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעָט וּבָא־אֵלֶיהָ
מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ וּבָנָה עָלֶיהָ מְצוֹדִים
גְּדֹלִים: **טו** וּמָצָא בָהּ אִישׁ מִסְכֵּן חָכָם וּמִלַּט־הוּא
אֶת־הָעִיר בְּחָכְמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת־הָאִישׁ
הַמִּסְכֵּן הַהוּא: **טז** וְאָמַרְתִּי אֲנִי טוֹבָה חָכְמָה
מִגְּבוּרָה וְחָכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָה וּדְבָרָיו אֵינָם
נִשְׁמָעִים: **יז** דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים
מִזַּעֲקַת מוֹשֵׁל בַּכְּסִילִים: **יח** טוֹבָה חָכְמָה מִכְּלֵי
קְרָב וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה:

הלימוד מוקדש
לעילוי נשמת
סלביה סימה בת
מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע כ"ד אייר
תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס לזכות
הילדה
מלכה בת
רעות תחי׳
שזכות לימוד התורה תגן
בעדה שתזכה לרפואה
שלימה ברנ״ב אבריה
ושס״ה גידיה במהרה
בתוך שאר חולי עמו
ישראל, אמן

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת חקת

יום ראשון	א 7	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא יב ירושלמי: פסחים נ תוספתא: מנחות יב נ"ך: קהלת ג משניות: שביעית ג זוהר: חלק א עמ' עא-עב	**ב' דראש חודש תמוז** עלות השחר (72 דק) ... 4:25 | חצות היום ..... 12:43 נץ החמה ..... 5:37 | שקיעה ..... 7:48 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:27 | צאת הכוכבים ..... 8:06 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:10 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 9:00
יום שני	ב 8	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא יג ירושלמי: פסחים נא תוספתא: מנחות יג נ"ך: קהלת ד משניות: שביעית ד זוהר: חלק א עמ' עג-עד	עלות השחר (72 דק) ... 4:25 | חצות היום ..... 12:43 נץ החמה ..... 5:37 | שקיעה ..... 7:48 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:28 | צאת הכוכבים ..... 8:05 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:10 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 9:00
יום שלישי	ג 9	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא יד ירושלמי: פסחים נב תוספתא: חלין א נ"ך: קהלת ה משניות: שביעית ה זוהר: חלק א עמ' עה-עו	עלות השחר (72 דק) ... 4:26 | חצות היום ..... 12:43 נץ החמה ..... 5:38 | שקיעה ..... 7:48 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:28 | צאת הכוכבים ..... 8:05 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:10 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 9:00
יום רביעי	ד 10	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא טו ירושלמי: פסחים נג תוספתא: חלין ב נ"ך: קהלת ו משניות: שביעית ו זוהר: חלק א עמ' עז-עה	עלות השחר (72 דק) ... 4:26 | חצות היום ..... 12:43 נץ החמה ..... 5:38 | שקיעה ..... 7:47 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:28 | צאת הכוכבים ..... 8:05 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:11 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:59
יום חמישי	ה 11	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא טז ירושלמי: פסחים נד תוספתא: חלין ג נ"ך: קהלת ז משניות: שביעית ז זוהר: חלק א עמ' עט-פ	עלות השחר (72 דק) ... 4:27 | חצות היום ..... 12:44 נץ החמה ..... 5:39 | שקיעה ..... 7:47 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:29 | צאת הכוכבים ..... 8:04 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:11 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:59
יום ששי	ו 12 הדלקת נרות (40 דק): 7:07 (20 דק): 7:27	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא יז ירושלמי: פסחים נה תוספתא: חלין ד נ"ך: קהלת ח משניות: שביעית ח זוהר: חלק א עמ' פא-פב	**ערב שבת קודש** עלות השחר (72 דק) ... 4:27 | חצות היום ..... 12:44 נץ החמה ..... 5:39 | שקיעה ..... 7:47 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:29 | צאת הכוכבים ..... 8:04 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:11 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:59
שב"ק	ז 13 מוצש"ק לשיטת ר"ת: 8:58	**לימוד יומי:** בבלי: בבא בתרא יח ירושלמי: פסחים נו תוספתא: חלין ה נ"ך: קהלת ט משניות: שביעית ט זוהר: חלק א עמ' פג-פד	**שבת קודש פרשת חקת** עלות השחר (72 דק) ... 4:28 | חצות היום ..... 12:44 נץ החמה ..... 5:40 | שקיעה ..... 7:46 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:29 | צאת הכוכבים ..... 8:04 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:12 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:58

אָדָם שֶׁזּוֹכֶה לֶאֱמוּנַת חֲכָמִים – הוּא זוֹכֶה לְחַיִּים מְאֻשָּׁרִים!

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)